

H. C. Vedsted

Amerika-Skildringer

E

168

V4

UC-NRLF

KB 308 354

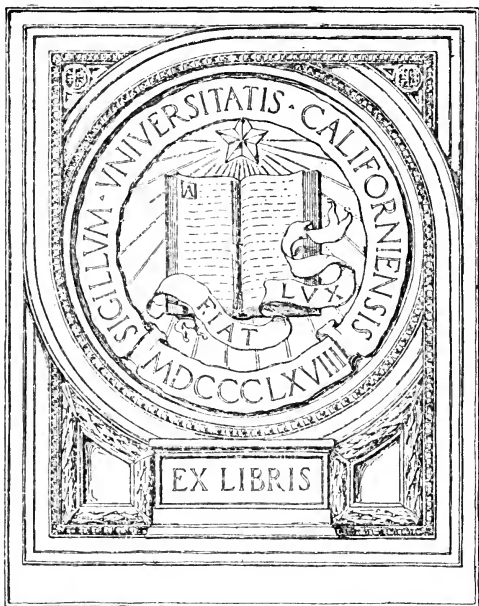

H. Hagerup's Forlag · København

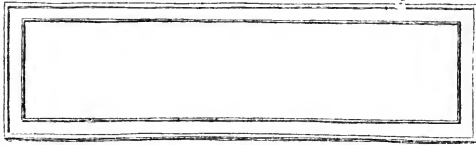
Hovedkommissionær for Norge
H. Aschehoug & Co.

GIFT OF

Author

EX LIBRIS

LIBRARY OF
COPENHAGEN

AMERIKA= SKILDRINGER

(NATUR- OG KULTURLIV I DEN NY VERDEN)

AF

H. C. VEDSTED

H. HAGERUP'S FORLAG
KØBENHAVN

E168
V4

Kunsten i Literatur er at udelade.

(STEVENSON.)

Triers Bogtrykkeri (G. L. Lind & Numa Frænkel)

1911

C. D. P.

From Author

To library of N.

with best compliments

13/3 2.

Wm. W. Bled

Amer.-Scand.-Finn

Scholar of Ber.

1922-2

Tilgnet

mine Venner

blandt

Danskamerikanerne.

522858

INDHOLD

	Side
Forord (ved H. G. Leach)	7
Hen og hjem.....	9
Hilsen til Hjemlandet.	12

Veststaterne.

Stillehavskystens Naturforhold	13
» Folkejungle	16
Landliv paa Stillehavskysten	19
Byliv » »	24
Stillehavskystens Centrum.....	27
Californias Næringsveje	30
Stillehavskystens Guldgravere og Tiggermunke.....	35
» Indianere og Cowboys etc.	38
Vestkystens »kinesiske Mur«.....	42
Turistliv i Vesten	46
* * *	
Hilsen fra Hjemlandet	52

Mellemstaterne.

Prærieland	53
Sorte og røde	56
Mit Hovedkvarter.....	60
Dansk-amerikanske Frikirkeforhold.....	63
Forhold indenfor Frikirkensamfundene	67
Jernbanenotitser	70

	Side
Et lille Mellemværende	74
Fra Naturens Verden	78
* * *	
Samfundsgæld	83

Øststaterne.

Harvard Universitet	84
Amerikanske Skikke og Ejendommeligheder	86
Boligforhold paa Land og i By	90
Vejen og Sproget	94
Bondefangere og Landstrygere	98
Emigranter og Yankeer	101
Religiøst Liv i U. S. A.	105
Livet paa »Harvard«	110
* * *	
Drøm og Virkelighed	116

FORORD

Jeg standsede paa en Englandsrejse for nogle Aar siden engang ved en ensomt beliggende Bondegaard for at bede om en Drik Vand. Jeg hørte da, at Husets ældste Søn var rejst til Amerika for at søge sin Lykke der, i Lighed med, hvad ogsaa mange af Danmarks Sønner har gjort. Da Bondekonen erfarede, at jeg var Amerikaner, spurgte hun øjeblikkelig efter Sønnen, der levede i Manitoba, hvad hun troede, var nær ved New York (!). Da jeg, efter at have besvaret en Vrimmel af Spørgsmaal, takkede for Drikken og maatte videre, fremsatte Moderen et sidste ængsteligt Spørgsmaal: »Bare én Ting endnu, Hr! Er det virkelig sandt, at Ulvene løber i Flokkevis paa New Yorks Gader??»

Skønt jeg ikke i Danmark kan tænke mig eller har truffet en slig Uvidenhed med Hensyn til amerikanske Forhold, vil dog ny og tidssvarende Oplysning om disse stadig tiltrænges, og netop i den Henseende er de foreliggende Rejseskildringer af Kandidat Vedsted baade interessante og belærende.

Paa Harvarduniversitetet nød jeg i Foraaret 1911 den Forret at høre Forf.s egen Beretning herom. Efter at have gennemrejst Amerika paa Kryds og Tværs i godt et Aar, slog han sig ned ved vort Universitet for nogle faa Måneders Studium og Hvile. Jeg var glad for den Lejlighed, som Kand. Vedsted gav mig, til at »kigge ind ad vore egne Vinduer«. Skønt jeg vel havde set langt mindre af Amerika end Forf., følte jeg, at i det store og hele var hans Domme over os sunde og retfærdige.

Det hele Værk er holdt i en saa let og forfriskende Tone, at det næppe kan undgaa at interessere dem, som i

Forvejen kun kender lidet til Emnet, men paa samme Tid vil Emnets Kendere finde det fuldt af Oplysning og Stof for Tankerne. Forf. har haft en lykkelig Haand til at illustrere Skildringerne med selvoplevede Anekdoter og Eksempler, deriblandt mange humoristiske, som f. Eks. Beretningen om den store Spisehal paa Harvard, som en dansk Ven fejlagtigt antog for en Kirke. — Han har sondret Folkets forskellige Karaktertræk, paa Stillehavskysten, i Mellemsaterne og i Nyengland, ud fra hinanden, og gjort Beskrivelsen aktuel for Danske ved stadig at sammenholde amerikanske Skikke og Ejendommeligheder med Hjemlandets Livsvaner.

Men ikke blot for Hjemmedanske er Bogen værdifuld. Jeg forstaar, at den fremkommer i Trykken paa Dansk-Amerikanernes Opfordring. Kun faa dansktalende Amerikanere har rejst saa vidt omkring som Forf.; ogsaa for de fleste af hans Landsmænd i Udlandet vil disse Skildringer være nyttige til at udvide deres Horisont, danne deres Helhedsbillede og afveje deres Meninger om Livet i Amerika.

Forfatterens Stil er varsom, sund og velovervejet i Modsætning til saa mange vildledende Hastværksskildringer fra fremmede, der kun besøger vore Kyster nogle faa Dage eller Uger. Denne Tilforladelighed i Bedømmelsen og virkelige Belysning af amerikanske Forhold tillige med det ejendommelige Præg af ædel Humor i Forf.s Stil er Bogens bedste anbefalinger overfor Læseren.

Paa begge Sider af Atlanterhavet fortjener den at hilses velkommen som et nyt Baand over Havet i det stadigt voksende nationale, religiøse og kulturelle Samkvem mellem Danmarks og de forenede Staters Befolkning.

Midt paa Atlanten, Juni 1911.

HENRY GODDARD LEACH,

Dr. phil.

Docent i skandinavisk Literatur
ved Harvard Universitet.

HEN OG HJEM

Naar jeg hermed som i en Slags Indledning skal sætte baade Begyndelse og Slutning paa dette lille Arbejde, som jeg under Amerikaturen har syslet med, vil jeg først berette en morsom Episode derovrefra. Da Forfatteren N. N.s Frue i en Samtale med mig ytrede sin Overraskelse over at have hørt, at en ung studerende, som lige havde taget sin Embedseksamen ved Københavns Universitet, var taget over Havet som Knivesliber paa »Hellig Olaf« for at faa Amerika at se, spurgte jeg, om det ikke mulig var med »Oscar II«. Da Fruen bekræftede dette, svarede jeg: »Ja, saa var det mig.« — »Ih, var det Dem?« udbrød Fru N. N. forbauset. — »Ja, det vil sige, ligefrem Skærsliber var jeg ikke, for jeg havde intet Rokkehjul med; men jeg gjorde Tjeneste i et Køkken om Bord, hvor vi da ogsaa sleb Knive ligesom i ethvert ordentligt Køkken,« fortsatte jeg. — —

Naar jeg hertil føjer, at jeg ligeledes arbejdede mig hjem om Bord i »United States« som Vagtmand ved Hospitalet, er hermed Rejsemetoden angivet. Ligervis kommer til Stadighed mange andre unge Mænd omtrent gratis hen og hjem med »D. F. D. S.«s Skibe, en ganske fortrinlig Ordning.

Man kommer desuden paa den Vis til at opleve interessante Træk, som ellers vilde gaa én forbi. Jeg indskrænker mig til et enkelt.

Det var Søndag om Bord. En hel Del af 3die Klasses Passagerer havde spurgt mig, om der ikke blev Guds-tjeneste. Jeg havde hver Gang rystet paa Hovedet, men henad Eftermiddagen besluttede jeg at aflægge Kaptajnen et lille Besøg for at gøre, hvad jeg kunde. Det er nu ikke saa ligetil for en Mellemdæksopvarter at faa en Kap-tajn i Tale. Jeg blev 2 Gange anholdt undervejs af Kahyts-opvartere og sidst af Kaptajnens Privatopvarter, som vilde vise mig Vintervejen: »Hallo! Hvad skal Du heroppe?« — »Tale med Kaptajnen.« — »Ha, jeg tror Du er gal, Mand!« — »Aa nej.« — Han forsøgte at holde mig tilbage med Magt. — »Hvad i al Verden skal Du snakke med Kaptajnen om?« — »En Privatsag.« — Ja, jeg vil sige Dig, Du bliver skældt læsterligt ud, hvis det ikke er ganske nødvendigt.« — »Jamen, det er det.«

I samme raaber Kaptajnen ud fra sit Kontor: »Hva' beha'r? Er der nogen?« — Han havde hørt os, Opvarteren slap, og jeg gik ind. »Maatte jeg forstyrre Kaptajnen et Øjeblik?« spurgte jeg, idet jeg afleverede mit Kort. — »Ja gerne.« — »Jeg ønsker at spørge, om det var muligt, vi kunde faa en Aftengudstjeneste nede paa Mellemdækket. Jeg kunde i og for sig godt holde den, men da Kaptajnen ser, hvordan jeg rejser, har jeg mine Betæneligheder derved, men jeg hører, der er Præst om Bord.« — — Da Kaptajnen havde set lidt op og ned ad min Opvarterdragt, svarede han: »Ja, vi har 2 norske Præster med; de har holdt Gudstjeneste heroppe i For-middags.« »Ja, og der burde jo ingen Forskel gøres i den Henseende,« indskød jeg. — »Nej, men jeg skal gerne spørge dem ad.« »Tak!« svarede jeg, »saa siger jeg Farvel og undskyld Forstyrrelsen.«

Nede i Gangen spurgte Opvarterne om Udfaldet. — »Tak, udmærket,« svarede jeg, »hvis Fritiden engang falder Jer lang, skal I bare gaa op og faa en Passiar med Kap-tajnen. Han er en saare flink Vært.«

Kl. 6 Aften blev der ganske rigtigt Gudstjeneste, men jeg kunde ikke være med; jeg maatte varetage mine Pligter i Opvaskeballien.

Rejsen over Vand klaredes saaledes nemt, men for Rejsen over Land føler jeg mig nu og fremdeles i stor Taknemlighedsgæld til mine mange Landsmænd i Vesten og især til alle de smukke danske Hjem, som har ydet mig god Gæstfrihed og Husly.

København, 27de Juli 1911.

HANS CHR. VEDSTED.

HILSEN TIL HJEMLANDET

(Nationalmelodien — —)

Du Dreng ved Havets hvide Sand!

Jeg hilser Dig!

Du bor jo i min Faders Land,

Som kører Hestes raske Spand,

Som stirrer Vesterud fra Strand.

Hils ham fra mig:

»Jeg ser Dig, Far, om føje Aar!

Før Savnet graaner Dine Haar.

Thi snart paa blanke Bølger gaar —

Min Vej.«

Du Pigelil saa faur og bly!

Jeg hilser Dig!

Du bor jo i min Moders By,

Som fostred' mig i Hjemmets Ly,

Som mindes mig hver Kvæld og Gry.

Hils Mor fra mig:

»Som Du, Mor, husker paa Din Søn,

Saa husker han sin Barndom skøn

Og mindes ved hvert Suk i Løn —

Om Dig.«

Du Postbud i Din røde Frak!

Jeg skatter Dig.

I Hverdagslivets graa Barak

Gi'r Du Kulør med Segl og Lak

Til gamle Folk ved unges Tak.

Hils dem fra mig:

»Besøgets Længsel bærer frem

Mod Danmark og mit Barndomshjem;

Thi Rum og Tid udvisker dem —

Vist ej.«

»Harvard«, 7. Juni 1911.

H. C. V.

VESTSTATERNE.

I.

Stillehavskystens Naturforhold.

Seward, 21. Jan. 1911.

Aldrig har der maaske været et større »Run« mod »det gyldne Vesten« end netop nu, ikke mindst fra selve Amerika. Mange af Øst- og Mellemstaternes Farmere og »Business«mænd tænker paa at flytte Teltpælene og slaa sig ned ved Kysten ligervis som hele den Skare af Emigranter, der nu fra Foraaret af og lige til Efteraaret daglig passerer tværs igennem Amerika fra New-Yorks Ellis Island til San Franciskos Ferry Building. Overalt møder man det Spørgsmaal fra unge og ældre, om der er noget at gøre ved Stillehavskysten? Nu, for en flittig og driftig Mand, der kan staa paa egne Ben, er der allevegne Udsigter, ogsaa dér. Jeg véd derfor i den Henseende ikke bedre Svar at give end hvad en fra San Francisco hjemvendt Broder til mig udtalte: »Jeg vil ingen raade fra at rejse til California, men jeg vil heller ingen raade til det«. Thi herovre er der for Folk, som ikke af al Evne og Vilje vil den gode Vej selv, ganske sikkert endnu flere og større Huller at gaa til Bunds i end andetsteds.

Men det er ikke blot unge og ældre, men ogsaa gamle Folk, som søger til Vesten, og det paa Grund af dens Naturforhold.

Man har fra Arilds Tid søgt at genfinde det tabte Paradis paa Jord. Mormonerne mener (man kan dog for

adskilliges Vedkommende, som netop bor i Utah, nu allerede sige »mente«) at finde det i Utah, men ogsaa kunde. Adskillige mener at kunne finde det i Californias »gyldne Stat«. Mest Ret tror jeg, de Folk har, som (ifølge en af Videnskaben virkelig fremsat Formodning) mener, at Paradis ligger midt ude i Atlanterhavet, men jeg forstaaer rigtignok dette praktisk derhen, at et ydre Paradis findes ej mere; de, som alligevel halsstarrigt tror derpaa, maa nødvendigvis »gaa i Vandet«. Ikke des mindre er det et Faktum, at somme Landes Klima (hvilket ogsaa er en betydelig Begrænsning) nærmer sig stærkt til det ideelle, og netop paa dette Punkt er Stillehavskysten intet mindre end berømt over den vide Verden. Klimaet i Colorado og visse Steder i Wyoming deler dog her lige Ære med den omtrent, ligesom Rivieraen maa dele Æren med Svejts og hele Italien derhjemme i Europa. Der er mangfoldige Eksempler (jeg har selv truffet adskillige i Personers Lignelse) paa, at Folk, der andetsteds har været opgivne paa Grund af forskellige indvortes Sygdomme, har faaet deres tabte Helbred tilbage i Colorados og Sydcalifornias styrkende Luft.

»Regntiden« paa Vestkysten varer regelmæssigt fra først i November til April; den varierer dog en Maaned paa alle Ledder, og det er ej heller saa at forstaa, at det i den Tid regner stadigt. Nu i Aar hører jeg til Eksempel derudefra, at de har haft det dejligste milde Solskin og Tørvejr hidindtil og maaske slet ikke faar egentlig »Regntid«. Men alle Aarets øvrige Maaneder er i alt Fald regnløse, naar undtages visse Bjergegne og Kysten Nordpaa fra Cap Mendocino, hvor »Sommerbyger« findes. Vinterregnstormene er værst oppe ved Seattle, Wash og aftager i Voldsomhed Syd paa som Regel, men de kommer her altid med sydlige Vinde. Bjergene har stærkere Regnfald end Dalene, gennemsnitlig en Tomme mere pr. 100 Fod. For næstsidste Aar var Regnfaldet i Sacramento (Nord-

california) knap 25, i San Francisko og Fresno (Mellem-california) henholdsvis godt 31 (Kyst) og 16 $\frac{1}{2}$ (det største, Indlandsbyen Fresno nogensinde har haft), i Los Angeles (Sydcalifornia) omtrent 24. Naar der ses bort fra Regnfaldet, er det californiske Klima ellers omtrent det samme fra Nord til Syd. Man bader Aaret igennem paa Stillehavskysten. Den 12. Oktober fik jeg mig et udmærket Stillehavsbad fra »Long Beach« ved Los Angeles, skøndt Sæsonen ellers paa den Tid regnes for væsentlig forbi. Man maa ellers ingenlunde tro, at »Stillehavet« er et »stille Hav«, for det er mindst ligesaa buldrende og uroligt som Vestervovvov derhjemme; de har det ligesom de af Alderdom langtandede Hunde, der altid viser Tænder. Til Oplysning om Temperaturen (i Fahrenheit) tjener, at San Franciskos laveste Grad er 33 (Aar 1887), Fresno 20 (1888), Los Angeles 28 (1883). Den højeste Temperatur, Fresno har haft, er 114° (1898), S. Francisko 101° (1904), Los Angeles 109 (1891).

Naar man betænker, at hele Frankrig og det halve Italien og Spanien ligger Nord for Californias nordligste Breddegrad, og man tager Havets og Kystbjergenes mildnende og skærmende Indvirkning i Betragtning, forstaar man bedre end ellers Landets særegne klimatiske Forhold; men uden det store Vandingsssystem, som nu findes, vilde California alligevel trods al Dejlighed være en Ørk mod hvad det nu er, men man tager Floderne til Hjælp. Fra Kings River kommer f. Eks. hele den kunstige Gennemrisling af Fresno County, uden hvilken vore Landsmænds Jord dér vilde miste $\frac{9}{10}$ af sin Værdi.

Jeg var oppe hos Hovedingeniøren for dette vældige Foretagende, Mr. Teilmann fra Ribeegnen, paa hans Kontor i Fresno. Han viste mig dér Kortene over det Net af Kanaler, som gennemskærer Landet; der findes 3 store Pumpestationer, hvoraf blot én f. Eks. fremskaffer 1100 Kubikfod Vand i hvert Sekund. Vandingen er saa almin-

delig, at den kan erhverves for den billige Pris af 67 à 75 Cent pr. Tønde Land aarlig.

Naar Californias Klima altid (ogsaa herovre) fremstilles som et rent Vidunder paa Jord, er dette dog kun den ene Side af Sagen. Klimaet har ogsaa en anden, som kommer frem i mange ældre Menneskers Klage over »den slemme Gigt« derovre. Nattetaagen føles ofte bidende klam og kold, men værre er, naar Stillehavets hvide Kuldeskyer kommer drivende ind saa tæt, at de kan gaa som en Kuldegysen igennem én, selv om man sidder gemt i den luneste Pels. Vel kan Folk ogsaa undgaa dette, men man maa ca. 40 Mil ind i Landet, før man er i Sikkerhed for »Havets hvide Hære«. Disse Søluftringer mildner dog ogsaa Landets Tørhed. En anden Ting, Støvplagen, raader de driftige Beboere ofte selv delvis Bod paa ved at »sprinkle« Landevejene med Olie. Jeg spurgte én, om det var »amerikansk Olie«. »Yes, of course det er«, var Svaret.

II.

Stillehavskystens Folkejungle.

Seward, Nebr. U. S. A., 21. Januar 1911.

Ved en »Jungle« forstaaer man et saadant Sted i Skovene, hvor Smaakrat og slyngende Planter har forbundet Stammer og Grene til et saa sammenfiltret Hele, at man vanskeligt kan trænge derigennem uden med Økse i Haand. Ved en »Folkejungle« maa man herudfra forstaa et Sted, hvor Blandingen af Folkenes mangehaande Stammer og Tungemaal særligt er ved at fuldbyrdes. Netop herpaa frembyder Stillehavskysten et enestaaende Eksempel, som jeg tænker, det vil interessere at høre lidt nærmere om. Vi »økser« dem da lidt ud fra hinanden.

Paa hele Strækningen fra Seattle, Wash., til Los Angeles, Cal., traf jeg Folkeblandingen. Det vrimlede i de store Byer og paa Togene med Folk af de mest forskellige Racer, Skandinaver, Germaner, Romaner, Indianere, Yankéer, Negre, Jøder, Slavoner, Kinesere, Japanesere; endog Indiere ses alle vegne med deres Turbaner af alle Farver. Disse Hinduer med den høje Pande, det sortbrune Skæg og de intelligente Øjne er nogle af de smukkeste Folk, man kan se, selv om adskillige af dem ser højst forhutlede ud. — Deres fuldstændige Modsætning er Kineserne, der med deres fremstaaende Kindbuer og underlige Øjne synes mig det Folk af Menneskeheden, der har den største ydre Lighed med Aben, især naar de griner. Ja, det er et mindre pænt Udtryk, men man siger herovre meget træffende, at de gule kan grine, de sorte kan le, de hvide kan kun smile. — Saa er Japaneserne langt mere »gentlemanlike«. De lader sig lettere amerikanisere og optræder med Dobbelthand og Handsker. Man ser næsten aldrig en Kineser med Helhandsker, det har ogsaa sin Vanskelighed. De optræder næsten altid med den hjemlige Pisk. Nogle har sat den op i en Knude, andre lader Fletningen hænge frit ned ad Ryggen, tit naar den dem til Knæleddene, naar falsk Haar, Silke etc. medregnes.

De holder stadig fast ved deres særegne firskaarne Dragt og Snudesko; de elsker Cigaretter, men det er der desværre flere end dem, der gør i Amerika. Rygevoغن i Toget kaldes blandt andet derfor »Svinestien« af de finere Elementer. Paa de sydlige Egnes Farme er Negrene stærkt benyttede til Landarbejde; i Byerne foretrækkes de ofte som Hotelpersonale og privat Tjenerskab; mange af dem er Avissælgere og Skopudsere. Stadig holder der sig dog en vis folkelig Modvilje mod denne Race. Naar en Negerkirke rejses i en By, ser de omboende hvide ikke vel til den. Der er endog mangfoldige Eksempler paa, at de om Natten brutalt har nedbrudt, hvad de stakkels sorte om

Dagen møjsommeligt har opført. Alligevel rejser den ene Negerkirke sig efter den anden. Jeg har overværet Negergudstjenester herovre, og de er ligefrem stolte af, naar en hvid vil værdige dem sligt Besøg, saa de sommetider trækker den hvide Broder op paa en Hædersplads øverst i Kirken. De sorte er ved baade her og der at vaagne til Bevidsthed om deres Menneskerettigheder, og dertil hører ogsaa at kunne dyrke og tilbede Gud efter sit Hjertes Trang.

Af Jøder findes der mange rundt omkring som Chefer for de ældste Handelshuse paa Kysten. De har deres Synagoger i enhver større By, hvor de med stor Skarpsindighed fortolker de gamle bibelske Skrifter, men Kernen i Børgernes Bog har endnu kun de faa Hjerterne opladt for, den Messias, som udgik fra Jøderne til Frelse for alle Jordens Folk.

Jeg har overværet Synagogegudstjenester herovre paa Jargonjødisk, hvor Formbehandlingen har været glimrende, Indholdsbehandlingen lig Nul.

Den røde Mand træffes overordentlig sjældent i Forretningslivet herovre. Han er altfor ugideligt overlegen dertil; han vil hellere nøjes med sin Aarpenge fra Regeringen og saa forøvrigt sælge sine Huder og Skind fra Jagten til Købmændene og sine Souvenirs til Turisterne. Mangfoldige Indianerkvinder ernærer sig som Spaakoner og er som saadanne meget »søgte«. — Den gule og sorte Race er de værste Konkurrenter til den hvide paa Arbejdsmarkedet; thi store Dele af den røde fortsætter endnu deres Bjergliv, efter at de andre har taget Lavlandet i Eje. Indianeren holder endnu af sin Bøsse, sine Fjerprydelser og sine Mokkaizer.

At California er sammensat af saa brogede Elementer ligesom alle Vestkystens Stater, er en Følge af dens sene Historie. Den stærke Folkeblending har sine Skyggesider. Ikke blot fra Europa, men ogsaa fra Østens og Sydens Lande er blandt mange brave Emigranter ogsaa mange

tvivlsomme Eksistenser tyede hertil, som gensidig narrer og bedrager hverandre for et godt Ord; Troskyldighed kan ikke klare sig her. Paa Landevejene færdes Masser af »tramps« med deres Bylt paa Ryggen. Den personlige Sikkerhed trues stadig af den megen Vagabonderen. Det lader sig med Lethed gøre at leve »paa Landevejen«, da man Aaret igennem omtrent kan overnatte i fri Luft, og der langs Vejene staar Føde nok paa Træerne. Derfor er Stillehavskysten noget af et Paradis for en uforbederlig »vagabundus perpetuus«.

III.

Landliv paa Stillehavskysten.

Staplehurst, 23. Januar 1911.

Skal man se sig ordentlig om i en By, tager man Sporvogn eller Automobil; ønsker man en Tur rundt paa Landet, vil man snarere anse en »Buggy« for ønskelig, det er en 4-hjulet amerikansk Kaleshevogn med Plads til to, af spinkel, men temmelig stærk Konstruktion. Den er imidlertid ikke altid nødvendig.

Mens jeg saaledes boede i Fresno hos min Landsmand Chris. Smith fra Dover derhjemme, stillede denne sig selv og sin flunkende nye Automobil til Raadighed for mig. Paa den Vis kunde vi komme 40 M. frem i Timen, naar vi brugte alle 30 Hestes Kraft, og saaledes naa rundt til adskillige Folk fra Ribe og Omegn, der som Ætlinge af Farmere (Jordbrugere) og selv Farmere synes med Forkærlighed at have valgt sig dette vidtstrakte danske »Settlement« til Hjem.

Hvordan ser det da ud i Fresnofarmeres Hjem? Ja, det athænger ganske af, hvor længe Manden har været paa

Stedet og hvordan han og Konen har holdt Hus; der skal ogsaa her et vist Spand af Tid og Flid til at give Velstand. Men saa meget kan jeg da sige, at min ovennævnte Vært ikke er den første dansk-amerikanske Farmer, som har kunnet befordre mig i Bil. Ogsaa andre Ting viser Velstanden. Man kommer sjældent ind i et ældre Farmerhjem uden at se Orgel eller Piano i Stuen, et Skab med pynteligt indbundne Bøger i Hjørnet, bløde Tæpper til at gaa paa og Stedsebrænderen rykket en lille Stump frem paa Gulvet i den kolde Aarstid, saa Familien kan samles rundt om den, ikke at tale om Telefon, der findes saa godt som i ethvert Hjem.

Jeg har dog ogsaa set Farmere paa Vestkysten, som først var ved at tage deres »Tørn«, som de siger. Da har de ikke alt det, jeg her har nævnt, undtagen i Tankerne, men Slid har de fra Morgen aarle til Aften silde, saa vil alt det andet komme engang af sig selv.

Washington Stat mod Nord har særlig mange Hvedefarmere; Oregon har adskillige Majs- og især Frugtfarmere, heriblandt ikke faa Danske. Jeg saa paa en Køretur her den bedste Majsmark, jeg har set derovre. Selvfølgelig tilhørte den en af Egnens danske Farmere. Danskerne »beater« de andre rent i Henseende til Jordbrug. Tyskerne siges at komme efter dem. Oregons Stolthed er dog dens Æbler og Blommer. Særlig i Junction City, noget Syd for Portland, stiftede jeg Bekendtskab med dem. Jeg fik herfra det største Eksemplar af et Æble, jeg har set; det maalte $14\frac{1}{2}$ Tomme i Omkreds. De dejlige rødprykkede, gule Blommer i Egnens Haver smagte jeg oftere paa; Farmerdrengene paa Stedet brugte kun at plukke dem som Kasteskyts til deres Svineflokke, derimod smagte de sjældent nogen af dem selv. 80 M. Vest for Byen her boede en lille Flok danske Fiskere ganske ensomt — helt ude ved Stillehavskysten. —

Det stærkeste og bedste Baand mellem de spredte

danske herude er sikkert den fædrene Kirke. Ogsaa ovennævnte lille Flok af Fiskere fik kirkelig Betjening paa dansk en Gang maanedlig — Præsten kørte de 80 Mil dertil i Buggy. Et andet Eksempel paa, hvad Kirkebaandet betyder, er, at da en Præst, som jeg ligeledes besøgte, flyttede ud til Kysten fra den fjerne østlige Stat Maine, flyttede ogsaa adskillige Farmere derindefra med i hans Kølvand. De havde lige flyttet ogsaa deres Kirke derude 1½ Mil, uden at rive den ned. Præsten fortalte mig, hvor morsomt det var at se Kirken komme »spadserende« nok saa gravitetisk op mod hans Bolig. Imidlertid havde Manden, der flyttede den, klaget over, at han havde sat en Del Penge til paa sin Akkord. »Det gør ikke noget,« trøstede Præsten ham, »saa skal du faa lidt mere næste Gang.«

Mens vi er heroppe i Oregon, benytter jeg Lejligheden til at fortælle om: en Tur til Velamethfloden. Denne Flod er omtrent lige saa stor som sin Nabo, den for sin Skønhed mere kendte Columbia River. Et Flodleje herovre er ellers en egen Ting. For Tiden løb Riveren jævnt og støt, skønt en Smule hurtigt. Lejet var en 100 Alen bredt og meget slynget, men om Vinteren er Velameth ikke til at genkende. Da kan den antage en dansk Mils Bredde. Den river tit Huse med paa sin Vej. Skovens stærkeste Stammer river den op med Rod og pisker dem til Kvas. Den har af denne Grund intet fast Leje. Den ene Sommer løber den en Mil borte fra, hvor den løber den næste Sommer. Det gaar efter, hvilket Leje den i Vinterens Løb har pløjet dybest. Vi kørte fra det ene til det andet af disse udtørrede Flodlejer. De afmærkes ved et tykt Lag Grus, som Strømmen har ladet tilbage som sit Visitkort. Farmene omkring Floden er temmelig udsatte for Ødelæggelser, skøndt de i og for sig er de frugtbareste. Farmerne maa sommetider bane sig Vej gennem Skovene her med Øksen for at faa et godt Stykke Land

til Dyrkning, og Skoven er vanskelig og vild at komme igennem, men Riveren er endnu vildere. Den kan rydde et stort Stykke Land paa kort Tid midt i de vildeste Skovstrækninger, men ofte gør den sig ogsaa »nyttig« ind paa Farmerens dyrkede Jord. Denne Flod var just nu i Færd med at »stjæle« et Par Tønder Land fra den Farmer, vi besøgte hernede, idet den slyngede sig stadig bredere ind paa hans Enemærker, men sligt kan man ikke gaa til Øvrigheden eller Politiet om. De smaa Skovrøvere har man forlængst hængt herude, men den største Skovrøver, jeg har set, har man ladet løbe, thi det er — Velamethfloden.

Da jeg besøgte det yderste Vesten, hvor Peberet gror, var det lige paa Overgangen fra Tørtid til Regntid; de sidste Druer høstedes og Vinløvet spillede i rødt og gult. Jeg var i den Tid, jeg boede i Fresno, Vestens Danskerby, hver Morgen en Tur ude i Druerne paa fastende Hjerte; jeg spiste med særligt Velbehag de kærneløse, thi de andre tog for lang Tid.

Forøvrigt gik jeg paa Glatis en Morgen paa Grund af min Frugtappetit. Da en dansk Ven af mig heroppe i Oregon, Vestens Æblestat, præsenterede mig et stort Æble med det Spørgsmaal, om jeg kunde spise et saadant paa fastende Hjerte, svarede jeg begejstret Ja.

Naa, det er nu mere end jeg kan, for naar jeg har faaet en Mundfuld, er jeg ikke fastende mere, lød det beskæmmende Svar.

Ret betegnende for Frugtrigdommen i og omkring Fresno er, at jeg dér bl. a. traf en gammel Hest, som ligefrem levede af Rosiner, i Sandhed et artigt Naadsensbrød for en Hest.

Da jeg var kørende en Tur i »Buggy« ude i Egnen omkring Selma, saa jeg der Fignerne hænge modne i Træerne paa begge Sider af Vejen. I Contra Costa

County, Øst for San Francisco, prøvede jeg selv Bærenen af Psykomorenes (Figentræernes) Grene.

Ogsaa Ferskentæerne var jeg oppe i til en 2den Etages Højde og fandt gulrøde Frugter saa storklumpede som en Farmernæve.

Jeg saa Bananerne gro i Santa Barbaras Klosterhaver i Sydcalfornia, akkurat som man ser dem derhjemme i Købmandens Bod. Jeg plukkede Mandlerne lige af Træerne, saa knæktørre, at de var lige til Hofbageren. — Jeg saa baade Kamfer- og Pebertræer meget anvendt til Skygge-træer, saa store var de, og Cypresser, Kaktus og Oliven-træer groede saa yppigt, som Piletræet derhjemme gror hyppigt. Appelsin- og Citrontræerne stod tunge af Frugter hele Vejen ned gennem Californias gyldne Stat, skønnest dog i Los Angeles's »Orangesgrower«. Og endelig Rosen-træerne, særlig i Portland, »Rosernes By«, af Højde som pæne Æbletræer hjemme, dem kunde jeg nær helt glemme, ligesom Manden, der ikke kunde se Skoven for lutter Træer.

Men een Ting endnu, som jeg aldrig saa Mage til, Los Angeles's gamle Palmeallé med en Række 70 Fod høje, 35 Aar gamle Viftepalmer paa hver Side. Ved Siden af den skal ogsaa nævnes Kearney Avenue ved Fresno med dens mægtige Rækker af Busk- og Viftepalmer, ind mellem hvilke findes Oleandertræer (vore hjemlige Nerier), hverandet med røde, hverandet med hvide Blomster (de danske Farver).

I Sandhed en herlig Natur, og jeg bemærker til Slut, at Naturen herovre kan man kun have Lovord tilovers for. Dog har jeg her ogsaa kun anført just det allersmukkeste.

En anden Sag er, at selv den rige Natur kan huse, aandelig talt, bundfattige Mennesker, idet den ved Siden af at give dem timelig Velstand samtidig kan forblinde deres Øjne for alt andet, saa de kun har Sans for »business,

money and weather«, som Amerikanerne siger. Hvilken trist Sandhed ligger der f. Eks. ikke tit i et Træk som det, jeg hørte om Mangemillionæren Laggd i Portland, om hvem den offentlige Mening med bidende Vid fortalte, at han efter sin Død kom op til St. Peter og spurgte, hvor mange Procent man fik der? Han krævede mindst 10. — St. Peter smilede og sagde, de havde i det hele ingen Brug for hans Penge. »Ja, ja da, saa gaar jeg hellere nedennom med dem, dér skal jeg i alt Fald nok faa mine 10 Procent.«

IV.

Byliv paa Stillehavskysten.

Staplehurst, 23. Januar 1911.

De amerikanske Byer ligner alle hverandre deri, at de set med europæiske Øjne ikke er særlig smukke. Simple Træbygninger staar Side om Side med monumentale Paladser, saaledes ogsaa paa Vestkysten, men dette tager sig lidt underligt ud. Gaderne er vel som Regel rette og snorlige, men allehaande Affald ligger smidt Hulter til Bulter ind mellem Husene, saa det ses fra Gaden. Kun en enkelt By som Denver, Colo., forsøger en Undtagelse. Det er dog nu rundt om i de store Byers Forretningskvarterer forbudt at bygge med Træ paa Grund af Brandfaren derved; men de gamle hævdvundne Kaserneer faar Lov at staa. Stationskvartererne anvendes der ingen særlig Flid paa at fikse, tværtimod; det er i Reglen den mest snavsede Bydel. Mange Steder har de forskellige Jernbaneselskaber endnu deres Smaastationer hver for sig; i alle Turistbyer lægges dog nu Vægt paa at faa flottere udstyrede Fællesstationer, hvorved Trafikken ogsaa betydeligt lettes for Publikum.

Det er ejendommeligt at se, hvor hurtigt og voldsomt Vestens Byer er skudt frem til Kvart- og Halvmillionbyer. Lige fra den paa Vejen til Alaskas Guldgruber, paa stejle Bjergskraaninger opførte Nybyggerby Seattle (237,194 Indb. efter den i Jan. 1911 afsluttede Folketælling) og til det karakteristisk sydlandske Folkecentrum Los Angeles (319,198) havde jeg Lejlighed til at undres derover. Den halve Snes Storbyer langs Kysten har alle taget deres væsentlige Vækst i de sidste 10—20 Aar. Samtidig med Befolkningen er Grundene voksede vældigt i Pris. Den danske Kirkegrund i Portland var saaledes i Løbet af en halv Snes Aar steget fra 1000 Kr. til det tidobbelte. Det er derfor mærkeligt nok Tilfældet, at en Mand med Kapital blot paa den Tid behøvede at købe sig en Grund, derefter kunde han lægge sig til at sove og vilde endda nu have sit gode Udkomme. Ganske urimeligt, men saare behageligt for den heldige Spekulant.

Det forholdsvis sent udviklede engelske Sprog har ogsaa herovre faaet saadanne Forspring for alle andre, at det er baade det nutidigt og fremtidigt herskende i Stillehavskystens store Kulturblanding. Tysk og Spansk er nok de to, som kommer nærmest efter. De skandinaviske Sprog har kun i 3 større amerikanske Byer forskanset sig saa stærkt, at de udgør en væsentlig Faktor, i Minneapolis (Minn.) Racine (Wisc.) og Fresno (Cal.). Ellers tages der mindre Hensyn til dem i Storbyernes Forretningsliv. Da saaledes en dansk Mand kom ind i en Storstadsbutik og forlangte »Lammekød«, blev han ikke forstaaet, trods gentagne Henvendelser til Slagteren. Manden var imidlertid saa klog at tage sin Tilflugt til Natursproget; han begyndte at gaa frem og tilbage i Butikken og sige: »Bæ—h?« — og se, saa forstod man ham.

Man træffer i Vestens som i Alverdens Storsteder de to Kontrasttyper af Hjem ejendommeligt udprægede, de kostbareste Residenser med Taarn og Tinde, Springvand

og Automobilskur paa den ene Side, de fattiges Hytter med Fattigdom og Elendighed paa den anden Side.

Møntfoden er herovre saa høj som intet andet Steds i Verden. Jeg saa f. Eks. ikke en eneste Encent langs hele Kysten, Fem-centen er mindste Mønt her praktisk talt (undtagen lige for Husmødrene), saa Møntfoden er godt 18 Gange saa høj som f. Eks. i Danmark.

Der findes blandt de velstillede en langt større Overdaadighed paa Kysten end i Mellestaterne i Henseende til Livsfornødenheder. Nogle Eksempler anføres: Prisen for en almindelig pæn Damehat er 20 Dollars, Hatte til 50 Doll. er ikke ualmindelige, selv Hatte til 250 Doll. finder deres Kunder. Men Moderne skifter saa hyppigt, at Hattene stadig maa fornyes. Damer af det velhavende Bourgoisi betaler gerne 75 à 100 Dollars for et Liv, 50 Dollars for et Par Sko, 15 Dollars for en Parasol. Hele Dragter til 400 Dollars er ikke noget usædvanligt, men »rigtige Damer« bærer ikke den samme Dragt mere end én Gang og har en forskellig til hver sin Lejlighed, i Te-selskab, i Klubben, til Automobil, ved Havkysten, ved Middagen, ved Hesteudstillingen osv., og vedkommende Damers Mænd følger dem godt efter i Ekstravagance. Jeg véd, at sligt lyder utroligt, men er det ikke. Jeg har selv i S. Francisco været inde i Millionærhjem, som alene i Byggesum kostede 150,000 Dollars, og jeg har i Privat-hjem set Gulvtæpper til 2000 Dollars.

Man mærker helt igennem, at i Amerika tales aldrig om Nationalgæld, men kun om Nationalformue, og denne er paa 50 Aar efter sidste Opgivelse vokset fra 16 til 120 Millioner Dollars, d. v. s. mod godt en halv Dollars den-gang er Nationalformuen pr. Individ nu $1\frac{1}{3}$ Dollar, skønt Folkemængden i samme Tidsrum er bleven tredobbelt, nemlig godt 93 Millioner (foruden de 10 Mill., som lever under amerikansk Flag paa Filippinerne, Hawaii, Puerto Rico, samt i Alaska og andre Besiddelser).

Luksus'en i Vesten ses ogsaa i dens Rigdom paa Autos. Den maanedlige Afbetaling, som derhjemme er ved at blive en ren Landeplage, bruges vist saa godt som slet ikke derovre, heldigvis; men desværre paastaas det, at mangfoldige Familier gerne »spænder« deres sidste Dollar bare for at komme »paa Gummihjul«.

V.

Stillehavskystens Centrum.

Latimer Ja., 10. Febr. 1911.

Skønt Sacramento af Navn er Californias Hovedstad, er San Francisco det egentlig af Gavn. Det er selvfølgelig ikke et Matematikens, men et Virkelighedens Centrum, jeg mener, naar jeg kalder den hellige Frants's By Midtpunktet for saavel Kystens Indlandstrafik som for Søfarten. Den bliver herved tillige det naturlige Knudepunkt for Stillehavsbanen, og foruden hele 4 forskellige Linier af »Southern Pacific«, som mødes ved S. Francisco og dens Sunde, løber 5 andre forskellige Banelinier sammen her. Hertil kommer endda de interurbane Jernbaneforbindelser, f. Eks. den elektriske »Key-route's Lyntogte mellem Oakland og S. Franciscofærgen. Endelig har »Frisco« 416.912 Indb. imod Sacramentos godt 50,000.

»Frisco« er Byens Kælenavn. Jeg kom dertil just paa 60-Aarsdagen for Statens Optagelse i Unionen; allerede ude fra »Frisco Bay« tog Byen sig i Mørkningen helt festlig ud med sine Tusinder af Lys og allerforrest det lige til Toppen illuminerede Færgebygningstaarn; inde paa Hovedgaden »Market Street« var der ordentlig Fest, det californiske Banner, en brun Bjørn paa gul Grund, saas vajende overalt, fra Flagstænger, Verandasøjler og Spadsere-

stokke, og inde paa Fortovene laa »Confetti« i et tomme-tykt Lag. Endog en »Festens Dronning« var valgt til Lejligheden ved almindelig Stemmeafgivelse, men da der ved Valget var anvendt »Graft« (d. v. s. Bestikkelse, egentlig: Podekvist) i temmelig stor Udstrækning, hvilket ellers ved andre Valg er en Forbrydelse, saa var »the queen« af den Grund bleven mere »værdig« end egentlig smuk, skønt de californiske Damer med Rette nyder et vist Ry i denne Henseende; deres snørklede Dragt og vel hyppige Sminke tiltalte derimod ikke.

Om en anden, mere snurrig Ting, som California ikke helt med Urette er bekendt for, skal jeg fortælle et talende Træk. En Broder til mig derovre havde en Aften inviteret mig paa Opera i det store Garrick-Teater. Det var »Faust«, som »gik« paa Italiensk. Jeg havde allerede selv mærket noget, men var ikke klar over, hvad det var, før han til min Forundring lige midt i et af Operaens mest poetiske Partier »Sværdsangene« pludselig udbrød: »Jeg tror min Sandten, der er smækfuldt af Lopper herinde!« Naar de paa saadan Tid og Sted ikke kunde lade os i Fred, turde det ogsaa være et tilstrækkeligt Bevis for, at deres Ry ej for ingenting gaar ud over Statens Grænser; for Resten vil jeg saa ikke gøre mig klog paa, om det var et »Træf« eller ikke, at »Frisco« ogsaa paa dette Punkt for mig blev noget af et »Centrum«.

Det, jeg ellers undrede mig mest over her, var, at der i det hele taget var en By. Skønt det nemlig ikke er mere end 5 Aar siden det store Jordskælv jævnedes hele Forretningskvarteret omtrent og mange offentlige og private Pragtbygninger med Jorden, er det meste allerede paa denne Tid genopbygget. Der er siden da opsat ca. 20,000 Nybygninger paa Brandtomterne til en Værdi af 160 Millioner Dollars i alt, og der bygges stadig paa Kraft, trods senere Smaarystelser.

Ejendommeligt er det at se, hvordan den først i

1770'erne af Franciscanermunkene indførte Klosterstil nu virker hele California igennem, saavel i Privatbygninger som i Forretningsbygninger, f. Eks. i alle Jernbanecom-pagniet: »Santa Fe«s Stationer og paa Stanford University. — San Francisco har som alle Amerikas Storbyer sine Skyskrabere, dog ikke højere end til 20 Etager. Af store Forretningsbygninger kan nævnes et Par som: »White house«, »Frisco«s stærkeste Firma med et Areal af 300,000 Kvadrat-Fod, og »Stillehavs-Isenkram- & Staal-Compagniet« med et Bygningsareal af 275×570 Fod. Af udpræget kinesisk Stil er »Sing-Chongs Bazar« det bedste Eksempel. »Frisco«s Kineserby og dens »snavsede Kvarter« grænser op til hinanden og falder praktisk talt sammen. Disse skumle Kvarterer gik vel under ved den store Brand i 1906, men nye af samme Slags, 4 Gader paa den ene Led og 3 Gader (altsaa dog ret korte) paa den anden, har straks rejst sig paa de gamle Ruiner.

Disse Kvarterer er det, som gør San Francisco til »Vestens Neapel«. Her lever Samfundets Bundfald, og her føres i Stedet for et virksomt Dagliv et uhyggeligt Natlivs mangeartede Kamp for Tilværelsen. Der er visse velstillede Folk, som anser det for »hæderligt« at eje Huse i disse Kvarterer og tage deres Procenter deraf; der er mindre velstillede, som paa deres Side anser det for »hæderligt« at give Procenter dertil; nok herom, der er Ting, som er skændige endog at tale om; dog, det er en egen Belysning af det sociale Grundspørgsmaal, som her kommer frem, det kan ligefrem gøre én syg om Hjertet.

Endnu en vigtig Ting er der at nævne ved Omtalen af S. Francisco, det er: Panamakanalen og de Udsigter, der ved Regeringens Overtagelse af den 1904 aabnede sig for Stillehavskysten og dermed ogsaa for dens »Centrum« især.

Der er paa Grund af Fortidens Svindel kun liden virkelig Kendskab i Nutiden til dette Ingeniørarbejdes

Kæmpedimensioner, men 35,000 Mand beskæftiges nu til Stadighed dernede, og alene af Dynamit til Klippesprængning bruges der daglig 2000 Pd. Arbejdet gaar saaledes rask fremad, og den store Kanal vil nu uden Tvivl blive fuldført. 1915 holdes der Verdensudstilling i San Francisco. Om Kanalplanen gennemføres, — og det er rimeligt —, vil »Frisco« have bedre Betingelser for at blive »den ny Verdens London«, end den nogen Tid har haft. Da vil den blive fra et »Kystcentrum« til et »Verdenscentrum«. Dens Klima er tilfredsstillende, dens Havneforhold er ligefrem glimrende, og Vejene for Verdenshandelen vil ved Panamagravingernes heldige Fuldførelse sikkert blive betydeligt ændrede til Fordel for den.

Der er blot ét stort NB. ved San Franciscos Fremtid, det er Byens egen usikre Grund. »Frisco« er bygget paa Aske, og den frygtelige »Earthquake« fra 1906 er endnu ikke glemt.

VI.

Californias Næringsveje.

Hampton, Ia., 14. Februar 1911.

Da California væsentlig er en »Farmer«stat, naar Frugtfarmeri medregnes hertil, vil efterfølgende have sin væsentligste Interesse for Landmænd. Kun til Slut kommer jeg til at omtale »Næringsveje«, som vil have mere almen Interesse.

Priserne er i de sidste Aar steget svært paa alle Landbrugsprodukter, og den store Efterspørgsel i Forbindelse med forbedrede Markedsforhold synes at bebude en god Fremtid for Californias Farmere. Efter »Høstberetningens« Statistik fra Landbrugsdepartementet forrige Aar

findes der i hele Staten $2\frac{1}{4}$ Million Faar, godt 1 Million Ungkreaturer og $\frac{1}{2}$ Million Malkekøer, godt $\frac{1}{2}$ Million Svin, ca. $\frac{1}{2}$ Million Heste og 33,000 Muler (Krydsning af Heste og Æsel, som har vist sig at taale saavel Varme som Kulde langt bedre end Hesten, Pakkebæring og tungere Fragtkørsel bedre end Æslet; denne Krydsning er dog, saavidt vides, forbudt i Danmark); — vil man spørge om Gennemsnitspris for disse Dyr paa Markedet, er det for Faar $3\frac{3}{4}$ Dollars, for Ungkreaturer 20 D., for Køer $38\frac{1}{2}$ D., for Svin godt 8 D., for Heste 105 D. og for Muler 122 D. pr. Stk (Det sidste Tal viser, at man sætter Pris paa de »rottehaalede Langører«; Farmerne har nemlig den Vane at tyndklippe Halerne paa dem, saa der kun bliver igen til en Malerkost fornedet).

Faareavlen har haft en Krise, men er nu igen i Fremgang. De andre Landbrugsgrene er i stadig Opgang undtagen Svineavl, som er paa stærk Retur for Tiden. — Paa Mejerivæsnets Omraade er der en Udvikling i Start bort fra det gamle System og hen mod det moderne. Blandt andet har en dansk Mand, Professor Bøggild fra København, paa sin Rejse herovre sidste Aar virket hen til dette. Flere ledende mejerikyndige herude er danske. Der maa dog stadig indføres store Mængder saavel af Smør som Ost fra Østen. Et Pd. Smør koster herude gennemsnitlig 25 Cents (92 Øre).

»Hvad for en Slags Korn dyrker de mest i California,« spørges der. Svaret er: Byg. Jordbunden egner sig storartet for denne Kornsort. Derefter kommer i Rækkefølge Hvede, Havre, Majs og sidst Rug. Der dyrkes 40 Gange saa meget Byg som Rug. Hveden gaar det imidlertid stadig tilbage med, mens Havren vil svinge sig mer og mer op paa den andens Bekostning. Havren bruges mest til Foder, kun lidt til Tærskning. Majsen er kun lidet brugt, mest som Føde for Arbejdsdyrene; den synes dog

for Tiden i Fremgang. Rug vil aldrig blive nogen almindelig dyrket Kornsort herovre.

Med Hø og Alfalfa gik det tilbage indtil for et Par Aar siden. Det har imidlertid i de sidste Par Aar givet en voldsom Høst. Det kan paa Grund af det fordelagtige Kystklima, Solheden og den lange Væksttid høstes 2 til 3 Gange, Alfalfaen (en særlig frugtbar Kløver) kan endog slaas 3 til 5 Gange og desuden bruges til Græsning i Regntiden. Dette gælder dog altsammen kun Land, der har Vandtilførsel.

En Gren af Landbrug, som er allervoldsomst i Opkomst, er Sukkerroeavl. I Løbet af 20 Aar har den faaet 100-dobbelt Styrke. 3 vældige Fabrikker snurrer nu løs ude paa Kysten. Jeg saa den største af dem i Sukkerroegenen om Salinas.

Her, hvor Landbrug og Industri faar Tandhjulsforbindelse, træffes flere Fremtidserhverv i Opkomst, saasom Tobaksavl, Ris og Bomuld, Hør og Hamp, samt Humle. Dette er dog endnu kun »Svøbelsesbørn«.

I Sammenligning hermed er Frugtfarmeriet en »drabelig Kæmpe« og, siden Halvfjerdserne, Californias største Guldgrube, idet den producerer mere Vin, Rosiner, Svedsker og syrlige Frugter end hele Resten af de forenede Stater tilsammen, og den udfører »en masse«.

Af Californiaprodukternes samlede Markeds-Værdi for forrige Aar, 455 $\frac{1}{2}$ Million Dollars, udgjorde Frugtfarmeriet alene en Trediedel, nemlig 147 Mill., mens det øvrige Landbrug kun naaede ca. 120 Mill. og Husdyrprodukterne ca. 90 Mill.

En særlig Interesse knytter sig til Vindrueavlen. Mangen en californisk Familie ernærer sig paa en 10 Tønder Lands Vinfarm og faar sit gode Udkomme derved. Oprindelsen til Druerkulturen har den unge californiske Historie sammenknyttet med Franciscanermunkenes Navn — uden Tvivl med Rette. Druesorternes Tal er nu

Legio. Druernes yndefulde Farveskala, lige fra bleggult til mørkviolet, har vi her ingen Tid til at falde i Staver over, da Talen er om »business«. Nogle Druer anvendes som Bordfrugt (table-grapes), langt flere forvandles fra »Grapes« (de modne Druer) til »raisins« (tørrede Druer, vore »Rosiner«) ved Solvarmens Hjælp. Der anvendes stor Flid paa dette. Kommer man forbi en Vingaard lige efter Plukningstid, vil man hele Vingaarden over se Rækker af Træplader (1½ Alen i Kvadrat) paa Kryds og Tværs; paa disse ligger de plukkede Druer til Tørring Uger igennem, eller rettere til »Bagning«, thi Californias Sol »stikker« ligefrem. Naar de er bagte paa den ene Side, bliver de vendt. Efter endt Tørring sendes de til Pakkerierne. Kommer der Regn i Tørringstiden, maa alle Plader i Hast stables ovenpaa hinanden og 2 Plader anbringes som et Skraatag øverst. Dette indtræffer dog sjældent ved første »crop« (Høst), den største, tiere ved anden »crop«. Derfor sendes denne ofte Rub og Stub til Vinperserierne, og dette er da ved Siden af »table-grapes« og »raisins« den 3die og sidste Brug af Vinrankens Frugt. Ogsaa ugæret Vin perses og spiller en stor Rolle. Forrige Aar fremstillede California 140 Mill. Pd. »raisins« og 47 Mill. Gallons Vin (en Gallon er godt en Kande), mens Fremstillingen af Druer som Bordfrugt kun beløb sig til godt ½ Mill. Pd. Af frisk Frugt spiller Appelsiner og Citroner langt den største Rolle for Californias Marked.

Af andre Næringsveje maa som den fornemste anføres Bjergværksdrift. Herunder regnes ogsaa Petroleumsindvinding, som er netop den allervigtigste Gren; aarlig Produktionsværdi nu godt 35 Mill. Doll.; mens Guldproduktion, den næstbedste, kun naar godt Halvdelen af denne Sum. Petroleum spiller som Landets eget Produkt en uhyre Rolle i Californias Industri. F. Eks. drives alle »Southern Pacific«s Lokomotiver ved Petroleum i Stedet for Kul. Nøglen til denne Kraftkilde har imidlertid Petroleumskongen Rocke-

feller i sin Lomme. En anden Kraftkilde er Bjergvandfald, hvis Kraft omsat i Elektricitet ledes ned til Dalbyerne gennem milelange Ledninger.

Skovbruget er ogsaa vigtigt, skønt bedre i Oregon end i California. Man regner, at 61 pCt. af de forenede Staters Tømmer nu gror i de 3 Stillehavsstater. Californias aarlige Indtægt heraf er ca. 22 Mill. Doll., heraf alene i Red-wood over 6 Mill. Det er paa Kystbjergene, at disse berømte Skove findes. De er mørke og tætte, fordi »red-woods« er i Stand til ved deres Højde næsten helt at lukke Solen ude; deres væsentligste Livsbetingelse er blot Fugtighed.

Af mere aparte Næringsveje skal nævnes et Par, nemlig Struds- og Krokodilleavl. Ogsaa disse Sideskud henregnes under Farmererhvervet.

Jeg besøgte i Los Angeles en Strudsfarm paa 500 Stkr.; mange prægtige Dyr fandtes deriblandt. Fjerene betales med meget ublu Priser og Farmen »renter« sig storartet. Dyrene fodres meget med Appelsiner. Jeg saa dem sluge en hel Appelsin ad Gangen. Sammesteds saa jeg ogsaa en Krokodillefarm paa 250 Dyr, indtil 200 Aar gamle. Disse gamle Fyre vilde kun meget nødig op af deres Sump, men de kunde under Fodermesterens Forsøg paa at narre dem frem hvæse ad ham, saa det hørtes langt ud over Farmens Grænser. Jeg saa dem slaas, en halv Snes Stkr., om det Kød, som kastedes ud til dem i Vandet. De fik det skilt ad ved at rulle hver til sin Side, saa længe der gik en Bid løs. Saavel Strudse som Krokodiller yngler vel i Fangenskab. Krokodilleskindet anvendes til Punge, Tasker, Kufferter etc.

VII.

Stillehavskystens Guldgravere og Tiggermunke.

Latimer, Ja., 9. Februar 1911.

En »Pionér« er en Foregangsmand. Saavel den eventyrlystne Flok af Guldsøgere som den missionerende Skare af spanske Munke, der hver ad sine Veje kom til California, blev hver paa sin Vis taget i Kulturens Tjeneste som Vestens Pionerer.

Ved Guldfundene i Sacramentoegnen 1848 strømede den første Flok af Eventyrere herud fra Østen og fra alle Europas Lande. Herved tog den californiske Hovedstad Sacramento sin første egentlige Vækst. Den hed tidligere »Sutters Fort«. Først i 70'erne kom det andet »run« ved nye Guldfund; det sidste større Guldfund paa Stillehavskysten skete i 1898 i Klondyke-Distriktet oppe i Alaska. Den rigeste Guldegn her er omkring Dawson, hvortil man naar ad Landvejen over Sne med Slæde og Hunde. Til de senere opdagede Miner ved Kap Nome kan man derimod naa ad Søvejen.

Ved disse sidste Fund har Staten Washingtons Hovedstad, Seattle, paa en halv Snes Aar tredoblet sit Indbyggerantal. Indvandringen er stadig væk meget stor her. Alaskaminerne Nord herfor producerer aarlig fra 8 til 22 Millioner Dollars' Værdi i Guld; foruden Produktionen af andre Mineralier.

Guldgruberne ved Dawson og Cap Nome er de største, men langt fra de eneste paa Pacifickysten. Mindre Miner findes langs af Sted, særlig i California selv. Mangfoldige Steder kunde jeg paa en Tur op i Bjergene se store Muldvarpegange gravet paa Kryds, paa Tværs og i Zig-Zag gennem dem. Saaledes gennemroder man Jorden for at finde dens gule Klumper. Mangfoldige Steder sker det ved Hjælp af Vandkraft fra Bjergstrømme. En Guldgraver, jeg

talte med, opgav Gennemsnitslønnen til 3 Dollars daglig, hvilket stemmer med statistiske Opgivelser fra de forskellige Stater. Dette er imidlertid ikke mere, end der kan tjenes ved fast Arbejde, endog i mindre lønnede Stillinger, overalt i Vesten. Det maa desuden tages med i Betragtning, at Guldgraveriet i Reglen er et »ruff« Liv.

Det skal angaaende Guldgraverliv paa Spekulationsvis blot nævnes, at det har forskaffet mange stor Rigdom, særlig ved Guldfundenes Begyndelse, men at det har forvoldt flere stor Skuffelse, og det vil vare saaledes ved, men det er jo forøvrigt et Særkende for al Spekulation. — Der spores forøvrigt, som Følge af, at Vestens Samfundsformer fæstnes mere og mere, en Strømkæntring bort fra den altfor blinde Spekulation henimod mere sikre Erhvervsmaader, hvad der er godt og vel, i Følge det gamle Rim:

»Fra Barndommens gyldne Sommerpære til et Levebrød med Ære.«

Mens Guldgraverne har deres Hovedkvarter højt imod Nord, har Tiggermunkene opslaaet deres Pauluner i Syden, særlig som Foregangsmænd for Vinavl og for Havedyrkning i det hele. Jeg vil til Oplysning herom indbyde Læserne til sammen med mig at aflægge et Besøg i de to californiske Kystbyer Monterey og Santa Barbara.

Paa den førstes Sted steg allerede 1770 den franciscanske Pater Junipero Serra i Land som den første Munkepioner. Vi ser en Statue af ham rejst nær Landingsstedet. Længere borte ligger den gamle Klosterkirke, bag hvilken findes den Eg, hvorunder Munken velsignede Californias Jord og tog Landet i Eje for Spanien. Egen er nu karakteristisk nok gaaet ud. Jeg skilte mig fra mit Rejseselskab for at benytte Tiden til at tage den i Øjesyn, saalænge den spanske Pater kom til Stede og kunde vise os rundt.

Det Stykke Bark, jeg ranede fra Egen, havde jeg heldigvis allerede puttet i Lommen, da Pateren viste sig sammen med de andre i Portlaagen, som jeg en Tid før

var gaaet igennem. Ellers havde jeg kanske faaet Træets Forbandelse over mit Hoved. Nu hilste vi derimod meget venligt paa hinanden, og han foreviste os Kirken med dens hellige Kar og Bøger, dens Kors og Krusifikser af gammelt purt Guld og Lysestagerne, der var sendt tilforn som Gave fra Spaniens Konge. Det hele var saa gammelt og ærværdigt lige til Paterens vide og side Sortkjole og Dørens tunge Jernnøgle.

Et af de fornemste Eksempler paa, hvordan de gamle Klostre med deres 4-kantede Klokketaarne, takkede Gavle og smukke Søjlegange kan præge deres By og hele Omegn, er Santa Barbara »Mission« blevet. Jeg aflagde her først et Morgenbesøg paa »St. Anthonys College«. En sødladen, smilende Munk i brun Kutte og med et grovt Reb om Livet viste mig rundt. Han var ualmindelig venlig og meddelsom og kaldte mig stadig væk »Broder«, mens han viste mig rundt i Skolens Kapel, Klasseværelser og Samlinger. Her gik baade almindelige Peblinge og Præstepeblinge, d. v. s. saadanne, som er udtagne til Præstekaldet; Præstebørn findes jo nemlig slet ikke blandt Katolikker, at sige i Teorien. Drengene her var omtrent samme Regler undergivne som Latinskoleelever hjemme; Piger eksisterede derimod ikke paa Skolen. Der var 85 Elever ialt. De kom lige fra Morgenandagten i Kapellet, da jeg ved 8-Tiden arriverede.

Derefter besøgte jeg Klostreet selv og maatte dér først indføre mit Navn i Fremmedbogen. Ved Ordet »Danmark« blev Munken dér opmærksom og smilede. Paa mit Spørgsmaal hvorfor svarede han: »I know well your home; good people, those Scandinavians«. Jeg optog hans Smiger i god Mening, men undredes over Spanierens geografiske Viden, naar jeg betænkte, at en forholdsvis vel oplyst Franskmand som Zola hele sit Liv ikke vidste bedre, end at Danmark var en By i Holland. Klosterkirken prægedes af højtidsfuld Stilhed, Lyset fra de høje spidse

Vinduer dæmpedes af Glasmalerier. Vi kom herfra ud i de hedengangne Brødres Have gennem »Dødningeporten«, hvorover der var indmuret 3 indianske Kranier med korslagte Dødningeben under. I Haven var der ogsaa flere Indianergrave. Derefter en Tur op i et af Klostertaarnene. Herfra opdagede jeg, at Munkene havde en privat Vinhave bagved Klostret af sjælden Frodighed og lang Søjlegang ogsaa ud til Gaardsiden, hvor Cellerne fandtes. Adgangen saavel til disse som til Baghaven blev mig imidlertid paa det bestemteste forment, trods gentagen Forespørgsel.

Om de Klostret og Skolen omgivende Anlæg og Haver skal det siges, at det var Kunst. Munkene har her været og er virkelige Pionerer. De forskelligste Arter af sydlandske Træer med yppig Frugt og sindrigt sammenstillede Grupper af Prydbuske og Blomster, hele stensatte Smaasøer og Vandledninger af Cement, rislende Smaabække og kunstigt opsatte Fontainer mødte overalt ens Blikke; Klostret med hele dets ejendommelige Liv afspejlede sig i de fyldte Vandbassiner.

Ellers ser man i Amerika, naar Parker og Rigmandshaver undtages, intet videre til Havekunst. Her derimod var alt bragt frem saa vidt det var muligt efter sin Natur, ved Munkenes flittige Hænder. Vi har engang set noget lignende i Danmark. Om Katolikerne forstod den aandelige Lugnings- og Opelskningskunst lige saa vel, vilde det være skønt.

VIII.

Stillehavskystens Indianere og Cowboys etc.

Oakland, 27. Februar 1911.

I ovenstaaende Navne vil de fleste Læsere genkende noget, som alene Amerika ejer Originalerne til. Jeg har paa min Rejse baade nu og da mødt disse Originaler,

og Mødet har interesseret mig levende, fordi jeg derigenem saa noget af Amerikas Fortid, det Vesten, der allerede nu er godt paa Vej til at forsvinde, Amerika, saadan som Columbus saa det.

Det nye, rige Kulturland, som er skabt herovre og stadig skabes ved at Minerne aabenbarer deres Malmrigdom, ved at Bjergenes Oliekilder oplades, ved at Skov og Prærie lægges under Kultur og allehaande Industrigræne fremblomstrer, vilde Columbus nemlig næppe kunne genkende. Og dog var der en romantisk Vildhed og tiltrækkende Hemmelighedsfylde ved »det gamle Amerika«, som »det nye« — sin Viljesenergi og al sin tekniske Kraftudfoldelse til Trods — aldrig vil kunne kalde tilbage. En Rest af dette klinger imidlertid tydeligst igen i Navne som: »Indianere og Cowboys . . .«

Jeg kom rullende pr. Tog ned mod Sacramento; jeg laa just i min tryggeste Søvn, da jeg Kl. 5 Morgen blev vækket ved, at en af Sovevognens »sorte Mænd« kildrede mig lidt ublidt i Siden. Jeg havde bedt ham vække mig paa den Tid, da jeg vilde overvære Californias Statsudstilling der i Byen. Jeg tog en Sporvogn til Udstillingspladsen og efter at have besøgt Maskinhallerne og de Telte, hvor de bedste Avlsdyr fra hele Staten stod til Skue, opdagede jeg, at der bag disse fandtes en hel Lejr af Indianer- og Cowboysfamilier. Straks lod jeg da Køer og Svin passe sig selv og gik om og tog det adskilligt interessantere Familieliv i Øjesyn, som udfolder sig, hvor »den store Aand«¹⁾ Ætlinge og de vilde »Mustanger«²⁾ Mestres færdes Side om Side.

Her saa man Hundreder af typiske Ansigter; man saa de spæde Indianerglutter nyde deres Morgentaar udenfor

1) Den store Aand, kaldet »Manitou«, er Indianernes Hovedgud; de hører ham f. Eks. i Tordenens Larm og i Niagaravandfaldets Buldren.

2) Vilde Heste, andetsteds ogsaa kaldet »Brucos«.

Teltet, man saa de halvvoksne Cowboys & girls øve sig i Lassoens¹⁾ flyvende Ottetal; man saa Mændene i Færd med at strigle og kæle for deres Dyr, og man saa Indianerkvinderne ordne deres glinsende sorte Fletninger, men dog allerede med Ridestøvler paa. Jeg fik senere ved deres Eftermiddagsforestilling paa Ridebanen Lejlighed til at se deres Færdighed som Ryttersker. Særlig en tyk Indianermutter vakte Opmærksomhed. Den Latter, der lod sig høre, da hun satte sig paa sin Mustange, viste, at de fleste mistvivlede om hendes Kunst, men hun gjorde Latteren til Skamme, thi ihvorvel man under hendes Ridt ikke syntes at skelne andet end en mægtig Klump røde Klude, førte hun som Nr. 1 sin Hest forbi Maalstøtterne. En hel Sværm af Indianere opførte ved samme Lejlighed en Krigsdans paa Sletten, og det var interessant at se de halvnøgne Krigeres snigende Stillinger og primitive Krum-spring med en kæmpestor Høvding som Leder. En gammel Indianer paa 104 Aar præsenterede sig paa samme Tid med sin Sønesønnesønnesøn, en 5 Aars Dreng, ved Haanden. Ogsaa Cowboysopvisningen havde sin Interesse. Det kunde se lidt naragtigt ud, naar de kom trækkende med deres Heste ind over Banen, i Pelsbukser og langsporede Ridestøvler. Deres cowgirls kom ved Siden af og lod Mændene sørge for begge Heste.

Flere af dem havde kun en Alder af 12 Aar, og dog en fuldt »ladylike«²⁾ Optræden. 2 af disse bitte girls blev Nr. 1 og 2 i Væddeløbet, dog kun ved Hjælp af deres Startforspring. Jeg saa en gammel Cowboy fange en Automobil ved Baghjulene med sin Lasso, saa den maatte standse.

Med Cowboys paa deres Ranches³⁾ stiftede jeg nærmere Bekendtskab i Montana Stat, hvor de endnu er meget

1) Et Fangereb.

2) Dameagtig.

3) Græsgange for Kvæg- og Faarehjorder.

talrige, men ligger i stadig Krig med Farmerne, som rykker frem og mere og mere begrænser deres Omraade ved at sætte Pigtraadshegn om deres »Homestead«¹⁾). Indianerne i deres Naturtilstand saa jeg oppe i Washington Stat, paa Jagt i Bjergene. Men ogsaa deres Gebet indskrænkes, efterhaanden som der anlægges Møller og Savværker inde midt i deres Jagtdistrikter. — Et Par Dage efter, at jeg besøgte Yosemite National Park, skulde de heroppe have deres aarlige Stammemønstring, ved hvilken Lejlighed den næsten sagnagtige Fredspibe kommer til Ære igen, og der opføres indianske Danse af Mændene, mens Kvinderne intet har at sige, men blot ser til. Indianerne holder endnu paa deres spraglede Dragter, det ligger dem ligesom visse Sydboer i Blodet.

Der er imidlertid andre end Indianere og Cowboys, som efterhaanden vil gaa over til Amerikas Antikviteter, f. Eks. en Skikkelse, som den gamle Indianerfjende »Buffalo Bill«. Han lever nu som en Slags Cirkusdirektør Vesten. Hans mesterlige Forevisning af saavel Infanteri og Artilleri som Kavalleri havde jeg Lejlighed til at se i S. Francisco. Hans Indianeres og Cowboys Præstationer er ganske uovertræffelige. En hel Landsby af Indianere fører han med sig rundt, og skønt mange af deres Race i sin Tid er faldet for hans Riffel, glemmes gammelt Arvefjendskab for Artistlivets fredelige Fællesskab.

Hans Cowboys Hestedressur er det flotteste jeg har set i sin Art. De ustyrlige Mustangers Bukkespring indenfor Barrieren vakte Publikums Undren; Hestene var saa vilde, at de gik lige i Luften og ned paa stive Forben med deres Ryttere. Tilsidst spilledes mellem Indianere og Cowboys en Fodboldmatsch, hvor Bolden var over en Hests Højde, og alle Spillerne var til Hest. Hestene var

¹⁾ Et Stykke Regeringsland, som overlades Nybyggeren og bliver hans Ejendom, naar han har boet en vis Tid (fra 16 Mdr. til nu mest 5 Aar) paa det.

dresserede til at slaa baade for- og bagud efter Bolden, saa det ordentlig skraldede, og naar den mægtige Bold i strygende Fart rullede gennem den store Friluftsmænege, hujede og skreg det amerikanske Publikum af Spænding. — Buffalo Bill bruger Brilller allerede, men er endnu saa sikker paa Haand og Øje, at han, Mesterskytten, som han er, kunde skyde de Papæbler til Plukfisk hver og en, som hans Kompagnon Paunee Bill kastede i Luften for ham med en Hurtighed af et pr. Sekund, mens de Side om Side red Manegen rundt.

Jeg har taget Artistlivet til Hjælp i min Beskrivelse, fordi her opvises de Færdigheder paa Kommando, som man ellers kan leve Uger og Maaneder blandt disse Folk uden at se. Billetten var $\frac{1}{2}$ Dollar.

Den røde Race er paa Grund af Ulyst til almindeligt Arbejde stadig paa Retur. Endnu mere trues Indianerne som Folk betragtet af en anden Ting, nemlig Raceblandingen, et af Onkel Sams vigtigste Amerikaniseringsmidler, som stadig tiltager i Indflydelse ogsaa overfor andre Folkeslag. Der findes nu flere Steder hele Kolonier af Halv- og Kwartblodsindianere herovre. En Masse af de gamle Stednavne paa Byer, Søer og Floder, Bjerge etc. er indianske.

Den nutidige Respekt for Indianerne skyldes væsentlig deres Fortid, men man træffer blandt deres unge Folk smukkere og kraftigere Typer end i noget andet Folk.

IX.

Vestkystens „kinesiske Mur“.

Newell, 25. Februar 1911.

Enhver har hørt lidt om, at man for at naa Amerikas Vestkyst maa over nogle store Bjerge. I gamle Dage var dette en tung Rejse; da maatte Pionererne bruge

»Prærieskonnerten« til Befordringsmiddel, en svær 4 hjulet Kærre med Sejldugstag over og et Dusin Heste eller Okser som Forspand; da maatte man opsøge Dalstrøgene og køre lange Omveje. Nu er det en let Rejse; nu suser man paa Dampens Vinger op over selve Bjergtoppene til over 10,000 Fods Højde. Der løber 3 mægtige Bjergkæder gennem det vestlige Nordamerika i Retning: Nord-Syd. Den østlige Kæde hedder »Klippebjergene«; den

En Great-Northern Tunnelport

mellemste benævnes mod Nord »Vandfaldsbjergene«, mod Syd »Nevadatoppene«; den vestligste helt ude ved Stillehavet hedder under ét »Kystbjergene«. Man kan saaledes endda tale om en tredobbelt Mur paa Vejen til Kysten. Det er en saadan Nutidsrejse op over »den kinesiske Mur«, jeg i det følgende vil dvæle ved, ikke andet, thi Pennen vilde ikke forslaa til en egentlig Beskrivelse. Her er nemlig Tale om en Natur saa dristig og storslaaet, at det

svimler for dens Øje, som ellers har sit Bo paa det jævne.

Det gaar opad og opad i Timevis; man undres paa, hvortlænge det vil blive ved, — men det varer, til Mørket falder paa, og dog gaar det stadigt opad. Menneskeboliger bliver sjældnere og sjældnere, Banekrumningerne hyppigere, Tunnelerne længere.

Man véd ikke mere Besked paa de første Led, knapt nok paa det sidste Led i Jydens Spørgsmaal, da han skabtes: Hur æ Nar, aa hur æ Sønder, aa hur æ' mi' Madpos...? thi Tunneler lukker ofte for enhver Lysstraale. Naar en Tunnel kommer, lukkes Vinduerne i Toget, dels paa Grund af, at der tit kan samles giftige Luftarter i Tunnelen, dels for en anden Tings Skyld, som jeg selv engang fik at mærke. Jeg forsømte at lukke Vinduet, men fik en saa dejlig Mundfuld hed Røg sendt ind fra Lokomotivet, at jeg fik mig en Skræk i Livet, der lærte mig at lukke en anden Gang. Er Tunnelen ualmindelig lang, føres Toget igennem ved elektrisk Kraft, saaledes ved den store »Great-Northern Tunnel« i Staten Washington, som det tog os 10 Minutter at køre igennem med jævn Fart, mens vi stadig langs Tunnelens indvendige Vægge saa de elektriske Lamper glide os forbi, som er tændt derinde Dag og Nat. Det er hændt før, at man efter Gennemkørslen har fundet Lokomotivingeniørerne besvimed som Følge af den kvælende Røg fra Skorstenen, men en Jernhest uden styrende Haand løber let løbsk; derfor anvendes nu Elektricitet i Stedet for Damp. Ved de mellemlange Tunneler tændes Lysene inden i Toget blot, men Dampkraften bibeholdes til Drivkraft.

Et andet mærkeligt Punkt er »Hesteskotunnelen«, som det har kostet Snese af Menneskeliv at fuldføre. Ogsaa selve Aarsagen til dens Bygning var ca. 60 Menneskers Død forgangen Vinter. Saa var det, man paa 3 Maaneder byggede denne underlige Tunnel trods stadige Tab af

Ingeniørers og Arbejderes Liv. Friske Kræfter traadte ind i deres Sted og Værket fuldførtes med Jernenergi paa tværs af alle Naturhindringer. Man kører lige lukt ind i et Bjerg, vender derinde i en Halvbue og kører ud igen af »Hesteskoen« skraat under det Sted, hvor man kørte ind. Tunnelen staar nu som den mest ejendommelige Illustration til Kiplings Digt om Marthas og Marias Sønner, der nogensinde er frembragt. Marthasønnerne har brudt Vej med uhyre Ofre af Penge, Kræfter og Blod, og nu færdes Mariasønnerne uden Frygt ad de samme Veje, thi Arbejdets dristige Pionerer har med Livet betalt den nødvendige Indsats for deres mere fredelige Frænder.

Hele Vejen gennem Bjergene vrimler det med store Udsyner. Øjet bliver aldrig træt af at se de bratte »canyons« (Flodlejer med stejle Stenvægge) og de høje Bjergtinder med evig Sne (almindelig i 12,000 Fods Højde), som danner »Takkerne« i »den kinesiske Mur«.

Lige saa storslaaet som »Great-Northern«-Banen er mod Nord, er »Denver and Rio-Grande« mod Syd, gennem Utahs og Colorados Stater. Et mærkeligt Stykke Teknik af Menneskehaand er her »den hængende Bro« i »Kongesvælget«. Klipperne rejser sig her saa mørke og truende til begge Sider, at man fra Svælgets Bund somme-tider skal kunne se Stjernerne ved Dagslys. Her findes Broen ophængt over Arkansanfloden ved Hjælp af massive Jernbjælker ovenover, som er spændt fast mellem Klipperne. Vi rullede paa Toget ad den svævende og gængende Bro over Dybet. For bedre at kunne se var jeg tyet ind til Negrerne i Spisevognen, hvor Vinduerne altid er blankpudsede. Her hændte der mig noget besynderligt. Jeg havde bestilt »Kylling med Rissuppe«; den stod paa Spisesedlen til $\frac{1}{2}$ Dollar. Negeren kom med noget tyndt »Slapperas«, der skulde forestille Suppe. Jeg undredes over, at Kyllingen udeblev, men tænkte, han kom med den senere. Efter at have bestilt Brød, Smør og Kartofler

etc., spurgte jeg om Kyllingen. »The chicken,« udbrød han forbavset, »yow' ve eaten it, Sir!« (De har alt spist den, min Herre). Jeg havde slugt en Kylling i Suppen uden at mærke det, det er aldrig hændt mig før. Den sorte gik den Dag Glip af Drikkepenge, fordi han fandt det sikrest at tage dem selv, hele 15 C. (56 Øre), men jeg bad ham derfor tælle om igen. Han viste det hvide ud baade af Mund og Øjne, idet han lagde 10 C. mere paa Bordet. Først bagefter opdagede jeg, at han alligevel havde »håpset« en 5 Cent. Jeg bestilte aldrig mere Kyllingesuppe hos »de sorte«; hvis derimod en og anden Husmoder derhjemme interesserer sig for den amerikanske Opskrift, lyder den paa Dansk: »Risengryn og Vand koges sammen, tilsættes med en Papirlap, hvorpaa der staar skrevet «Kylling«, og serveres varm.«

X.

Turistliv i Vesten.

Oakland, 27. Februar 1911.

Amerikas forenede Stater sidder inde med ikke blot den største, men ogsaa den mest almindelige Velstand blandt sine Beboere. Dette i Forbindelse med en høj Udvikling af Samfærdselsmidler i Henseende til Hurtighed og Elegance gør Rejser herovre meget almindelige, ogsaa for Menigmand.

Af større Rejser er Sommerturene til Vestkysten vel nogle af dem, som mest jævnbyrdigt konkurrerer med Rejsen til »det gamle Land«, hvor Udvandrerens Far og Mor tit sidder ene igen og nok skulde lide (at se deres Søn eller Datter bare én Gang endnu, før de lukker deres Øjne.

Om det nogen Steder er en Kunst at rejse, saa er det sandelig dette i Vesten, d. v. s. at rejse saaledes, at man ikke bliver trukket alt for nederdrægtigt op. Jeg maatte herude selvfølgelig erlægge adskillige Lærepenge. Men jeg havde den Lykke baade i S. Francisco og Fresno at falde i gode Folks Hænder, der, som man siger, »længere ude« var i Familie med mig. Jeg har kun 8 Gange paa 8 Maaneder prøvet at overnatte paa Hotel. Det giver med det samme et lille Indblik i dansk-amerikansk Gæstfrihed, thi jeg har næsten uafbrudt været paa Rejse. Men selv paa de 8 Gange har jeg ikke undgaaet en Nat at stifte Bekendtskab med nogle underlig ubehagelige Skabninger, som Amerikanerne benævner »bed-bugs«, mens de intet Steds har ladet sig til Syne i Privathjem, jeg har gæstet. — Specielle Trækplastre for Turiststrømmens Retning herude udgør Bjergene, Skovene, Parkerne og Badestederne.

Californias »Mountains« er med Rette Nr. 1 blandt Attraktionerne, særlig fordi de berømte »Redwood«skove ofte findes mest udprægede i Bjergenes Lavninger og op ad deres Sider. Amerikas prægtige Skove er dog nu i stærk Aftagende, idet der aarligt kun vokser en Trediedel saa megen Skov, som der ryddes. Deres anden Fjende er Skovbrandene, som aarligt fortærer store Værdier. Naar Skovbunden Maaneder igennem ingen Regn har faaet, kan den mindste Gnist bringe Underskoven til at fænge. Jeg oplevede at se det sørgelige Skue, som en Skovbrand er, idet min Rejserute førte mig midt ind igennem de daværende store Brande i Nordveststaterne, saa Ilden varmede sommetider ind gennem Vinduesruderne, Himlen var formørket, og Luften paa flere Dagsrejser farvet rødgul.

Af særlig høje Bjerge, som man passerer paa kortere eller længere Afstand ad »de 1000 Underes Vej« langs Kysten, nævner jeg efter Højde: Mt. Whitney, Mt. Rainier, Mt. Shasta etc., som alle naar godt over de 14,000 Fod. Om Mt. Mac. Kinleys Højde i Alaska, som vor Ven Cook

»skulde« have besteget, véd jeg intet sikkert; thi det gik mig ligesom Cook, — jeg løb udenom det —; for Resten véd ingen det, men det er nok i alt Fald ligesaa højt som de førnævnte.

Amerikas 2 berømte Nationalparker er Yellowstone og Yosemite. Der, hvor Wyoming, Montana og Idaho mødes, ligger: Yellowstoneparken, 62 engelske Mil lang og 54 Mil bred. Det fortæltes, at hver Gæst blev visiteret, at han ikke skulde indsmugle Skydevaaben. Det blev imidlertid ikke praktiseret overfor nogen af os, da vi, ca. 40 Turister i Tal, kom rullende med Parkens gule Firspandsvogne ind gennem Roosevelts mægtige Lavaport, over hvilken denne Indskrift pranger: For the benefit and enjoyment of the people.

De lange gule Støvfrakker, som Amerikanerne bar, behøvedes egentlig ikke, da Vejene holdes nogenlunde støvfri ved Vandvogne.

De store Vilddyr har her faaet et nyt Paradis. Parken ejer saaledes en stor Flok Bjørne, som Publikum ganske roligt gaar og klapper, saa tamme er de; ligeledes to større Flokke af Bøfler, hvoraf jeg var saa heldig at se den ene; endvidere en rig Bestand af Hjorte, Antiloper, Bjerggeder osv., endog Elsdyr findes der.

Paa Køreturen til Mammouth hot springs Hotel ser vi det godt 11,000 Fod høje Electric peak paa højre Haand, til Venstre bruser Gardiner River af Sted lige ved Siden af os. Kaskader og canyons afløser hinanden i maleriske Scener, og Klippevæggen rejser sig de 1000 Fod stejlt op lige nær ved os. En Ørn har bygget sin Rede øverst paa Klippespidsen.

Mammouth hot springs er en meget imponerende Række af vulkanske Kilder. Navnet skal just betegne det enestaaende. De ligger alle lige ved Hotellet, som er opført i en Højde af 6400 Fod over Havfladen. Man mener, at de skyldes en forholdsvis sen geologisk Proces. Der er

stor Forskel paa Varmegraden, hvilket antydes af Navnene, f. Eks. Angel Terrace, Amors cave, Devils kitchen etc. Grunden her bestaar af vældige Svovl- og Kalkdannelser, som har været i Stand til at forstene næsten hele Vegetationen deromkring. Op af disse Kalkmasser vælder Vandet i saadan Mængde, at det til Stadighed strømmer ned over de hvidgule Afsatser og afsætter nye Lag af Kalk, Svovl og Jern. Stiller man sig op i Vindsiden for et af de store Bassiner, faar man sendt saa varme og kvælende Svovldunster i Næsen, at man ikke kan aande. Paa sine Steder er Vandet saa hedt, at det bobler og syder ud over Grydens Rand. Da jeg stak Fingrene deri, fik jeg dem hastigt op igen. Den hvidgule Masse er somme Steder sprød og hul, men en stærkere gul Farve stikker som en fast optrukket Linie frem af Kalklaget; det er Lavaen, og den kan man lide paa. Naar Solen faar det hele til at glitre, er det et Natursceneri, som man skal lede om Mage til. Flere af »Gryderne« er 5—6 Favne i Diameter.

84 Procent af Parken er Skov, men ogsaa herinde har Skovbrande hærget. Man ser paa lange Strækninger kunde nøgne Stammer til Rest med en enkelt kroget Arm. Dette giver Parken et Præg af Vildskab, som tit falder vel sammen med den klipperige Natur, hvor vældige Stenblokke og hele Granitbjerger ligger væltet paa Kant Hulter til Bulter som af Bersærkerhaand. Et Eksempel herpaa er den mærkelige Silver gate. Har man set denne og dens Tvillingbroder Golden gate véd man, at ikke den spidseste Pen kan beskrive sligt. Den første er en Klippedannelse af den højeste Vildskab, den anden en do. af den største Skønhed. Navnene antyder deres forskellige Farve, sølvhvid og gyldenrød. Vandfaldet fosser ned i Afgrunden ved Golden gates Fod, og op af Jorden springer de varme Geysirs rundt om i Parken. Endog Sodavand springer fuldfærdigt ud fra Jordens Indre, og dette er en allerlifligst Tilgift til Yellowstoneparkens øvrige Storhed, at det alle-

vegne, hvor man kommer, risler og pladsker med Kildevæld. Den opdagedes først 1807. — — —

Ude i California tager vi et Trip til Onkel Sams anden store Park: Yosemite oppe i de høje »Sierras«. Yosemite er et indiansk Ord, der betyder »den store graa Bjørn«. Selv om denne staar tilbage for Yellowstone i Naturseværdigheder og Udstrækning (den er kun ca. 21 Mil lang og et Par Mil bred), saa ejer den en egen storslaaet Skønhed. Merced River løber langs igennem den, sommetider helt skjult mellem Flodlejets Stene, som varierer i Størrelse fra et Hønsæg til en rummelig lille Villa. Højden er 4000 Fod over Havet, men til begge Sider rejser Bjergene sig, ofte som en lodret Væg, til 10,000 Fod, lutter Granit. Flere Steder ruller Bækken selv ned over Stenvæggen i Højder fra 350 til 3,300 Fod. Herved dannes de dejlige Katarakter som Ribbon Falls, den højeste, Vernal Falls den vandrigeste, osv., ca. 20 i Tal. Klippetinderne danner fantastiske Former som Cathedral Spires, som minder om Roskilledomens Taarne, Inspirations Point, der afbilder Fordelen af en Elefant, og the Lion, som gengiver et mægtigt Løvehoved, ikke at forglemme The overhanging rock og Arch Rock, som hører til Parkens største Seværdigheder.

Trods disse Parktures Kostbarhed er alle Hoteller og Teltlejre i Sommersæsonen overfyldte af Gæster. Om Yellowstone sagdes det, at alt var fredet derinde undtagen — Mennesker, og i Yosemite var den mindste Hotelpris 4 Dollars pr. Dag.

Af Byparker findes den største og smukkeste i selve S. Francisco, »Golden Gate Park«, paa 1013 Tønder Land, indeholdende blandt andet en japanesisk Tehave, mange Gummitræer, Kanaler med sorte Svaner og i en særlig Afdeling en ganske smuk Gruppe antike, europæiske Statuer i Copi samt enkelte amerikanske Billedhuggerarbejder i Original, hvoriblandt dog Karikaturværkerne er de bedste.

Hele Parken forsynes med Vand fra to store Vindmøller ude ved Søboulevarden. Herude findes ogsaa Gjøaekspeditionens Skib (Originalen) udstillet samt — et mægtigt Eksemplar af Poulsens Traadløse.

Herude ved »Cliff House«, hvor Søløverne lufter sig paa Klipperne kort fra Land, findes ogsaa de vældige »Suthro-Bade«, hvor Stillehavets Vand ledes ind i store Bassiner med stadig Tilførsel af frisk Strøm ved Pumpeværkers Hjælp. I en hel Række tilsvarende mindre Bassiner opvarmes Vandet, saa de kan benyttes Aaret igennem. Det er en af de populære Anstalter i San Francisco, og tilsvarende findes i alle de store Byer baade op og ned ad Kysten.

Ogsaa Fristrandsbadet har talrige Dyrkere; det skal være ganske almindeligt herude at se et Badeselskab paa en Snes Deltagere dukke sig med Velbehag i Pacific-oceanets »Surf« (Brænding) ved Nytaarstide. — Jeg saa ogsaa ude paa Kysten ved Los Angeles Folk, baade »ladyes and gentlemen«, spadsere hjemmefra til Badet og tilbage igen i deres Badedragter, blot med en Baderobe kastet om sig, for at undgaa de evindelige Badebilletter.

Hurtigtogene langs Kysten er ligefrem luksuriøst udstyrede, og Turisterne kan faa alle de Behageligheder, de vil: Læseværelse, Barberstue, Bibliotek, Privatsalon, Badeværelse etc., naturligvis — mod Betaling; Billetpriserne er i Forvejen svært høje paa Stillehavskysten og mindskes ikke paa den Vis; men — den ene Villighed er jo den anden værd.

HILSEN FRA HJEMLANDET.

Du danske Mand, min Broder!
Fra Danmarks Land, vor Moder,
Jeg sender Hilsen frem;
Jeg bringer Dig, min Søster!
Et Pust fra danske Kyster
Herhid til Eders nye Hjem.

En Dansk-Amerikaner
Vil føje Nylands-Vaner
Til Hjemlandsskik — you know!
Men Barndomsminder hjemme
I aldrig helt kan glemme,
De bygger over Bølgen Bro.

En Bøn fra fælles Moder
Jeg bringer som Jer Broder:
»Vær tro mod, hvad I fik!
Hvert nyskabt Barneminde
Er som et Lys i Sinde,
Som dæmpet, frydefuld Musik.

Naar Fædres Kirke følger
Jer over Hav og Bølger
Og staar for Jer bered',
Husk, naar dens Klokker klinger,
Det er for Jer, de ringer
I Tro, i Haab, i Kærlighed.«

MELLEMSTATERNE.

I.

Prærieland.

Racine, i April 1911.

Naar vi forlader Vestens Bjerger og Dale og søger ind paa Mellemsstaternes Prærier, er der ikke saa meget eventyrligt at berette mere.

Naar Atlanterhavsflyverne stadig bringer nye Udvandrerkarer hertil fra den gamle Verden, slaar en stor Part af disse sig til Ro i Øststaterne, en anden større Part farer lige igennem til Vesten, og kun en liden Rest bliver tilovers for Mellemsstaterne, hvorfor Folkemængden her gennemsnitligt vokser langsomt; en enkelt af Mellemsstaterne, Jowa, staar endog for Tiden i Nedgangens Tegn i Henseende til Folkemængde, skønt den er den rigeste Farmerstat i Unionen; tilmed er dens Velstand temmelig ligelig fordelt.

Mellemsstaterne er i det hele Amerikas bedste Kornkamre. De forenede Staters dygtigste Farmere har samlet sig i Hjertet af den nye Verden. Intet Under, at ogsaa mange Dansk-Amerikanere er bosatte her. De danske Kolonier ligger strøede jævnt rundt paa Prærien, mens de i Vesten gennemgaaende er færre og mere sammenklumpede.

En væsentlig og meget iøjnefaldende Forskel mellem Veststaterne og Mellemsstaterne er, at mens Udviklingen paa det første Sted foregaaer i »booms« (pludselige Opsving), saa foregaaer den paa det sidste Sted jævnt og støt.

Denne Forskel har vidt forgrenede Følger i alle Ejendomsforhold. En af de væsentlige skal nævnes her, nemlig at Spekulationen i det store er langt mere almindelig i Vest-end i Midtamerika. Derovre frembringes og bortødsles endnu Formuer i et Nu; her er, som Dansk-Amerikanerne udtrykker sig, Forholdene langt mere »setlede« (fæstnede).

En anden væsentlig Forskel er Befolkningens Art. Mens Vesten har Folketilvækst saavel over Stillehavet som over Atlanterhavet, har Mellemsstaterne gennemgaaende kun Tilvandring ad sidstnævnte Vej. Derfor kan man sige, at Vestens Folkeansigt er mangefarvet; Mellemsstaternes er væsentlig trefarvet: hvidt, rødt, sort, selv om en enkelt gul Vaskerimand gør Fordring paa at regnes med. Og den hvide Race er absolut i Overtal her og vil vedblivende være det, mens Vesten stadig trues af »den gule Fare« — (»Onkel Sam«, ser især skævt til den stærke Japaneserindvandring).

Medens Kulturblandingen i Vesten endnu er i sin Brydningstime, er man i Mellemsstaterne videre fremme. Det var ogsaa her, de første Skridt blev gjorte til Forbedring af Negres og Indianeres Kaar. Mere interesserer det os dog at vide, hvordan de hvide Mænds Kaar er blevne saa gode, som de er her i Mellemsstaterne, for gode — det er de.

Saavel Farmerbefolkningen paa Landet som den jævne Borgerstand i Byerne er i Henseende til Velstand og almindelig Oplysning rigtig godt med; det er endda ikke frit for, at man forbavses ved paa en dansk-amerikansk Lægmands Boghylde at se Søren Kierkegaards samlede Værker og ved at høre, at han — vel at mærke — har studeret sig igennem dem.

En Forklaringsgrund, som væsentlig gælder det ældre Slægtled, er den almindelige Prisstigning paa Land, som igen har foraarsaget Lønstigningen i Byerne. Det er ingenlunde sjældent, at det Land, som for 40 Aar siden kostede

1 Dollar pr. Acre (knap en Tønde Land), nu koster 160 Dollars pr. Acre. Hvis man imidlertid herudfra vilde beskyldte Farmeriets Pionerer for slet og ret at have sovet sig til deres Velstand, vilde man gennemgaaende gøre dem stor Uret.

Ganske vist, hvis de dengang havde vidst, hvad de véd nu, saa kunde de blot have købt en Del mere Land og derefter roligt lagt sig til at sove; de vilde i Dag have været lige velstaaende for det — dog næppe lige lykkelige. Vi Mennesker kan heldigvis ikke se videre langt frem i Tiden, og det er alligevel saa, at Arbejde adler et Menneske, hvad Driveri jo aldrig gør.

Pionererne her gav sig til at »brække« (opløje) Prærien og gøre sig den underdanig til Dyrkning. Det var en brydsom Opgave, men de løste den til deres egen og andres Tilfredshed, skønt i deres Ansigts Sved. Nu ser den gamle Farmer gule Kornmarker, hvor før kun var tørt Præriegræs, og jeg har blandt disse Arbejdets Veteraner herovre ogsaa truffet en brav Flok af gamle Danmarks Sønner. Flere Steder, især i de nordlige Mellestater, kan de endogsaa tale godt med om Rydning af Skovland, hvad der er om muligt endnu haardere end Prærieopdyrkning.

En anden vigtig Forklaringsgrund, som gælder baade det ældre og yngre Slægtled, er den Virkelyst og Arbejdsdygtighed, som den Dag i Dag giver sig et talende Udslag i det forbavsende lille Folkehold, som anvendes, naar man sammenligner det med den gamle Verdens. Mange Steder driver Mand og Hustru nok saa stolt deres 160 Acres Farm ganske alene. I Byernes Butikker, Kontorer og Værksteder gør sig ofte noget lignende gældende, og Jernbanestationernes Folkehold er altid minimalt.

Grunden til, at forholdsvis store Farme kan drives med saa lille en Arbejdsstyrke, er bl. a. den, at Anvendelsen af Maskiner er meget fremskreden herovre, og det

ser jo ud til, at ogsaa alle europæiske Agerbrugslande gaar i samme Retning paa Grund af allehaande Vanskeligheder ved Fremmedfolkehold.

To truende Skyer har lige fra først af stadig svævet over det amerikanske Landbrug: den ene er de saakaldte Cykloner, voldsomme Hvirvelvinde, der paa faa Øjeblikke kan tilintetgøre et helt Aars Høst, den anden er Græshopperne, som dog nu synes mindre hyppige end før. De kom bogstavelig talt som Skyer og faldt over en Egn; det første, de tog sig for, var at overgnave hvert Straa paa Markerne lige neden for Akset. En gammel Farmer fortalte mig, at de var graadige nok til endog et Aar at æde en Tobaksbusk, som hans Dreng havde plantet udenfor Huset; de aad sig endog ned i dens Rod. »Jo, jo,« sluttede den gamle »de Græshopper er nogle værre Krabater, selv det at skraa Tobak kan de fra Fødselen af!«

II.

Sorte og røde.

Racine, i April 1911.

I Mellemstaterne er der som nævnt gjort og gøres der mere for de kulørte Folk end noget som helst Sted i Vesten. Mens Negrene bor spredt og derfor benytter de hvides Skoler, er Størstedelen af Indianerne derimod samlet i »Reservationer« (Landstrækninger, som Regeringen har »skænket« dem) og har derfor deres egne Skoler. Begge Racer har ogsaa — og særlig her i Mellemstaterne — deres egne Kirker, som dog hyppigt betjenes af hvide Præster. Ogsaa en Præst af den forenede danske Kirke herovre, Pastor Nelson, har sit Virkefelt blandt Indianerne

i en Stamme nede i Oklahoma Stat; han maa dog naturligvis prædike paa Engelsk.

Mens Indianerne synes at befinde sig bedst ved en vis Imødekommenhed fra de hvides Side, kan Negrene derimod ikke saa vel taale sligt; de misforstaar det til Nærgaaenhed. Den Tillid og delvise Selvstændighed, der vises dem, misbruger de ofte.

Indianernes Skødesynd er derimod snarere en vis Sløvhed paa Grund af det vegetative Liv, de har ført gennem Aarhundreder. De synes dog efterhaanden at skulle føres frem til Selvstændighed og til Interesse for ordentligt Arbejde; skønt det gaar meget langsomt gaar det dog. Negrene er det vanskeligere med. I den Stat, som fra først af gjorde mere for deres Frihed end nogen anden, Nebraska, havde man i Aar et Forslag oppe om atter ved ydre Foranstaltninger at sløjfe den Ligestilling, som i de svundne Aar haardnakket, men uden aandeligt Resultat, har været tilstræbt, idet man vilde indføre særskilte Rum i Sporvogne, Tog og offentlige Lokaler for Negrene og saaledes holde sig dem paa Afstand.

Forslaget var dog paa Forhaand vis paa at »dumpe«, men alene dette, at det kan fremsættes, er mærkeligt.

De sorte træffer man, ogsaa her i Mellemstaterne, allevegne, særlig i de større Byer, men næsten altid i underordnede Stillinger, som ligefrem tvinger dem til Arbejde og til Høflighed. De hvide kan aldrig helt overse Farven. De kan heller ikke forsone sig med den ejendommelige stærke Lugt, som er ved enhver Neger, særlig under Sved. Den skyldes efter Sigende en olieagtig Substans under Huden, som saa til Gengæld giver ham langt større Modstandskraft overfor stærk Solvarme. Jeg sad en Dag som »greenhorn« (Nykommer) herovre og overvejede, om en Neger i det hele kunde svede videre. I det samme kom én forbi, som var ganske blank af Sved. Det var en af de Negre, som gør Tjeneste ved Togene. Disse for-

staar ret vel at gøre deres Overslag med Hensyn til de Folk, de betjener. En Mand herinde fra Mellemstaterne, som var paa Rejse Vesterpaa med sin Familie, fortalte mig følgende: Han og Familien brugte kun noget helt simpelt Tøj til Rejsebrug, men havde alligevel Sovevogn. Negeren derinde havde gaaet en Stund og delt Puder ud til de rejsendes Afbenyttelse, men dem gav han ingen. Da Sønnen lidt senere gav sig i Snak med den sorte, spurgte han om Grunden. Negeren svarede: »I do'nt think, your father will give »tips« (Drikkepenge).« Fornærmet udbrød Drengen: »Sure, he will!« og straks kom Negeren med Puderne

Vil man derimod herinde træffe Indianere i større Tal, skal man gaa til deres »Reservationer«. Jeg besøgte »Sioux-Stammen«s (udtales Su), en af de mægtigste og talrigste Stammer, og vil fortælle lidt herom.

Man tænker sig ofte, at det gaar tilbage med Indianerne. Hvis man derved blot har deres tidligere Levevis i Tanker, er dette ogsaa rigtigt, men tænker man sig, at Indianerne selv er ved at dø ud, er dette langt fra Tilfældet. Der lever den Dag i Dag lige saa mange Indianere i dette Land, som for 400 Aar siden. Vel er nogle af Stammerne blevet udryddede, men flere er i jævn Vækst. Der findes nu omkring 300,000 Indianere alene i de forenede Stater; over $\frac{1}{3}$ af disse bærer civiliseret Dragt, saaledes ogsaa næsten hele »Sioux«-Stammen. Det eneste, som var igen af det gamle, var de store rødspraglede Tæpper, som Indianerne bruger at hylle sig ind i. Ellers bruger de her Tøj, Hoved- og Fodbedækning i Lighed med almindelige Farmere. De er da ogsaa Farmere af Navn, men ikke af Gavn, det vil først komme. Regeringen, som bl. a. ogsaa anvender over 1 Million Doll. aarlig paa Indianerskoler, udrustede først Indianerfamilierne her med fuldt udstyrede Farme, men saaledes gik det ikke an. Indianerne solgte nemlig alt og satte kun Pris paa at have et »tepee« (Hus)

og en Befordring igen. Et sligt »Hjulapparat« synes at øve lige saa stor Tiltrækning paa Indianerne som i sin Tid »Ildrøret« gjorde. Om en Indianerhøvding fortælles, at han efter Samraad med Stammen besluttede at gaa til Byen og købe det fineste »Hjulapparat«, han kunde faa derinde. Han kom kørende hjem igen i en graamalet Ligvogn (en saadan bruges ved unges Begravelse herovre, hvide bruges til Børns, sorte til ældres Begravelse).

Kun de færreste af de 1200 »Sioux«-Indianere, som boede her, havde bragt det til noget med Farmergerningen. Dels var de ligesom Børn, der tabte Modet, saasart en Smule Modgang kom, dels laa Naturligegyldigheden endnu i deres Blod. Det Land, som Indianerne ejede, men som de ikke selv endnu kunde dyrke, lejedes ud til hvide Mænd, og Indtægten tilfaldt Indianerne. Men her kom en ny Vanskelighed frem, idet disse modarbejdede Indianernes Lærere og Missionærer ved at bruge Forretningsfif overfor de røde og narre dem for en Del af deres Penge. Disse Fif var Rødhuderne tilbøjelige til at opfatte som et Princip blandt de hvide.

Andre hvide Mænd, de saakaldte »perfect farmers«, var ansatte til at rejse rundt og se Indianerne efter og hjælpe dem til Rette. Alt »Ildvand« var Indianerne forment, Overtrædelse medførte Fængselsstraf.

De røde havde for en Del bevaret de gamle indianske Navne som: Den sortbrogede Bjørn, Slange, Regnbue, Langhale, Graapels etc. De gamle Indianere er grimme, ingen kan blive saa rynkede som de; de unge er pænere, alle med temmelig skarpe Træk og høje Kindben. Fuldblodsindianerne har grovt sort Haar, sorte Øjne, intet Skæg. Man ser aldrig nogen barberet Indianer. De kan nok faa temmelig store Knurhaar, men det er alt. De rykker blot de største Haar af en Gang imellem, derfor kaldes dette »at barbere sig paa Indiansk«.

Jeg hilste paa Politibetjenten i Reservationen, Mr.

Bæver, og paa en af Skriverne paa Landkontrollkontoret; begge disse var Fuldblods. En »Squaw« kørte mig derefter op til en katolsk Indianerskole nær ved. Under mit Besøg her blev jeg anmodet om at tage en Klasse i Tegning og kom saaledes lidt uventet til at undervise 25 smaa Indianerbørn, hvilket var rigtig morsomt. Det samme kunde siges om den Maade, Indianerinderne nede i Landsbyen bar deres Babyer paa, Indianerne benævner dem »Papoozer« (Smaaglutter); de bærer dem i en Pose paa Ryggen.

Interessant var det ogsaa at lægge Mærke til en vis Underordning af Kvinderne under Mændene, som blandt andet gav sig det pudsige Udslag, at naar Mænd og Kvinder var tilsammen paa en Vogn, sad Mændene i Agestolene, mens Kvinderne laa sammenkrøbne bagi eller sad med Benene bagud af Vognen og lod dem slæbe ligervis som Jyden derhjemme, som, da han kom op at age, absolut vilde sidde saadan og paa Spørgsmaalet: »Hvorfor?« svarede: »Jov, a ha' laant æ Støvl', aa a wil ha' Lin' a'em.«

III.

Mit Hovedkvarter.

Brooklyn, 17. April 1911.

Jeg kan ikke nægte mig selv den Fornøjelse at fortælle lidt om de venlige Staplehurstfolk derude i Nebraska, hos hvem jeg tilbragte saa mange gode Dage. Staplehurst er en hyggelig lille Stationsby paa ca. 300 Indbyggere.

I dens Omegn findes blandt andet en hel Del danske Farmere og i Byen selv bor der ogsaa danske. En god Part af dem er fra Sønder Farup ved Ribe, og de har dansk Kirke, Præst og Menighed, til hvilken sidste saa godt

som alle Egnens Danskere hører. Den overordentlig frugtbare Jord hører til det bedste i Mellenstaterne, og Landets tætslyngede Jernbanenet giver let Forbindelse med Omverdenen. Fattigdom kendes ikke paa Stedet, hvilket dog ogsaa skyldes den gennemgaaende Arbejdsomhed, som karakteriserer Befolkningen. Denne hænger endelig ved indbyrdes Familieforbindelser sammen »omtrent som Ærte-halm«, som Stedets danske Præst, I. M. Hansen, udtrykker sig. I og omkring Byen har til Eksempel jeg ikke mindre end 24 hele Fætttere og Kusiner.

Her boede jeg hos min Onkel P. C. Nelsons og havde dér et godt Hjem.

Paa Grund af Staplehursts centrale Beliggenhed havde jeg herfra udmærket Lejlighed til min halve Snes større og mindre Rejser ud til alle Verdenshjørner, ligesom jeg ogsaa herfra under mine Hjemmeophold tog Trip paa Hesteryg ud til Farmerne. Jeg tilbragte saaledes flere Dage i Træk hos en anden Onkel, L. Vedsted, 4 eng. Mil ude i »Countryet«.

En lille Skov nær herved, som gennemstrømmes af »Blue River«, en Biflod til Missouri, dannede ved Sommer-tide et udmærket Jagtdistrikt for Insekter, hvad jeg var meget fornøjet over; men desuden samlede flere af Egnens Drenges »Basser« til mig, ikke at tale om mine Fætttere Rob og Piet, der var mindst lige saa interesserede deri som jeg selv. Jeg har desuden samlet paa alle mine Sommerrejser for Københavns Universitetsmuseum.

En Mærkelighed ved Amerika i det hele er, at der er ingen Landsbyer saadan som hjemme. Farmene ligger spredte rundt paa hver sit Stykke Land. Der findes, bl. a. paa Grund af den spredte Bebyggelse, en eller flere Vagthunde ved hver Farm. De skal baade betrygge Hjemmets Sikkerhed og hjælpe med at vogte Avlsdyr. En halv Snes Heste og Muldyr gaar løse i en vidtstrakt Fenne, Kreaturer og Svin holdes sammen i store Indhegninger

nærmere ved Udhusene, Grisene faar Lov at løbe frit omkring udenfor.

Af andre Ting, som er forskellige fra det gamle Lands Skikke, anfører jeg: Man ser yderst sjælden en Mand herovre bruge Træsko til sit Arbejde, endsige bare Ben. Støvler benyttes som Regel. Derimod er det meget almindeligt at se Farmere bruge Handsker til alt deres Arbejde i Udhuse og Mark. Særlig de unge, ugifte Mænd overholder det nøje. Derfor er der Forskel paa »amerikanske« og »danske« Næver.

Det, at se Kvinder arbejde ved almindelig »Farmerbusiness«, er noget af et sjældent Syn. Kvinderne har som Regel nok at gøre alligevel, da det er omtrent umuligt at faa Piger; de vil ikke tjene paa Landet.

Af Ting inden Døre lægger man Mærke til, at stedsebrændende Kakkellovne findes i saa godt som hvert Hjem, ogsaa paa Landet. Dyner paa Sengene anvendes sjældent og aldrig om Sommeren. De fleste Steder ejer man i det hele kun Tæpper; en priselig Skik.

Her nyder man varm Spise til alle 3 Dagsmaaltider, om Morgenen Havregrød eller Pandekager, om Middagen vekslende Retter, om Aftenen gerne en varm Kødret med Kartoffler. Til alle 3 Maaltider nydes desuden Smørrebrød med Kaffe (der drikkes meget heraf blandt danske), The eller Mælk, desuden Kager og Frugtdessert eller Pie (udtales Paj, en yndet amerikansk Spise).

Tobaksrygning af de hjemme kendte halvlange Piber bruges ikke; man ser kun disse opbevarede som et »Minde fra Danmark«; Amerika har ingen Tobak for saadanne Piber, man bruger »Snadde«. De engelsk-amerikanske Præster ryger saa godt som aldrig, skandinaviske og germansk-amerikanske gør det ofte.

IV.

Dansk-amerikanske Frikirkeforhold.

Greenville, Mich., 11. April 1911.

Det er i Danmark kun lidet kendt, at der herovre findes talrige danske Menigheder og Gudstjeneste paa Modersmaalet. Det er for Landsmænd i Almindelighed og for

En dansk-amerikansk Kirke.

Amerikafarere i Særdeleshed dog værd at vide, at der eksisterer her til Lands 269 fast organiserede dansk-lutherske Menigheder, hvor Ordet til Stadighed forkyndes og Sakramenterne forvaltes, samt desuden 58 Prædikepladser. De ældste, største og fleste af disse Menigheder findes her i Mellemstaterne.

Oprindeligt, siden Begyndelsen af Halvfjerdserne, samledes Menighederne i ét Kirkesamfund, men efter stærke Brydninger i Begyndelsen af Halvfemserne har de fordelt

sig i 2 Samfund: den danske Kirke (med godt 60 Præster), og den forenede Kirke (med ca. 115 Præster, begge er, som alle andre Kirker herovre, Frikirker. Men hvad vil en Frikirke nu egentlig sige? Ja, da jeg rejste herover, vidste jeg det jo knap selv andet end pr. Teori; nu, da jeg i omtrent et Aar har været paa Rundrejse til de to Samfund og har besøgt ca. et Hundrede Menigheder, burde jeg da i alt Fald vide lidt mere derom.

Frikirkens Definition er praktisk denne: En Kirke, hvor det staar Folk frit for, om de vil være med eller de ikke vil. — Den aandelige Interesse er Førstebetingelsen, men dette, at Præster og Menigheder af frit Valg stræber med ogsaa materielt at holde Frikirken oppe, fremkalder atter ny Interesse og derigennem Betingelser for at fremelske et dybt og rigt Kristenliv. Naar man ofte udstrækker denne Kirkearts Frihedsbegreb til ogsaa at omfatte Præstedisciplinen og Menighedstugten, da er dette væsentlig kun Teorier, thi hvad den kirkelige Disciplin angaar er Tilstandene herovre mindre »fri« kirkelige end hjemme, hvad mange ikke véd. Den megen Tale om Lærefrihed i en Frikirke herovre er f. Eks. ganske vildledende, den kan passe delvis i en hjemlig Frimenighed, men Forholdene dér er meget forskellige fra en Frikirkens. Jeg havde anet noget i den Retning, før jeg rejste herover; at det ogsaa forholder sig saaledes, véd jeg nu. Hvor der bliver Frikirke, bliver der samtidigt frit Spillerum for Sekter og alskens importerede, fremmede Bekendelser. Dette vil bl. a. altid være én stærk Grund til, at den kirkelige Disciplin netop skærpes i Stedet for at slappes.

Blandt de reelle Friheder skal derimod nævnes følgende: Frikirkens Selvstyret i alle sine Sager, Menighedens do. i alle indre Anliggender, deres Frihed for den verdslige Rets Indtrængen paa kirkeligt Omraade, endvidere deres Frihed for Bidrag fra Mennesker, som i det hele ikke regner det for 1 Cent værd at høre til en Kirke,

samt Præsternes Samvittighedsfrihed overfor alle kirkelige Handlinger, f. Eks. Vielse af fraskilte.

Det fortjener ogsaa at nævnes, at alt det udvortes vanemæssige, der tit ligger som en død Haand over en Stats- eller Folkekirke, er man delvis vejet bort fra i Frikirken. Adskillige Mennesker, som herovre paa Grund af Vane stiller sig i et løsere Forhold til Menigheden, drages ad den frivillige Vekselvirknings Vej ind i et nærmere Ansvarsforhold til den, saa at virksom Deltagelse afløser Lige-gyl-dighed.

I Forholdet mellem Præst og Menighed her er der den Mærkelighed at notere, at Embedet søger Manden, ikke omvendt. Den præsteløse Menighed sender Kaldsbrev til den Præst, den ønsker, enten han saa er ledig eller ansat i en anden Menighed. Han kan saa enten modtage eller afslaa Kaldet.

I denne Menighedens Kaldsret har Frikirken saavel sin Styrke som sin Svaghed. Det er paa én Viis bedre, at Præsten udnævnes af Menigheden selv end af et Ministerium; det skaffer Præsten mere Tillid og nærmere Berøring med Enkeltmand; men det aabner Mulighed for Egenraadighed og Partikamp i Menighederne, og Muligheden fører tit Virkeligheden efter sig.

Endvidere ligger der egentlig noget godt i dette, at Menigheden ikke er bunden til nogen Præst, men kan blive af med ham, selv om han ikke har ført forargeligt Liv eller falsk Lære, men ak! — dette Privilegium er vist ofte blevet misbrugt. Alt i alt kommer man, synes jeg, til det Resultat, at vor hjemlige Ordning er adskilligt bedre; og til min Overraskelse er, efter den af mig optagne Statistik, op imod Halvdelen af Frikirkepræsterne herovre enige med mig om at foretrække de danske Folkekirkeforhold i det hele og store. Dette er et mærkeligt Tidernes Tegn: Hjemme i Danmark har adskillige Præster, deriblandt ogsaa nogle af de dygtigste, travlt med at anbefale Frikirken

i Tide og Utide; i Kirkesamfundene herovre længes et forholdsvis endnu langt større Antal tilbage til danske Folkekirketilstande, skønt de véd, at sligt herovre er umuligt. Folk gaar stadigt over Bækken for at hente Vand.

Hvad kræves af Uddannelse herovre for at blive Præst? spørger man. Officielt 4 Aars Fordannelse, derefter 3 Aars teologisk Uddannelse; men for Præsteemner, som i Forvejen har nogen Kundskab eller er op i Aarene, kan Fordannelsen indskrænkes til det halve eller Fjerdeparten; først og fremmest kræves dog de aandelige Betingelser for en Præstegerning, som overalt maa være en Hovedsag.

Der er blandt meget andet særlig én Ting, som gør Arbejdet for Guds Rige vanskeligt herovre; det er Mangelen paa Religionsundervisning i de amerikanske Skoler. Religion, indført som Fag dér, vilde være en praktisk talt umulig Ting paa Grund af Konfessionsblandingen; men Følgen er, at her gaar Tusinder og atter Tusinder i dette store Land og kender bogstavelig talt ikke Forskel paa godt og ondt uden rent juridisk. Heri har Folkekirken hjemme et uvurderligt Fortrin.

Hvordan er en dansk-amerikansk Præst saa stillet under saadanne Frikirkeforhold? For en Snes Aar tilbage rent elendigt, nu gennemgaaende bedre, omtrent som hjemme. Efter min Statistik skal Gennemsnitslønnen her være op imod 800 Dollars (alt iberegnet) samt fri Bolig. Desuden indrømmes der her Præsterne visse Rettigheder som f. Eks. at købe 10 Procent billigere i Butikkerne end andre. I Øst- og Veststaterne kan de i Reglen rejse billigere med Tog. Her i Mellestaterne kunde de før Prisnedsættelsen sidste Aar rejse for 1½ C. pr. eng. Mil, mens andre maatte give 2½ C. Siden Publikum fik Priserne trykket ned til 2 C. maa Præsterne imidlertid betale som alle andre, saa de er ret mellemfornøjede med »Nedsættelsen«.

Hvad Præsteboliger herovre angaar er de nu ligesaa fine, som de i Begyndelsen var simple; Menighederne

kappes nu indbyrdes om dette, men flere af Pioner-Præsterne her maatte i sin Tid bo i Jordhuse. Skønt Præsternes Kaar altsaa er rigtig gode, i Sammenligning med tidligere, er der dog for Tiden Præstemangel paa Grund af Menighedernes voksende Tal.

V.

Forhold indenfor Frikirkesamfundene.

Boston, 27. April 1911.

Ligesom de dansk-amerikanske Kirkesamfunds frikirkelige Ordning er en naturlig Følge af de aandelige Forhold i Landet, saaledes maa deres Arbejde helt igennem være et Frivillighedens Arbejde. Det vil lønne sig at dvæle et Øjeblik herved.

Hvordan kommer et saadant Arbejde i det hele i Stand? vil man naturligvis spørge.

Som en første Forudsætning for en Menigheds Tilblivelse nævner jeg da den aandelige Trang, selv om den end ikke er bevidst.

To meget almindelige Veje for en Menigheds Dannelse, som man ser den Dag i Dag, er da følgende:

1. Den danske Befolkning paa en Egn begynder at tænke paa, hvor rart det vilde være at have Præst og Kirke paa Stedet ligesom hjemme i det gamle Land, og de sender da Bud til den nærmeste danske Præst om at holde et Møde iblandt dem. Det ene Møde bliver til mange, og til sidst beslutter Befolkningen at bygge deres egen Kirke og kalde deres egen Præst. Dette fører før eller senere til en Menighed paa Stedet.

Eller 2: En allerede ansat Præst bringer i Erfaring, at der et længere eller kortere Stykke fra hans Plads findes

et større Antal Landsmænd uden kirkelig Betjening paa Modersmaalet. Uden at oppebie et Bud fra dem gaar han da paa en ham belejlig Tid ud paa en Rejse til dem, faar gennem Brev bekendtgjort sit Komme og indbyder alle Egnens Danske til et Møde paa Dag og Time, som de delvis selv kan bestemme. Befolkningen kommer sammen, synes vel om Mødet og ønsker at høre Præsten igen ved Lejlighed. Der udvikles af sig selv et aandeligt Gensidighedsforhold, som saa resulterer i, at Befolkningen kalder ham til at yde Egnen kirkelig Betjening med Ordet og Sakramenterne. Er Præsten selv for optaget til at modtage denne Kaldelse, ser han sig om efter andre Udveje.

Da en dansk Præst i Chicago af en Tvivler engang blev spurgt, om han kunde nævne ham et absolut Bevis for Kristendommens Sandhed, svarede han: »Ja, det kan jeg, for hvis den ikke var sand, saa havde vi Præster sikkert ødelagt den for længe siden.«

Manden tav.

Man ser ogsaa herovre, at Præsterne til Trods for, at de som andre Mennesker gør baade ondt og godt, ikke kan undværes. Derfor er Fremvæksten af de danske Datterkirker herovre naturlige Udtryk for Hjerternes Trang til Sandhed.

Ligesom hjemme Grundtvigianismen og indre Mission egentlig fremstiller den samme Sandhed til Salighed, blot paa en forskellig Baggrund, saaledes gaar disse to Retninger væsentlig igen herovre i »den danske« og »den forenede« Kirke. Mens de her, udvortes set, staar hinanden fjernere end hjemme, hvor den folkekirkelige Ramme har holdt sammen paa Modsætningerne, tror jeg dog at turde sige, at de i Arbejdsmaade og Livssyn er hinanden noget nærmere herovre.

Saavel den objektive og subjektive Livsopfattelse som det folkeopdragende og folkevækkende Arbejdsprincip synes at gaa mere sammen.

Et enkelt Forskelspunkt, der spiller en indgribende Rolle i begge Kirkesamfunds Liv, er deres Stilling til Sprogspørgsmaalet.

Naar den gamle Verdens Folk i Tusindvis søger mod den nye Verden, synes man paa de store Oceanflyvere at høre Genklange fra det gamle Babelstaarn, naar Hjemlandenes Sprog og Sange møder hverandre i »babylonisk« Forvirring. Amerika er det store Sprogstævnes Land, hvor Hjemlandsmaalene og Fædrelandssangene høres fra fire Verdenhjørner og klinger gennem adskillige Slægtled, endog de kun er Gæster her, thi »Onkel Sam« har og gør Krav paa Højbordspladsen. Derfor er det en Kendsgerning, som kun opviser faa Undtagelser, at allerede det andet Slægtled foretrækker »Onkels-Maal« for »Moders-Maal« som indbyrdes Omgangssprog. Det tredie Slægtled forstaar endnu Hjemlandets Maal, men taler det sjældnere. Det fjerde er gerne helt engelsk. Det er Skoleundervisningen paa Engelsk, som bevirker dette.

Ogsaa vort danske Folk herovre drages langsomt over i det engelske. Hvordan skal Kirkesamfundene forholde sig til dette?

Man kan sige: Paa Grund af den truende Sprogfare maa vi netop se at komme den danske Ungdom saa meget mere i Møde og vække de nationale Følelser i den for atter derigennem at knytte den til dansk Kirke- og Menighedsliv. Vi maa søge at møde Ungdommen just dér, hvor den staar, vi maa give den Interesse for dansk Sang- og Salmedigtning, søge at faa den til at slutte sig sammen i Ungdomsforeninger, som i Fællesskab med Menigheden, men i friere Tilslutning til den, kan værne om og bevare den aandelige Arv hjemmefra, som bør være enhver dansk Mands og Kvindes dyreste Eje. Nationalitet og Kristendom maa sammenknyttes stærkt. Saaledes siger det danske Kirkesamfund i Almindelighed, og praktisk set forefindes adskillige Tilknytningspunkter for denne Fremgangsmaade.

Det forenede Kirkesamfund ser Sagen under en noget anden Synsvinkel. Dets Mænd vil i Almindelighed sige: Det vigtigste for os er ikke at vække Danskhed, men at vække kristeligt Liv i vor Ungdom. Vi vil holde paa det danske, saa længe vi kan i Kirke- og Skoleliv (her er Talen om de private Samfundsskoler altsaa); selv om Danmark kan kaldes amerikanskfødte unges Fædreland, er Amerika dog deres Fødeland, og Fødelandets Sprog har det stærkeste Tag i dem. Derfor maa vi, hellere end at miste Ungdommen ved at staa stejlt paa det danske alene, følge Ungdommens Udvikling saa langt vi kan, f. Eks. ogsaa ved at bruge det engelske, hvor det er nødvendigt; og — føjer de til — den Vej har de store norske og tildels det svenske Kirkesamfund herovre netop vist os Nødvendigheden af.

Forskellen er vel ret udpræget her, men det maa dog tilføjes, at Mænd i det ene Samfund ofte deler det andet Samfunds Synsmaader, og sikkert er det, at begge Samfund fortjener et godt Vidnesbyrd, fordi de hver efter Evne synger Herrens Sange paa fremmed Grund og hver for sig danner en væsentlig, aandelig Faktor i de danske Koloniers Liv.

VI.

Jernbanenotitser.

Boston, Mass. 27. April 1911.

Da en Banelinie her i Mellemstaterne i sin Tid blev anlagt tværs igennem et Indianerterritorium, stillede Indianerne fuldt bevæbnede og søgte at forhindre det; de syntes ikke om den Civilisation, som vilde komme i de blanke Skinners Spor. Selv da Banen trods Modstand var ført igennem, mødte de paa deres raske Ponyer det første

Lokomotiv og mente med dem at kunne standse den væmmelige »Staalhest«, men Ponyerne blev ganske vilde ved Synet af deres store »Kammerat« og splittedes i største Skræk til alle Sider. Nu er Indianerne blevne fortrolige med »den store Kaalorm« og benytter selv Toget jævnlige.

Hvis man spørger, hvordan det er at køre paa Tog herovre i Sammenligning med hjemme, giver jeg absolut Amerika Prisen. Jeg har nu i 10 Maaneder tilbagelagt godt og vel nitten Tusinde engelske Mile, siden jeg startede fra New-York, og i Stedet for at trættes af Rejsen synes jeg, at jeg tværtimod har samlet Kræfter.

Det amerikanske Jernbanenet er i talrige Privatselskabers Eje. Da de forskellige Baneliniers Togtider af den Grund ikke er afpassede efter hverandre, er det noget af det vanskeligste, naar man krydser rundt i Landet, at faa Forbindelse fra den ene Linie til den anden. Særlig paa Sidelinierne er det vanskeligt paa Grund af hyppige Forsinkelser. Saaledes fortaltes det mig ved en lille Stationsby i Mellemsstaterne, at Borgerne dér var forbitrede over Togs stadiige Forsinkelse. De udlovede da en Belønning paa 50 Dollars til den Konduktør, som første Gang førte Toget ind »on time« (herovre har Konduktøren dette Ansvar, som hjemme paahviler Togføreren). Der gik imidlertid lang Tid, før der hændte noget. Hvor forbavsede blev da ikke Borgerne ved en Morgen at høre Toget fløjte akkurat til Tiden og se det nok saa stolt rulle ind for Perronen. En Deputation begav sig straks af Sted til Stationen for at overrække Ducøren til den flinke Konduktør, men han vægrede sig bestemt ved at tage imod den, idet han forklarede, at han var akkurat 24 Timer forsinket! — Saa galt er det vel sjældent, men jeg har dog herovre oplevet Forsinkelser paa hele 36 Timer.

I nær Forbindelse med Forsinkelserne staar de talrige »wrecks« (Jernbaneulykker), hvoraf Amerika har flere end noget andet Sted i Verden. De foraarsages bl. a. af Køre-

hastigheden. Denne er f. Eks. paa Lynruten mellem New-York og Chicago ca. 60 engelske Mil i Timen. Før min Ankomst til Amerika sagde en Mand til mig: »Ja, naar De nu kommer paa Toget fra New-York Vestpaa, saa gaar det med en saadan Fart, at alt udenfor Vinduerne: Huse, Søer, Skove osv., staar blot i én graa Taage for Deres Øjne«. Saa galt var det nu ikke; men han har kanske ment om Natten, thi i Mørke er jo alle Katte graa.

Noget af det første, man lægger Mærke til, naar man kommer ind i et amerikansk Tog, er, at det bestaar af lutter store Gennemgangsvogne uden nogen Slags Skille- rum. Der findes en Gang hen i Midten og Bænke til Siderne, hver med Plads til 2 Personer. De har Fjedersæder med Betræk af Læder, Rørpletning eller Plysch. Prisen for 1ste Klasses Billetter er i Øststaterne 2—2¹/₂, i Mellemstaterne kun 2 (indtil for godt og vel et Aar siden 2¹/₂), i Veststaterne 3 til 5 cents pr. eng. Mil saavel for korte som for lange Afstande; det gør herovre ingen Forskel. Nogle Vogne har i Stedet for Bænkesæder Stole, hvis Ryg kan slaas bagover, til Hvile f. Eks. om Natten. For »Turist- sovevogn« (det næstfineste) betales fra 1 til 1¹/₂ Dollars ekstra pr. Døgn; for »Standardvogn« (det fineste) 2—3 Dollars; for »Separatkupé« (det allerfineste) 5—6 Dollars ekstra pr. Døgn. Barbering betales paa Toget med 50 c. (1 Krone og 87 Øre), ellers kun 15 c., Haarklipning med 75 c. eller 1 Dollar (ellers 25 c.), Bad med 1 Dollar (ellers 25 c.).

I nogle hurtiggaaende Tog af 1ste Klasse maa man foruden den almindelige Billet betale Hurtigtogsbillet; saaledes paa 18 Timerstoget mellem Chicago og New-York endog hele 10 Dollars ekstra. Paa alle saadanne finere Tog findes Bibliotek til fri Afbenyttelse for Publikum. For »Parlorvogn« (Luksusvogn til Dagbrug) og »Observationsvogn« (Udsigtvogn bagerst i Toget) betales fra 1 til 2 Dollars ekstra pr. Dag. For Luksus-Soveværelse-Vogn fra

New-York til Boston (6 Timer) betales endog 12 Dollars ekstra for én Person (!!).

Naar man hører fortælle, at der ikke findes andet end 1ste Klasses Billetter i Amerika, passer dette imidlertid ikke. Ogsaa 2den Klasses Billetter sælges. De giver dog kun Adgang til »Turistsovevogn«, ikke til andre af de ovennævnte Luksusting. Kun har alle Passagerer uden Forskel Adgang til »Spisevogn«, som medfølger ethvert større Tog. Den laveste Pris, man kan spise for i denne, er 25 Cent; men et ordentlig Maaltid koster fra 75 til 125 cents. 2den Klasses Billet er 15—25 Procent billigere end første Klasses.

Jeg har i Begyndelsen omtalt en Ulempe ved, at Jernbanelinierne er Privateje. Der er andre Ulemper, f. Eks. den, at Kompagnierne gerne vil bruge de gamle Vogne lidt vel længe (heraf talrige »wrecks«) paa Grund af de store Udgifter til Banernes Drift. Man regner, at et Baneanlæg (Vogne og alt Materiel, Stationer etc. iberegnet) koster 10,000 Doll. pr. eng. Mil, og hver fuldt moderne Vogn 3,500 Doll. Stationerne herovre er, med enkelte Undtagelser, langt fra fine. Jeg har endog flere Steder, baade herinde i Mellemstaterne og ude paa Stillehavskysten, set en udrangeret Jernbanevogn anvendt som »Station«.

Men jeg kommer her til Fordelene ved Privatbanesystemet. Naar man vel at mærke ser bort fra al Nationaløkonomi, er disse Fordele ret iøjnefaldende. Det Publikum herovre, som forstaar at rejse, bliver behandlet med en Hensynsfuldhed, som søger sin Lige. Gennemgaaende karakteristisk i saa Henseende er den Opmærksomhed, som Bestillingsmændene skal vise Damerne. De skal staa nedenfor Vognen og have en Skammel til Rede, som Damerne kan træde op paa. De skal hjælpe dem selv ind først og bagefter bære deres Bagage ind. Paa samme Maade skal de være til Rede ved Udstigningen i enhver Henseende. Overfor Herrerne skal de, hvad der

forøvrigt ogsaa gælder Damerne, blot paase, at de kommer med det rigtige Tog. Alene som Kuriosum skal anføres, at hvis 10 Herrer ønsker et Vindu i Toget aabnet, men en Dame sætter sig derimod, saa forbliver det lukket. Funktionærene kender godt deres »Pappenheimere«, thi Amerikanerne er ualmindelig høflige overfor deres Damer.

Som Eksempel paa de Friheder, man kan tage sig, skal jeg anføre, at man udmærket kan lægge Benene op paa de plyschbetrukne Hynder uden nogen Irettesættelse derfor.

Der findes i omtrent hvert Tog en Bladmand, som ikke blot falbyder Aviser og Bøger til Salg, men ogsaa gratis uddeler Aviser fra de saakaldte Ad- (verticing) Clubs i Storbyerne, ja sommetider endog omdeler Kager, Bonbons og Nødder gratis for saa bagefter at afsætte desto flere saavel af disse Varer som af Læsestoffet, han har tilfals. Dette kalder Amerikanerne at være »smart«.

Sommetider er de dog lidt for »smarte«. Da jeg saaledes havde slaaet en Handel af med én en Gang, bukkede han sig hurtigt til Gulvet og tog en skinnende »Guld-ring« op. Han vilde lade, som om han havde fundet den og vilde »under Haanden« sælge den til mig for »kun 2 Dollars«. Jeg havde dog en Mistanke om, at han allerede havde haft den paa Fingeren, da han bukkede sig, og vilde selvfølgelig ikke købe. En halv Time efter henvendte han sig til mig et andet Sted i Toget — uden at kende mig — og falbød en do. Ring for — 50 Cents.

VII.

Et lille Mellemværende.

Cambridge, 6. Maj 1911.

Naar Folk herovre fra besøger Slægt og Venner i Danmark, er det en Begivenhed af Rang saavel for dem derhjemme som ikke mindst for de besøgende selv. Der

er et frisk Pust ude fra den store Verden indesluttet i Besøget, og det sætter vi Pris paa derhjemme. Hvad de amerikanske fremmede er ude om, er derimod noget helt andet, nemlig et frisk Indtryk fra den lille Verden, som hedder »det gamle Hjem«. »Gennemsnitsamerikaneren« synes imidlertid at fortælle saa stort op om Tingene herovre, at han uvilkaarligt fremkalder Mistro, og det virker glædesforstyrrende til begge Sider.

Men man maa i Virkeligheden regne med meget store Forhold herovre fra.

Naar Amerikanerne saaledes beretter om Flytninger af Huse paa flere Etager, ja endog af Kirker, lyder det vel lidt stort, men er dog sandt. Naar derimod »en rigtig Amerikaner« vilde fortælle hjemme, at f. Eks. den ærværdige Ribe Domkirke uden Nedrivning vilde kunne flyttes om paa Slotsbanken »som nichts«, naar bare Amerikanerne kom til det, saa kniber det ogsaa for os herovre at tro det.

Da en Amerikaner paa Fyn i gode Venners Selskab fortalte om Kvæghjorde paa op til 40,000 Stykker, som græsser paa Prærien i Nord Dakota Stat, var den Tavshed, hvormed de andre modtog denne »Historie«, derimod ganske uberettiget; thi det er en Kendsgerning med disse mægtige Kvæghjorde. Men den brave Fynbo, hvem dette hændte, udtalte til mig, at denne »Hændelse« havde gjort ham meget ondt overfor »Gammellandsvennerne«; han var mindre meddelsom siden, hvad jeg saa godt forstaar.

En Jyde herovre fra glædede sig meget til under Hjemmebesøget ogsaa at se sin kære gamle Provst. De talte da ogsaa mange hjertelige Ord sammen, indtil Amerikaneren i Samtalens Løb kom til at bemærke, at herovre pløjede man jo tit med Damp, ikke med Heste. Da slog Provsten sit Sognebarn faderligt paa Skulderen og ytrede: »Ja, ja, men lad os ikke komme ind paa den Slags Ting; jeg har jo hørt »Historier fra Amerika« førend i Dag.« Man skønne selv, paa hvis Side Fordelen i sligt Tilfælde falder.

Folk rejser mer herovre end hjemme; der er mer Uro i deres Blod. Mangen ung her kunde tiltrænge en stille Formaning som hin Moders, der skrev fra Danmark til sin Søn: »Rullende Sten samler ikke Mos!« — men han svarede tilbage: »Jamen gammel Liggehøne bliver sjældent fed.« —

Da jeg fra min Rejse i det yderste Vesten kom tilbage til mine Venner i Mellestaterne, holdt jeg af at fortælle, hvordan det allermærkeligste ved Indianerne var, at de ikke kunde fordrage at gaa med Hæle udenpaa Støvlerne; de gik med dem indeni. — Naar jeg herunder kunde faa Folk til at fæste Øjet paa en Støvlehæl, lykkedes denne Spøg som Regel, fordi de just ventede noget mærkeligt.

Men naar jeg under Beskrivelsen af Vestens Kinesere ligervis paastod, at deres Negle var ofte saa lange, at de »kunde naa Jorden med dem«, saa blev jeg i alt Fald een Gang selv gjort til Latter derved af en lun gammel Farmer. Han svarede nemlig: »Ja, den fo'staar a goe nok!« »Ja vist saa,« ytrede jeg, »de maa naturligvis bukke sig ned, men Folk venter sig noget værre.« »Jamen de behø' er slet ett aa bukk' se',« paastod Farmeren. — »Hvordan da?« spurgte jeg, for saa var jeg »beated« (overtrumpfet). — »Jow,« sagde han med en tør Mine, »for de har osse Nejl' aa æ Fedder.«

Man hører sige, at Amerika er »et frit Land« (man siger »Du« til enhver herovre), og at Folk er meget mere jævne end hjemme. Det er dog saa som saa. For det første betyder det amerikanske »you« forresten slet ikke »Du« men netop »De«; men for det andet har Jævnheden ved Siden af sine gode ogsaa sine ligefrem daarlige Sider. Et lille Eksempel fra Virkeligheden vil belyse, hvad jeg mener:

En Mand kommer ind i Pastor N. N's Studereværelse og siger: »Go Daw, N. N.! Ja, vi har jo faaet en Knejt; je' vild' høre, om Do ku' kom hen og øse Vand paa ham?«

Præsten svarer uden at vende sig: »Nej, Hr. P., det kan jeg ikke; jeg har ikke noget at bestille med at øse Vand paa, naar Folk har faaet »Knejte«.

Pavse.

Manden siger lidt efter: »Naa, saa Do ka' ikke komm'?»

Præsten: »Nej, men havde De derimod bedt mig om at døbe Deres Dreng, saa vilde jeg med Glæde komme — —; men De kunde da gerne tage Deres Hat af og sætte Dem. Vær saa god!»

Manden gør det, drejer Hatten mellem Hænderne en Stund og siger endelig: »Ja, saa maa je' da hellere be' Dem, Hr. Pastor, om at komme hen og døbe min Søn.»

Præsten svarer: »Ja, gerne; hvornaar skulde det være, Hr. P.« osv., hvorefter Sagen let ordnedes.

Om Amerika som »Frihedens Land« er der sunget og skrevet og sagt saa meget, at det falder mig vanskeligt her at nævne noget nyt. Naar imidlertid dette Udtryk for somme Mennesker synes at indeslutte hele Amerikas Ejendommelighed, har jeg Lyst til at oplyse, at der ogsaa er en Ting herovre, som hedder den amerikanske Friheds Begrænsning, og det synlige Symbol herpaa er en graa Politihat, hvis Ejer med dragen Stav i Haand, den, han aldrig tør være foruden, er en Ejendommelighed for hvert tredie amerikansk Gadehjørne.

Hvad endelig den amerikanske Lighed angaar, da er der meget heri, som er rigtigt. Klasse- og Rangsforskel betyder meget mindre end i Europa. En Arbejder hilser blot med en Haandbevægelse paa sin Arbejdsgiver. Det slider adskilligt mindre paa en Hat herovre; for en Dame tager man dog Hatten af til Hilsen, derimod ikke for — en Præsident.

Derimod er der en anden Forskel, som har faaet en des frodigere Vækst herovre; man vurderer nemlig ganske simpelt Folk efter Dollars, men selvfølgelig mærker den,

som har disse, ikke Forskellen, i alt Fald ikke tilnærmelsesvis saadan som den, der mangler dem. Han er en stakkels Synder, som fattes Ære for Mennesker; og det betyder ham ved enhver Lejlighed.

Dog, Amerika er et rigt Land i Henseende til Naturgoder og giver enhver arbejdsdygtig Næve Del i disse; men det er tillige et »Business-Land«, og det i større Udstrækning end noget af den gamle Verdens Lande.

VIII.

Fra Naturens Verden.

Cambridge, Mass., 6. Maj 1911.

For at faa Besked om den økonomiske Side af en fremmed Natur maa man gaa til Landagenter — eller maaske hellere til selve Farmerne paa Stedet; Naturens æstetiske Side, dens Skønheder og Ejendommeligheder kan derimod den fremmede Turist tit have skarpere Øje for end selve Landets Børn. Den afdøde amerikanske Filosof Wm. James skriver et Sted: »Vi ser allesammen Fluer, Møl og Biller i Tusindvis, men til hvem fortæller de noget tydeligt uden til den, som har Sans for den Slags Skabninger?« — Nej, vist saa; men akkurat det samme kan siges om Naturen som Helhed.

Naturens Ydeevne er til Dato større i Mellemstaterne end noget andet Sted i Amerika og vil vistnok vedblivende være det.

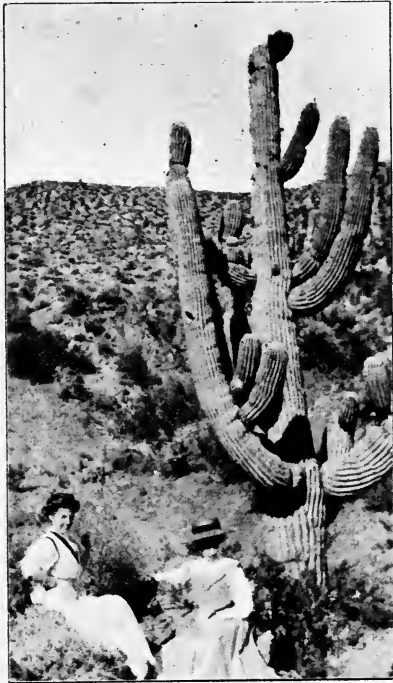
Af kuriøse Ting ved Landbruget nævnes, at man afsaver Ungkreaturernes Horn; saa stanges de ikke mere undtagen »for Hovre«. — Jeg maa ogsaa have Lov at anføre noget andet om dem, som allerede saa smaat gaar over mod Naturens »æstetiske« Side: Da jeg paa en Køretur

spurgte Farmerdrengen, som var Kusk for mig, om Kørne aldrig bissede herovre, svarede han meget betegnende: »Bisse, det véd jeg ikke, hvad er«. Tænk, I Dreng og Piger derhjemme, om Jeres Køer var saa kloge. Nogle paastaar nu rigtignok, at den danske Bissebremse ikke findes herovre; men jeg har konstateret, at den er lige slem, fordi den ikke just er dansk. Nej, Sagen er, at Kørne om Sommeren sjældent kommer i Hus. Derfor gør de — i Stedet for at bisse — noget andet. De stiller sig i en lang Række med Siden mod hverandre, men med Hovedet modsat Vej hveranden Gang. Saa pisker de løs med Halerne og opnaar saaledes at blive ulykkesforsikrede baade for og bag. Ogsaa dette kalder man »at være smart«.

Mellemstaternes Natur ejer ikke saa ejendommelige og storslaade Enkeltpartier som det store vilde Vesten, men giver én et smukkere Helhedsindtryk.

Der findes ingen Bjerge, men baade Bakke-, Dal- og Sletteland; der findes Trævækst, Søer og Floder spredt rundt omkring, fra Minnesotas vidtstrakte Skove til Nord Dakotas sparsomme Træplantninger, fra den mægtige Michigan Sø til »Storm Lake« og fra den store Missouri (indiansk ρ : de mudrede Vande) til den lille Blue River ved Staplehurst. Med Hensyn til Kolobrien (den amerikanske »Fuglekonge«) og Sumpskildpadden stikker Mellemstaterne ikke op for California, derimod har de ikke Vestlandets tropiske Vækster, Kystbjergenes »Redwoods« eller Yellowstoneparkens Bøfler (de største Dyr, jeg har set i det fri). De har Sommer og Vinter ligesom vi har hjemme, blot begge Dele lidt hvassere; derimod kan vi her lige saa lidt som i Veststaterne eller Øststaterne holde »Mørkning«, thi de Stater, jeg har gennemrejst, hidtil 26, har intet tilsvarende haft til Danmarks rare Tusmørke; heller ikke kan de opvise, hvad der svarer til eller blot endda giver en Mindelse om Danmarks Sangfuglekor. Naturlivet ligner her Folkelivet; udover de religiøse Hymner og til

den anden Side Variétéviserne findes der i Amerika ingen Folkesang ved Folkestævner. Jeg forstaar slet ikke, hvorfor ikke det ellers saa resolute Amerika paa én Gang indfører en ordentlig Slump mellemeuropæiske Sangfugle; den enlige lille Sanger, som følger med et og andet Skib, dør jo straks i Stilheden af Hjemlængsel. Bedre forstaar

En Ørkenkæmpe.

jeg, hvorfor de ikke tager og indfører noget tilsvarende til Grundtvig, Ingemann, Chr. Richardt osv., for det er slet ikke saa lige en Sag, naar det skal indføres. Værdien af disse Hjemlandsskatte forstaar man først ret paa Afstand — herovre i Stilheden og Forretningstummelen.

En Lærer ved Harvard Universitet, Dr. Leach, udtalte

i et Foredrag for skandinavisk-amerikansk Selskab: »I Danmark vaagner man ved Fuglesang, de Danske selv har Sangens Gave trods nogen Sangfugle, og der er' næppe noget Forhold i deres Historie, Folke- eller Naturliv, uden at det er besunget af danske Digtere.«

Jeg kommer dog nu i Hu, at oppe i Minnesotas Skove hørte jeg en Fugl pippe — det er saa at sige alt.

Et ejendommeligt Stykke amerikansk Natur i de nordlige Mellemsstater fik jeg en særdeles god Lejlighed til at se ved en 154 miles Biltur hen over Nord Dakotas og Montanastatens Prærier. Ofte kørte vi løs uden at se hverken Vej eller Sti paa den ubrækkede Prærie. Smaa Harer fo'r skyndsomst til Siden, store Ugler tilligemed de Dagfugle, som var Drillepinde for dem, fløj hen over os; de store, fede Græshopper, som heroppe endnu holder Hus selv, »djumpede« op i Automobilen til os, en Grævling, som i Tillid til Egnens Tomhed havde dristet sig ud ved Dagslys, havde nær faaet »den stive Syge« ved Synet af os.

Den amerikanske Insektverden, som jeg nu kender lidt til, er meget righoldig, ogsaa i Mellemsstaterne, idet Eksemplarer af samme Art synes at variere i Farve endog fra den ene Stat til den anden.

Mit bedste Fangststed af dem alle var dog den lille Skov ude ved Hovedkvarteret, hvor der groede vilde Stikkelsbær og Brombær etc., og tykke Lianer slyngede sig fra Træ til Træ næsten som Naturhængekøjer. Særlig i Tiden umiddelbart før et Tordenvejr var alle seksbenede Skabninger, som kunde krybe, hoppe eller flyve, paa Færde herude, og det ligefrem mylrede ud af halvt udgaaede hule Træer, hvori Hvepse havde Bo.

Et underligt Dyr, som hedder »Lysbille« (indiansk: Wawatæsi; populært: Ildflue), findes udbredt over hele Nordamerika og er vel et Par Ord værd. Fra dets Bagkrop udstraaler et »elektrisk« Lys med visse Mellemsrum. Naar

man er paa en sen Aftentur om Sommeren, kan det godt se ud som 2 Rækker af oplyste Huse langs med Vejen, eller hvis Fænomenet er højere oppe, kan man forestille sig, at Abekatte stryger Svovlstikker af i Træerne. Naar saa dette Lyssceneri ledsages af Faarekyllingers og Cikaders klingre Sang og Frørs sprukne Kvækken, kan man nok undskylde, at Fantasien tager et lille Trip ind i — Eventyrets Verden.

SAMFUNDS-GÆLD.

Kundskabsstrømmen flyder tyk og gylden
Ud i Nationaliteters Hav.
Verden bedres næppe. — Hvor er Skylden?
Mon hos den, som Kundskabsskatten gav (?).

Livsopholdet vælder frem af Jorden.
Der var nok til alle; — nu ej nær.
Ingen dadler just Naturens Orden;
Tit man dadler Næsten sin især.

Vidkabsskatte glimrer allevegne:
Taler, Toner, Kunst, Filosofi.
Skønhedsbrus omstråler Lykkens egne —
Udskuds-Børn faar liden Part deri.

Nødskrig gaar igennem Jorderige;
Overflod og Nød ta'r Overhaand!
Kan det da ej blive mere lige?
Svaret er vor Freløers:

Ved min Aand!

8/4 & 25/5 »Harvard« University 1911.

H. C. V.

ØSTSTATERNE.

I.

Harvard Universitet.

Harvard, 19. Maj 1911.

Det var allerede før min Afrejse hjemmefra mit kæreste Ønske at kunne indføre som Led i mit Amerikatrip et Ophold ved Harvardskolen, det ældste og ledende blandt de amerikanske Universiteter. Jeg havde dog ingensomhelst Udsigt til at faa dette Ønske opfyldt, da Studieudgifterne er saa store, at det ikke for intet har faaet Navn af »Millionærernes Universitet«, og da det tilmed er meget vanskeligt at komme derind uden Forbindelser.

Imidlertid henledte først Prof. Høffding i København, derefter mine Slægtninge i Staplehurst, Nebr., og sidst Konsul Bøggild i San Francisco min Opmærksomhed paa »Amerikansk-Skandinavisk Forening«, hvis Hovedsekretær er den danske Prof. Lorentzen i New-York. Til stor Skuffelse for mig endte alligevel en Brevveksling med ham tilsyneladende uden Resultat.

Ikke desto mindre stillede Udsigterne sig atter lysere efter et personligt Besøg hos Prof. Lorentzen, saa at jeg med nyt Haab sporenstregs tog op til Boston med Anbefalingsbrev til den derværende Sekretær for »Amerikansk-Skandinavisk Forening«, Prof. Hovgaard fra København. Denne slog i Forening med førmtalte Dr. Leach fra selve Harvard-Universitetet det sidste Søm paa Hovedet. »Scandinavian Scholarship« paa Harvard blev først oprettet for et Aar siden.

Harvard ligger i Cambridge, der vel regnes som en Forstad til Boston (670,585 Indb. ifølge Folketælling Jan. 1911), men dog selv tæller ikke mindre end 164,839 Indb. (er vokset 60,000 i det sidste Aar).

Universitetets Omgivelser er saa idylliske, at man i en Storby skal lede længe efter Magen. Det er lutter rige Amerikanere, der har slaaet sig ned i dets Nabolag; der findes de dejligste Haver med Stendiger omkring, Græsplænerne derinde staar i deres fuldeste Flor, de holdes tætklippede (ud mod Vejen ved Stendiget klippes de endog med — Faaresaks, fordi Maskinen ikke kan dér); Villasystemet er gennemført, ikke at tale om Selvejebil etc. Der findes Alleer langs Vejene, saa jeg gik næsten hele min 15 Minutters Spadseretur ind til Universitetet i Skygge.

Og Universitetet selv? — Ja, jeg begynder med Sportspladsen, ligesom de højlærde Rejsetyskere gør, naar de rigtig skal haane det amerikanske Universitetsvæsen. Det er sandt nok, at de amerikanske Studenter gør et Stykke ud af Sporten, men selve dette skal langt fra lægges dem til Last, naar det ellers ikke gaar ud over Bøgerne. Her nede paa »Soldiers Field« træner Studenterne dagligt i al Slags Idræt. At se »det unge Amerika«s ovenud flotte Præstationer her i Løb, Spring, Kast og Spil er en saadan Fornøjelse, at jeg godt forstaar, at mere end én stakaandet tysk Dr. er bleven svimmel deraf. Her findes det mægtige »Stadion«, en Efterligning af det gamle olympiske; denne Cementkolos har Siddeplads til 36,000 Mennesker; der rummes 50,000, naar der »pakkes«. Men hvad mere er: ved Fodboldspillene om Efteraaret er Billetterne (50 cents er de billigste) udsolgte Uger i Forvejen. Sportspladsen er et stolt Skue, naar der »er noget«. Idrætsmændene bruger, ligesom i gamle Grækenland, Tæpper og Sportskapper i alle Farver til at dække sig mod Køligheden, indtil det bliver deres »Tur«.

Universitetet indbefatter i alt 52 Bygninger, en hel

lille By for sig selv. Kun 23 af disse ligger indenfor Universitetsmuren, begrundet paa Universitetets hurtige Vækst. Prægtige Græsplæner findes imellem Bygningerne, og naar man tager i Betragtning, at de er beregnet for Studenterne til at ligge paa og at de sandelig bliver godt brugt, er det et Under, at de kan holdes saa fine. Træerne hvælver deres Kroner over dem, og vimse Egern smutter fra Træ til Træ, fra Gren til Gren. Slyngplanter klatrer op ad Hallernes Mure og inde i Høresalene er der højloftet og lyst. Der er til Stadighed ca. 5000 Studenter aarligt; der er 634 Professorer og Lærere.

Grundlæggelsen af Universitetet dateres til 1636. Det hed først »Newtown«, (maaske symbolsk, men da drømte det næppe om nogen saa stor Fremtid); derefter »Cambridge« (til Minde om det engelske Universitet af samme Navn, hvor adskillige af de her værende »Ny-Englændere« var uddannede); først 1638 fik det Navnet »Harvard« til Ihukommelse af John Harvard, den Mand, som lagde den egentlige Grund til Lærdomssædet ved Bog- og Pengegaver, og hvis Statue derfor er rejst lige udenfor Universitetets Porte.

II.

Amerikanske Skikke og Ejendommeligheder.

Harvard, 19. Maj 1911.

Her i Øststaterne er nu alting, ogsaa Sædvanerne, mere europæiske end i Midt- og Veststaterne; og dog føler man endnu tydeligt, at det er en »ny Verden«, man er i. Jeg anfører nogle Ejendommeligheder.

Man har trættes om, hvorvidt Onkel Sams Folkefærd er en religiøs eller ikke-religiøs Type. Jeg nævner

kun et Par Fakta. En By som Los Angeles, Cal., ude i det vildeste Vest, har 319,198 Indb. og ca. 365 Kirker; Racine, Wisc., har 38,002 Indb. og ca. 50 Kirker; Omaha, Nebr., har 124,096 Indb. og ca. 120 Kirker. Dette er kun tilfældigt valgte Eksempler, som jeg har noteret. Landet er endnu bedre forsynet med Kirker forholdsvis end Byerne. Herudfra kunde man med Rette sige til Amerikanerne: »Jeg ser, at I i alle Maader er meget omhyggelige for Eders Gudsyndelse« uden at lægge nogen- somhelst Bibetydning ind deri fra Apostlens Ord. Men et Notabene maa dog tages med i Betragtning, nemlig, at disse Kirker just ikke er noget Enhedens Symbol i aandelig Henseende, men alle tilhører de dog kristelige Samfund. Sandheden er den, at man herovre hos mange træffer Vankundighed og religiøs Overfladiskhed og jævnsides hermed hos enkelte et stærkt udviklet Kristenliv. Amerika er et underligt Modsætningernes Land ogsaa deri, at den mest afgjorte Gudløshed og den vildeste Fanatisme ses Side om Side. Men ligesom hjemme er Religionens værste Modstand ikke det theoretiserende Fritænkeri, som er fortabt i sig selv, men den aandssløve Materialisme, som samler sig i hint Raab fra den romerske Oldtid: Brød og Penge. Dog synes Kristendommen godt i Gang med at gennemarbejde Masserne herovre. En Ejendommelighed, som synes mig Omtale værd, er den Maade, paa hvilken Folk her udtrykker sig, naar de føler Trang til at bekræfte deres Tale ved Banden og Sværge; de bruger da meget sjældent den Ondes Navn, saadan som derhjemme, men sværger alene ved Faderens og Sønnens Navne. Den mest brugte Ed her er ret og slet »Jesus Christ«.

— —

Loger og Broderselskaber synes at spille en ganske mærkelig Rolle i Amerika. Amerikanernes Vej til Ros og Magt er at være Medlem af saa mange af den Slags Selskaber som muligt. Mange af dem pynter sig paa Fri-

murernes gamle Vis med intetsigende hemmelige Pasord til Logelokalerne. Hvor mærkelig stor en Rolle Logevæsnet spiller, ses til Dels af følgende Samtale mellem to amerikanske Drengene: — Den første: Jeg er født i et stort fint Hus i en lang, lang Gade i en vældig stor By. Kan du »beate« det? — Den anden: Nej, for jeg véd hverken, hvor eller naar jeg blev født, for baade Far og Mor var i Logen, og Bedstemoder og jeg var ene hjemme.

Ved festlige Sammenkomster herovre drikkes meget sjældent stærke Drikke. Jeg var i Begyndelsen af mit Ophold f. Eks. med til en Banket af danske i Nebraskas Hovedstad Lincoln, hvor det gjorde et ejendommeligt Indtryk paa mig at blive opvartet af hvidklædte Negere og underholdt af et amerikansk Orkester med danske Fædrelandsmelodier. Menuen var 5 Retter og Dessert, men vi drak alle kun det klare Vand; Byen var »tør«, som man siger, d. v. s. al offentlig Spiritusdrikning var forbudt ved Folkeafstemning. Dette gælder endog hele 7 Stater herovre, og man faar gennemgaaende Indtryk af, at det amerikanske Folk er et ædrueligt Folk, selv om naturligvis ogsaa herovre mange enkelte samstemmer med Manden, der sagde: Naar jeg faar en Øl, føler jeg mig som et helt nyt Menneske, og dette nye Menneske under jeg ogsaa en Øl o. s. v.

I Familien indtager Kvinden en meget fri Stilling, hvilket maa forklares med nogle Linier. En rigtig »Mistress« (udtal.: mis'sess; det vil sige Husmoder, men betyder symbolsk Herskerinde) triller eller bærer aldrig selv en »Baby« af Sted, saadan som vi kender det i Danmark, nej, det tilkommer Manden. Ogsaa derhjemme maa Manden ofte være Barnepigee i Mangel af en saadan. Han maa endvidere kunne gøre mange Ting i Huset, som en dansk Kone som Regel ikke vil forlange Manden til, feje, skure, løbe Ærinder, vaske paa Maskine o. s. v.

Børnene er ligeledes, saa vidt jeg kan se, friere stillede her end hjemme. Man gør mere her for at drage Børnene frem, man gør mere i Danmark for at drage dem op. Det er vistnok væsentligt Forskellen.

— —

En mærkelig Skik er, at ved Begravelser, som jeg har set det, fjernes efter Ligtalen en øverste Del af Kistens Laag, og de i Kirken tilstedeværende paraderer forbi for at se den døde for sidste Gang. Familien tager ofte en rørende Afsked, som kan grænse til det uhyggelige.

Paa Kirkegaarde i Almindelighed herovre ses fine Gravstene, men ellers ingen Vedligeholdelse af Graven. Korstegnet er næsten helt forsvundet fra Gravminderne, naar undtages hos Katolikerne. Der er nemlig to Retninger, som fra modsatte Anskuelse mødes her, Puritanerne, som ud fra religiøs Strenghed siger: »Det er forkasteligt at afbilde Korset i dødt Materiale, Korset skal bæres i Hjertet« — og Fritænkerne, som siger: »Korsets Symbol er forældet.« Man bruger saa andet i Stedet, f. Eks. paa Smaabørns Grave ofte et oversavet Træ eller et lille Lam, Uskyldighedens Symbol. Mærkeligt er ogsaa, at det er Skik at anskaffe sig Gravsten, før man dør, og anbringe det paa sit Gravsted, kun uden Navn, sommetider dog ogsaa med dette.

— —

Der raader adskilligt ændrede Skikke her i det daglige Liv. Man tager ikke Hat af i Butikker, siger ikke Goddag eller Farvel, giver efter et Maaltid ikke Haand til Tak for Mad heller. En Professor kan godt rense eller bide Negle samtidig med, at han forelæser, saavel verdslige som gejstlige Talere staar under deres Foredrag ganske jævnt og ligefremt med Hænderne i Bukselommerne.

Unge Damer har allesammen en ubegribelig yppig Haarvækst herovre — ofte begrundet paa Brug af falsk

Haar —, og Haarfylden holder sig tit mærkværdig godt trods Alderen.

Hos det stærke Køn er Haarvæksten mindre god, men saa bruges Kvaksalvning. En skaldet lille Franskmand herovre i Boston fik det Raad at staa paa Hovedet 3 Gange om Dagen, saa vilde Haaret gro ved Blodumløbet. Han undlod dog at følge det gode Raad. Paa Spørgsmaalet: Hvorfor: — svarede han: »Fordi jeg jo staa paa mine Fødder Dagen lang, og har dog ikke det bitterste Haar under Fødderne.«

III.

Boligforhold paa Land og i By.

Sommerville, 26. Maj 1911.

Til en Oversigt over Millionbyer hører der mere end nogle faa Ugers Ophold, om det skal batte noget. Naar man efter nogle Dages Rast i en By som New York bliver spurgt, hvordan man lider den, føler man egentlig Svaret lige saa intetsigende, som naar man vilde spørge en Hummer, om den led at blive spist (?)

Paa Landet er det langt lettere at tage et almindeligt Skøn over Forholdene. Det gennemgaaende karakteristiske er, at Boligerne er af Træ, og dog tager de sig ganske pyntelige ud med deres almindeligvis hvide Maling og deres skyggefulde Søjlegang (»porch«) i Frontsiden.

Vi bemærker, at dette Sted er Amerikanerens Yndlingsplads efter endt Arbejde, enten han saa sidder paa Porchtrappen med Snadden tændt til en Passiar, eller han læser Dagsavisen i sin Hængekøje, som i Reglen er udspændt her mellem et Par Søjler. — Hvis vi gaar rundt om Huset, vil vi finde en lignende »Porch«, kun ikke saa

fin, paa den modsatte Side; den ligger gerne i Fortsættelse af Køkkenet.

Hvad vi dernæst lægger Mærke til, er Staaltraadsfletningerne (screens), for Vinduer og Døre. Somme Tider er ogsaa »Porcherne« ompændt med et saadant Fletværk. Det er saa temmelig nødvendigt i den varme Aarstid, da der ellers ikke vilde være til at eksistere for Fluer og »Moskitoer«. Disse sidste er blot, hvad vi hjemme kalder

Fra Onkels Hjem i Nebraska.

Myg, men de er ret ondartede og blodtørstige herovre. En Præst i Nebraska fortalte mig saaledes, at oppe i N. Dakota var de saa store, at »mange af dem vejede et Pund«, og hvad mere er, da jeg kom derop, var det kun den nøgne Sandhed (!). I de senere Aar er de dog svundet ind, fordi Prærien er »brækket« mere og mere, og der findes ikke længer saa mange stillestaaende Vandpytter (sloughs), hvor Myggene før udklækkedes i Massevis.

Gaar vi dernæst indenfor, ser vi overalt Bestræbelsen for at skaffe Gennemtræk i et Hus, for at det selv i den Tid, da Fluerne og Myggene sidder i et tykt Lag udenfor paa »screen'et«, kan være køligt og svalt derinde.

Lægger vi Mærke til Bohavet, udviser dette altid én Mærkelighed i et amerikansk Hus, nemlig at en forbavsende Masse af det gaar paa Gænger eller Hjul. Om det saa er Sengene har de Hjul paa, for at man i trykkende Hede kan køre dem helt hen til Vinduet og derved lettere »faa Luft«. Her møder vi igen et Særkende for Amerikaneren, nemlig, at han holder af Hjul under alt, ogsaa under sig selv. Den Sport at gaa længere Ture har Gennemsnitsamerikaneren glemmt. Karakteristisk i saa Henseende er følgende Udtalelse: »Jeg har købt mig en Hest, for at jeg da kan ride, naar jeg vil »gaa« nogen Steder.«

Hvis vi til sidst skal nævne endnu et Par gennemgaaende Ejendommeligheder, anføres særlig Hyppigheden af at holde Klaver og Orgel, selv i »Country« hjem; den rige Anvendelse af Tæpper paa Gulvene er ligeledes ejendommelig og — last, but not least — Antallet af Sofapuder.

»Men hvordan er det nu med Udsigten til at faa et saadant Hjem paa Landet som sit?« — spørges der. Jeg kommer hermed til et Punkt, som — saavidt vides — er specielt for Amerika, nemlig »Rente« systemet. Naar den gamle Farmer trækker sig tilbage, »renter« han sin Farm ud og flytter selv andetsteds hen. Enhver ung Mand, eventuelt med Familie, som blot har sin Vilje og sin Arbejdskraft at give som Indsats, kan blive »Renter« (Lejer af Farmen og dens Jord). Tidligere svarede han almindeligt $\frac{1}{3}$ af, hvad den indbragte, til Ejeren, nu almindeligvis $\frac{3}{8}$. Der er i Reglen Farme nok at faa til Leje paa denne Vis. Herudfra maa svares, at Udsigterne til et Landhjem, først til Leje, senere rimeligvis til Eje (for Farmene giver godt af sig) er forholdsvis lyse herovre.

Vi rejser saa et Svip til Bys. Her er, for at sige det straks, Boligforholdene mindre hyggelige og Udsigterne til eget Hjem saare lange. I de mindre Byer gaar det endda an. De har ofte et aabent og sundt Præg. Villakvartererne er hyppige, og Kasernebygninger og Fabrikspladser faar kun indrømmet en forholdsvis beskedne Plads i Byens Midte. Værre er det i Storbyerne med deres Hussammenklumpning og Luftmangel. Skulde end Farmerens Hjem i de første Aar være en Jordhytte, som jeg saa i »Homestead«-staterne, de 2 Dakota'er og Montana, man vil dog altid have »plenty« af frisk Luft at glædes ved.

Indvandringen til Byen baade fra Landet og fra Udlandet er stadig stor, ligesaavel herovre som i Europa, og foranlediger truende sociale Kriser. Forretnings- og Industribygninger breder sig ind paa Menneskeboligernes Gebet; de velstillede Familier dér flytter fra Forretningskvarteret til Byens Udkanter og bygger sig nye Hjem; de gamle opkøbes saa til Kasernebrug, og skønt de oprindeligt var indrettede for blot et Par Familier, klumpes nu maaske en hel Snes Familier af Arbejderklassen sammen i dem, uden at der gøres ordentlige tilsvarende Forandringer i Indretningen af dem. Herved fremkommer de mange usunde Soveværelser og Spisestuer, de sammenknebne Opholdsrum og mørke Køkkener, at sige, om der da i det hele bliver et Rum til hvert Behov, hvad der hyppigst glipper.

I Chicagos »Ghetto« (Jødekvarter), i New-Yorks »Slums« (Skummelkroge) og i Bostons »Lilleitalien« (Italienerkvarteret) har jeg set uhyggelige Eksempler paa disse sammenknebne Kvarterer, hvor hele Racer og Klasser af ligestillede er stuede sammen som Sild i en Tønde. Tørresnore med Tøj er spændt fra den ene Side af Gaden til den anden, Møbler bankes og Tæpper etc. børstes ud til Gadesiden, Salgsboder og Handelsmænd er placerede langs begge Fortougene, under »aaften Himmel«, — og dog

risikerer man ved hvert Skridt at faa Spildevand hældt ned i Nakken fra 2den Sal. Fattigdom og Snavsethed er disse Menneskers Levevilkaar — jo, ogsaa i Amerika raaber det sociale Spørgsmaal højt om Svar.

IV.

Vejen og Sproget.

Harvard, 31. Maj 1911.

»Naar man kender Vejen og kan Sproget, kan man altid komme frem« — siger Gammellandsordsproget. I den nye Verden, som for Resten ogsaa i den gamle, bør vel tilføjes en tredje Betingelse: Penge paa Lommen; — og dog er det ikke altid nødvendigt.

Jeg har faaet mig mangen dejlig Automobiltur det foruden, men saa har der kunnet komme mange andre Ting i Vejen. Paa én Tur kom der saaledes et fossende Aaløb paa tværs af os. Da vi alligevel forsøgte at sætte over, blev vi stikkende fast ude midt i Strømmen, idet Motoren sagde Stop. Et Forsøg paa at faa den i Gang igen mislykkedes, da Maskineriet stod under Vand. Vi maatte da have Støvler og Strømper af, bære Børn og Damer i Land paa Ryggen og bagefter faa »Fartøjet« klar af Strømmen, hvorefter Turen under megen Munterhed fortsattes.

Paa en anden Tur slap Benzinen op, lige efter at vi havde passeret en lang, mørk Tunnel. Da det var Bjerglandskab og Farten stadig gik nedad, kørte vi alligevel 3—4 eng. Mil med »død Maskine«, indtil vi i den nedenfor liggende By kunde faa frisk Benzinforsyning; men et stort Held var det, at »Dødpunktet« først kom efter Tunnelen.

Jeg har ligeledes paa »Fribillet« faaet mangen rask

Køretur med dansk-amerikanske Farmere. Mens Enspand er mest brugt i Veststaterne, er Tosspand almindeligere Øst for disse. Allerrappet syntes Forspandene mig at være blandt de Ruskinfarmere i Nebraska, hvor jeg foruden andre gode Ting fik Fornøjelsen af hele 3 ca. 12 miles Ture pr. Vogn, op ad Bakke, ned ad Bakke i susende Fart.

— —

Travelvæsenet pr. Jernbane er allerede omtalt, og Amerikas Sporvognsvæsen stikker slet ikke op for hint. Trafikken gaar med en mønsterværdig Præcision og Hurtighed. I New-York findes somme Steder hele 4 Trafiksystemer over hinanden, Tunneljernvejene under Floden, Skibstrafikken paa samme og Brotrafikken i 2 forskellige Højder over Floden. Det bemærkes, at man i samme By ogsaa har Hestesporvejslinier, dog kun ret faa. Jeg fandt paa den anden Side ogsaa »rullende Trapper« i den, en ganske vidunderlig Opfindelse.

I Chicago, Ill. og Milwaukee, Wisc. lagde jeg især Mærke til de mægtige Sving- og Løftebroer, et rent Sammensurium af Hjul og Valser.

Jeg vil slutte min Skildring af Samkvemets indviklede Veje med en Lignelse fra Niagara, Øststaternes største Vidunder i Natur, som jeg for godt en Maaned siden besøgte.

Vi gik et Selskab paa 6—7 Stykker, deriblandt en lady, ned under Jorden med Elevator, efter at vi var iførte Gummistøvler, Olietøj og Sydvest. Ad underjordiske Gange kom vi med vor Fører hen til Foden af Hesteko-vandfaldet, hvis vældige Vandmasser her styrtede lodret ned over os med øredøvende Buldren. Stænket stod os i Ansigtet saa voldsomt, at vi kun for et Par Sekunder ad Gangen kunde udholde »Synet«. Det lød for vore Trommehinder som Tusinder af mægtige Svinghjul, der suste rundt i svimlende Hast, et beskedent Natursymbol paa

Trafikens susende Fart gennem hele den nye Verdensdel. Jeg forstaar godt, at »de røde Mænd« i dette Bulder kunde høre »den store Aands« Røst. Ogsaa oppe fra Faldets Top bemærkede jeg et vidunderligt Natursceneri; jeg saa nemlig den skønne Regnbue, som Sollyset frembragte i »Stænket fra Niagara«.

Om Sproget vil jeg begynde med at fortælle en Blandingshistorie af Spøg og Alvor, som en gammel Dansk-Amerikaner i de nordlige Mellestater er Forfatteren af: »Véd do, hur'en de hæe Engelsk' egenlig bløw te? Et? — Ja, saa ska a saamænd fortæl' et: Jow see, de tow jen Gong en stue, stue Gryed, aa den saat de øwer æ Sko'sten, aa saa hældt' de en hiel Masse faaskjelle Spraag ner i 'en; — dæ waa' Dansk aa Fransk aa Latin aa en hiel Diel ander Ting, aa saa kogt' de 'et sammel de hiele aa rørd' rundt i 'et, te der kom Skum aa'et. Aa saa' tow de de' dæe Skum, aa d' kaaldt de Engelsk.«

Jeg indestaar kun for Historiens Ordlyd, ikke for dens Sandhed, men der maa vel være noget om det. Faktum er, at dette unge Verdenssprog er blevet ogsaa den nye Verdens herskende Sprog, og at endog Sprogene i Emigrantkolonierne herovre viger mere og mere for »Onkel Sams« Tungemaal. Da jeg kom herover, mente jeg, at jeg bedre kunde tale det end forstaa det; nu er det omvendt. At tale det fuldkomment lærer de færreste Indvandrere dog, naar undtages Børnene, som faar det gennem Skolen. — Det fremmede Sprog foranlediger imidlertid hyppige Misforstaaelser. Det er som Eks. paa, hvor underlige Forestillinger Folk kan faa under Udvandring, fortalt mig, at en dansk Dame, som kom herover paa et engelsk Skib, til sidst troede, at alle Folk om Bord hed »Jes« (Yes); det var endda ikke frit for, at de ogsaa vilde paadutte hende selv det fatale Navn. — En hjemmefra ubekendt dansk Udvandrer ved Navn Peer opdagede pludselig i N. York, at alle kendte ham herovre; thi lige meget

hvor fine Køretøjer det var, raabte Kusken i Forbifarten: Godaw Peer! (Get up here! d. v. s.: Hyp), saa vor gode Peer gik i et stadigt: »Godaw, Godaw!» med »Nikken«.

Somme Tider, jeg tror hyppigst, taler jeg Sproget for daarligt, f. Eks. paa et tysk Hotel engang, hvor jeg selvfølgelig opvartedes med Pølse og Skinke. Hertil manglede jeg Sennop, men vidste ulykkeligvis ikke, hvad det hed paa noget af Sprogene, og det stod for langt borte til, at jeg selv kunde naa det. »Pass me that there, please,« lød derfor den flove Henvendelse til min Nabo. Den venlige Tysk-Amerikaner halede mig den ene Krukke efter den anden indtil han — allersidst — traf den rette. »Yes Sir, thank you,« udbrød jeg glad. »What 'd you call that, please?« — »Mustard,« svarede han smilende. Jeg glemmer aldrig mer den Glose.

Andre Tider maa jeg ikke tale det engang saa godt jeg kan. Paa en Automobiltur eksploderede saaledes en Ring. Man ventede mig til at prædike ved Gudstjenesten i B., det var paa høje Tid, og der var endnu 3 eng. Mil derhen. — Heldigvis kom en anden Automobil bagved os. Min »Bilvært« raabte Folkene an og bad dem tage mig med. De forlangte først den ublu Pris af 3 Dollars (godt 11 Kr.) derfor, men efter at han havde talt dem lidt til Fornuft, skammede de sig og erklærede det for »all right«. Da vi kørte, hviskede han mig dog i Øret, at jeg skulde lade, som om jeg ikke forstod Engelsk — et værdifuldt Raad, thi lidt efter begyndte de igen at tale til mig om de 3 Dollars; men jeg agerede komplet døvstum og fik dem atter til Fornuft ved — stadig døvstum — at byde dem en Cigar; i den ellefte Time rullede vi op foran Kirken, og jeg naaede, hvad jeg skulde.

Jeg taler ellers hellere Sproget blandt indfødte alene end blandt indvandrede, da de første er mindre kritiske. Jeg har endnu aldrig set en Amerikaner le ad en, fordi man talte hans Sprog daarligt. Derimod spørger han altid

med en saa ungdommelig Interesse, som om man var den første Europæer, der kom til hans Land: »Hvordan lider De det saa i Amerika?»

Dette Præg af Ungdom og Alvor i det amerikanske Folk, som ses herigennem, kan man ikke andet end holde af.

V.

Bondefangere og Landstrygere.*)

Somerville, Mass., 6. Juni 1911.

I Egenskab af »Modsætningernes Land« indeholder Amerika saavel meget socialt Skum i Form af Industri- »konger« og Penge- »fyrster« som meget socialt Bundfald, hvorunder bl. a. de ovennævnte to Klasser af Mennesker hører.

Mens jeg ikke er videre fortrolig med Bondefangerfaget, er jeg nu for saa vidt alt for godt inde i »Landstryger«livet, som jeg allerede fra Venner i Danmark har modtaget smaa Gardinprædikener desangaaende. Jeg skal imidlertid søge at skildre begge, saa vidt muligt, upartisk, men forudskikker den Bemærkning, at mens vi hjemme slaar begge Klasser sammen under Benævnelsen »Bisser« eller det endnu mere landskendte Udtryk: »Bossen«, saa har vi herovre en anden Sprogbrug, idet vi siger, at man bedst undgaar dem ved at være sin egen »Boss« (Vogter).

Bondefangernes Virkefelt er særlig Storbyerne. Det blev mig allerede fortalt paa Vejen herover, at man i flere af disse havde ligefremme Opfostringsskoler for dette »Erhverv«,

*) Af disse sidste har Tyskeren Dr. Ernst Schultze givet en kvik og fornøjelig Skildring i sine: »Kulturgeschichtliche Streifzüge«, I, Hamburg 1908, som jeg i min følgende Beskrivelse har benyttet paa enkelte Punkter.

hvor man kunde tage »Eksamen« eller levere »Svendeprøve«. Jeg har dog ikke hittet én eneste lumpen Adresse paa slige Skoler, kanske jeg ogsaa snarest var »dumpet« til Eksamen. Derimod har jeg baade i Vest og Øst truffet »Svende«, der lod til at have bestaaet endda »med Udmærkelse«. I Aviserne herovre læser man hveranden Dag om Lommetyverier og Tegnebogsforlis. Særlig gaar det ud over Emigranterne, skønt Politi og Regeringsmyndigheder nu har sat en Stopper for megen gammel Slendrian i den Henseende. Mere end én Gang er jeg i Byer blevet standset paa Gaden og inviteret paa en Whisky eller paa et Slag Kort osv. Tager man imod slige Tilbud af ubekendte Personer, maa man selvfølgelig være belavet paa alt muligt. Ogsaa »Damer« agerer somme Tider som Bondefangernes Haandlangere, ja har selv de største Aktier i Geschæften. — De optræder tit med falske Veksler, baade bogstaveligt og figurligt talt. I Saltsøstaden tilbød saaledes en foregiven Nevø af Jens Busk, som selv bar samme Navn, at forskaffe mig Fribillet for 6 Maaneder gennem sine Forbindelser med Jernbanemænd i Mellemstaterne, mod at jeg lige vilde laane ham 5 Dollars blot for én Dag, men jeg vogtede mig vel for sligt Lotterispil og for »Niten«.

I Chicago hørte jeg en i alt Fald ikke usandsynlig Beretning om, hvordan der mellem Stunder i Politimænds Fraværelse kunde staa nogle velklædte Gentlemen paa Peronerne og raabe til de ankommende Emigranter: »Pas paa Lommetyvene!« Saa tog Folk sig naturligvis til den Lomme, hvor de havde Moneterne, og visse andre Gentlemen mærkede sig nøje disse Bevægelser, for de var tit selv professionelle Lommetyve (»pickpockets«), som saa havde let Spil.

Mens Bondefangernes Tiltale: »Kunde De ikke li' en Drik, Sir?« serveres i Pilleform, er Landstrygernes Metode mere ligefrem: »En 5 cent til Natlogi, please?« Land-

strygerne følger Folkestrømmen (crowd'en), hvorfor deres Sværm i de sidste Aartier stadig er søgt Vesterpaa mod Mellemsaterne og Stillehavskysten. Derude er de derfor nu langt hyppigere og talrigere end i Øststaterne, men jeg har gemt dem til nu for at lade dem slaa Følge med Bondefangerne, skønt de egentlig er for gode til det Selskab. Der er nemlig til Stadighed adskillige dygtige og hæderlige Folk iblandt dem, som kun midlertidigt er henvist til »de farende Svendes« Levevis. Paa den anden Side findes der ogsaa »professionelle Strygere« i Massevis, men Motiverne varierer lige fra den mest romantiske Vandrelyst til den mest nederdrægtige Dovenskab. Resultatet er omtrent det samme.

Mens de imidlertid derhjemme virkelig som Regel »spadserer paa Landevejene«, er herovre Amerikanernes gennemgaaende Lyst til at »faa Hjul under sig« ogsaa gaaet Landstrygerflokken i Blodet. De »djunper« hellere paa et Fragttog, mens Politibetjenten og Togpersonalet ikke ser det, end at gaa og »slide Saaler« til ingen Verdens Nytte. Opdages deres Trick, bliver de ofte smidt af igen, men de er tit snu nok til at slaa sig sammen Hobervis og entre et Tog, i hvilke Tilfælde Togfolkene gerne ser deres egen Fordel i at lade staa til, da der ellers vilde vanke braadne Pander. Naturligvis sker der dog adskillige Ulykker ved disse Tog-Entringer, og flere Gange har Betjentene ikke taget i Betænkning at fyre med skarpt paa de stakkels »tramps« (det er Landstrygerens Standsnavn herovre). Mange af Jernbaneselskaberne ser dog igennem Fingre med dem, da det ej heller er nogen Spøg at ligge i aaben Krig med den allestedsnærværende »Stand«. Det er nemlig et Øjeblikks Sag ved Hjælp af en velanbragt Sten eller en løsnet Skinne at faa hele Molevitten paa Glidebane ned ad en farlig Skraaning.

Ogsaa denne amerikanske Type har jeg truffet paa min Rejse i højst forskellige Udgaver, lige oppe fra den

godt udseende unge Mand, der med Penge paa Baglommen kun rejser som »tramp« for at se den amerikanske Naturs Skønheder, og ned til det Udsbud blandt Mennesker, der som »en evig Jøde« er uden noget Maal, men blot rejser og rejser, fordi han finder, der er ingen Plads for ham blandt de nyttiges Tal i Verden.

VI.

Emigranter og Yankeer. *)

Harvard, 15. Juni 1911.

Det er Amerikas største Stad og Nr. 2 blandt Verdens 10 Millionbyer, som jeg under denne Overskrift gaar i Lag med, Kæmpestaden New-York (4,766,833 Indb.).

Skønt jeg endnu har et New-Yorker Ophold til Gode, véd jeg allerede nu lidt mere om Byen end da jeg stod som »greenhorn« (nyankommen) i dens Gader for et Aar siden og undredes over, hvad for Hastværk alle de Mennesker kunde have, siden de saa at sige løb allesammen. Gadedrengene bemærkede naturligvis straks, at jeg stod stille, og vidste godt, hvorfor. De kom en 3—4 Stykker og rykkede og sled i min stakkels Kuffert for at tjene hver sin 5 cent. Jeg kunde ikke den Gang sige stort andet end: »Now-Now«, men det hjalp ikke, og godt var det derfor, at de rykkede hver sin Vej, ellers var jeg vist blevet nødt til at følge med paa deres Boldgade. Skønt jeg vilde have opholdt mig i Byen et Par Dage, blev jeg snart klar over, at jeg følte mig ikke hjemme i en slig Verdensstad. Jeg fik dengang et lidt vagt Indtryk af Byen,

*) Yankeens skitserede Karaktertegnning har jeg væsentlig faaet Ideen til under Læsningen af Dr. Karl Zimmermans: »Onkel Sam«. Stuttgart 1904, som jeg saaledes staar i Gæld til.

nærmest at ligne ved det, en jævn Bondemand faar ud af et Førstebesøg i Thorvaldsens Museum. Jeg kunde lige akkurat sige, at jeg havde været der. Men jeg syntes rigtignok, at den Længsel, der i over et Aar forud havde fyldt mig med Glæde og Forventning, var skrumpet ind til ingenting, da jeg endelig med en flov Fornemmelse dampede ud fra Byens Hushav mod Vesten. Mit første amerikanske Indtryk var med ét Ord: Forvirring.

Næste Gang gik det bedre, men da kunde jeg mere af Vejen og Sproget. Det gør en lille Forskel.

Det er et Brus af Mennesker, vi falder ind i ved Ankomsten til Storbyen. Vi genkender efterhaanden alle de forskellige Typer og Racer, som vi har truffet paa vor tidligere Rejse.

Imidlertid er der 2 Typer, som er fremherskende her, nemlig »Yankeen«, som dominerer, og »Emigranten«, som gør alt andet end det. Derimod er der en tredie Type, der omtrent helt savnes, det er »Indianeren«; men ham har vi jo heldigvis allerede stiftet Bekendtskab med derude paa Pacifikken og paa Prærien. De gule er ogsaa i adskilligt mindre Tal her, end de var længere mod Vest. Derimod trives den sorte Mand lige saa vel ved Atlanterhavet som ved Stillehavet, og paa hele den mellemliggende Strækning farer han frem og tilbage paa »Overlands«-togene; jo »Jim« er paa Færde alle vegne.

Vi vil imidlertid vende tilbage til de 2 fremherskende Typer og betragte dem lidt nærmere.

Hvad er nu en »Yankee« for en? Det er den særegne amerikanske Folketype, som stammer fra de tidligst indvandrede europæiske Slægter. Vi har truffet ham saa tit ogsaa ude mod Vest, men her er hans egentlige Hjemstavn, og derfor lægger vi først nu rigtig Mærke til ham. Hans Karaktertræk er bl. a. hans Forretningsenergi (se paa hans ofte sammenbidte Læber), hans Dristighed i Planlægning (læg Mærke til de hyppigt ret skarpe Ansigtstræk)

samt hans Rastløshed og Smarthed i det hele (jævnfør By- og »Business«livets uroligt nervøse Hastværk i de store Træk). Disse Egenskaber gør ham til Østens Herre, og det faar store Følger, som vi vil se.

Til »Yankeernes« Sværm paa Toppen af Kransekagen svarer »Emigranternes« vandrende Skarer paa Bunden af samme. Men hvad var nu en »Emigrant«? Jo, det er jo alle dem, der kommer fra den gamle Verdens Lande for ovre i den nye at vinde den Lykke, som de ikke havde eller maaske forspildte derhjemme. Vi kan godt se adskillige af dem paa New Yorks Gader, men nu til Dags bliver alle de, som skal videre, og det er de fleste, dirigerede lige fra Ellis Island og om Bord paa Togene til Vesten, og det gaar endda tit lidt skrappt til. Hvorfor? Ganske simpelt i Indvandrerens egen Interesse, for at beskytte dem mod alle de Bondefangere og Lommetyve og andre løse Eksistenser, som de ellers kunde falde i Kløerne paa og som det vrimler med i enhver Storby.

Hvis vi derfor rigtig vil se den Indvandrerstrøm, som vi engang selv befandt os i, saa maa vi over til Indvandrerøen, Ellis Island, selv, hvortil imidlertid ingen faar Adgang uden særlig Tilladelse fra Myndighedernes Side. Imidlertid var jeg saa heldig at komme derover i Følgeskab med den forenede danske Kirkes Emigrantmissionærer, Pastor Nyrop og Miss Nielsen, efter deres Indbydelse og slap paa denne Maade lettere igennem.

Hvilket broget Syn!

Her kommer en Flok spraglede Italienerne med store Kludebyrder paa Hovedet, hist en Trup sorte Grækere med en ornatklædt Præst i Spidsen, og der en ensom Tyrk, slæbende paa en mægtig Vandpibe — og hvad nu, der kommer jo virkelig en Flok af vore brave Skandinaver, kendelige paa den friske Lød og det lyse Haar osv.

Midt inde i den nedre By residerer imens vor smarte Yankee. Den fineste Gade hedder Wall Street, omkring

h vilken Banker, Børser, Agenturer, Fabrikker og de store Handels- og Industrisammenslutninger (Trusts, Syndicates) klodser sig sammen til et helt Skyskrabercentrum. Her kan man pr. Elevator en—to—tre fare fra Stuen og til 30te Etage, hvilket jeg prøvede, sidst jeg var der. Her er det, Huslejen er saa dyr, at man fortæller, da en Mand havde glemmt sin Paraply dér og først afhentede den 1½ Time efter, saa blev der forlangt 17 Dollars i Pladsleje (!) Længere oppe i Byen (up-town) er der heldigvis bedre Plads baade for den mindre Handel og Industri og for Menneskeboliger.

Men her nede i Wall Street mellem de høje Huse gaar der en Tanke op for os, der er lige saa virkelig som mærkelig. Naar vi nemlig rejste derude i Californias Dale, ude i Colorados Bjerge, inde i Yellowstone Park eller oppe paa Nord Dakotas og Montanas Prærier, hvad var det saa, der egentlig bestemte Markedets Priser og Pengenes Købeevne derude, Tusinder af Mile herfra? — Det var for en væsentlig Del »den almægtige Dollar« i Wall Street. Det er det økonomiske Livs Bølgebevægelser, som mærkes ud over hele Unionen, og sandelig, om den ikke bestemmer mere end det! — jo, den bestemmer ogsaa tildels de politiske Svingninger i hele det amerikanske Statsmaskineri, dog nu mindre end før.

Jeg var en Dag fra Manhattan taget en Sejltur ud til Liberty-Statuen i New-Yorks Havn. Den skænkedes af Frankrig til U. S. A. og rejstes 1886 paa Bedloes-Øen. Den er af Bronze og har en kolossal Udstrækning. Godt 305 Fod over Grunden naar den Fakkelt, som Frihedsstøtten bærer i Haanden. Figurens Mund er 3 Fod bred, dens Hoved er 10 Fod fra Øre til Øre, dens Pegefinger er 8 Fod lang. Jeg var med Elevator oppe i dens Hoved, som paa én Gang rummer 40 Personer. Den viser de vandrende Skarer Vejen ind i Yankeens »frie Land«, Landet med Guld og grønne Skove.

VII.

Religiøst Liv i U. S. A.

Harvard, 26. Juni 1911.

Jeg staar tit stille over Myren, naar den bakser med en overvægtig Byrde. Her er Læseren mig og jeg er Myren. Mens imidlertid Myren gerne løser Opgaven ved sin Ihærdighed, er jeg paa Forhaand omtrent sikker paa at komme til kort overfor den Opgave at skulle skildre det religiøse Liv i et Land, som har ikke mindre end 58 forskellige Religionssamfund, og dog vil en saadan Skildring uvægerligt kræve sin Plads i en Skitse af Landets Forhold.

Efter et Aars dels praktisk, dels theoretisk Baksen med Emnet skrider jeg da, men kun med Betænkelighed, til Værket, idet jeg lejlighedsvis i Skildringen haaber ogsaa at kunne inddrage vort eget lutherske Kirkefolk herovre, hos hvem jeg naturligt føler mig mest hjemme.

Der er nu to forskellige Fremgangsmaader for Emnebehandlingen. Jeg kunde betragte det religiøse Liv udefra, men maatte da fortabe mig i Pindehuggerier med en interesseløs Opramsning af Samfund, der bærer saa underlige Navne som: »Guds Kirke i Christus«, »Christi Kirke i Gud«, »Himmelsk Rekrut-Kirke« o. s. v. Jeg kunde gaa den kirkelige Census efter og derved indvikle mig i en regnskabsmæssig Detailskildring af, hvor stort et Sjæleantal hvert Samfund regner med i sin Kirkebogsstatistik. Ad den Vej vilde man se, at den katholske Kirke kan føre »flest Sjæle paa Papiret«. Den har ogsaa ganske rigtigt stor Magt herovre, saa den endog kan gribe ind i Politik og man saa smaat hører Folk mumle om, at Paven hellere maa flytte herover, naar de er kede af ham i Europa o. lign. Men den Vej kunde lede baade os og Paven paa Vildspor. Højst samme vilde i alt Fald snart vejle, at det Frihedsdrag, der herovre gaar igennem saavel den katholske

Kirke som adskillige andre, ikke bekom ham vel. Vi vilde paa vor Vej træffe saa interessante Fremtoninger som: »De uafhængige Kirker«, »De ikke-sekteriske Samfund« og hvad de nu hedder, men samtidig blive nødt til at omtale en Række brogede Fænomener som: »Hellige Springere og Rullere« (en Slags dansende, halvgal Religion) »De sidste Dages hellige« (Mormonsamfund), »Japanske og kinesiske Buddhister« (Østerlandshedenskab), »De jødiske Samfund« (Synagogemenigheder), »Theosofiske Selskaber« og »Spiritisamfund« o. s. v., men da alt dette vilde føre for vidt, vil jeg hellere se Sagen an indenfra.

Jeg har tidligere været inde paa Emnet, men har da sneget mig fra det med nogle korte Bemærkninger. Een Ting i Beskrivelsen af et Land er nemlig Enkelthedsskildringen, en anden Helhedsskildringen. Forgrundsomridsene for den første danner sig temmelig kvikt, Baggrundsbelysningen for den sidste derimod saare langsomt. Jeg har længe spejdet efter de indre Kilder til Amerikas overordentlige Energifrembringelser, som synes ubestridelige. Nogle nævner det amerikanske Folks Ungdom som Grunden, men det er jo i sig selv ikke meget andet end en Frase. Hvorfra stammer saa da denne Ungdommelighed? Thi Folk ældes sandelig og bliver gamle her som alle andre Steder. — Andre vil henvise til saadanne Mænds Førerskab som Geo. Washington (»Landets Fader«), Abr. Lincoln (Negerlavernes »hvide Frigiver«), Roosevelt (»Landets Haab«), Booker Washington (Negerracens »sorte Opdrager«); det er der mere om, men hvorfor vælger da Amerika saadanne Førere? Jeg forstaar ikke bedre, end at det er at stille Sagen paa Hovedet, naar man siger, at Roosevelt og de andre har skabt Amerika, for det er da vel snarere omvendt. — Atter andre peger paa Amerikas jomfruelige Ydeevne i Naturen; det er sandt nok, men kan dog højst forklare de materielle Fremskridt, ikke Aandsværdier som f. Ex. denne, at Amerika med sine Tusinder og atter

Tusinder af Missionærer, Lærere og Læger nu staar som Føreren blandt Nationerne paa Østens vidtstrakte Missionsmark.

Nej, vi skal dybere ned end alt dette, naar vi vil finde de egentlige Livskilder i Nationen. Ved Hjerteroden af det amerikanske Folks nationale og moralske Liv i dets bedste Form genfinder vi en stærk Understrøm af Tros-elementer, som mer eller mindre direkte har sit Udspring fra Bibelens store Livstanke: Guds frelsende Kærlighed til Menneskesjæle. Det samme klinger igen i Folkets Historie. Da Pilgrimsfædrene og de første Kolonister kom til Amerika som Udlændinge for deres Tros Skyld, følte de vel dybt Tabet af det jordiske Fædreland, men følte mindst ligesaa dybt Rigdommen i at fastholde Haabet om det himmelske Fædreland. — Der ligger den Dag i Dag noget i Luften herovre af en Frans af Assisis, en Luthers, en Wesleys eller en Bunyans Oplevelser. Fortidens Erfaringer synes at give Mesterens Ord Vidnesbyrd ogsaa i Nutiden, naar han fremhævede, at det er ikke gjort med at fødes een Gang for den, som vil indgaa i hans Rige. — Her er ikke Talen om nogen Lovprisning af særegne amerikanske Kristendomsformer, den lader vi hvile. Rimeligt nok vil ogsaa de tit modstridende Konfessioner blive taget til Indtægt af den, som i religiøs Henseende mere søger Undskyldninger end andre Ting. Nu velan, men kom saa ihu, at Disciplene selv var heller ikke enige i Enkeltheder, men alligevel enige i det væsentlige, naar netop den enkelte undtages, som søgte Undskyldning; og overvej endvidere, hvad det mon bl. a. betyder, naar Jesus siger: »I min Faders Hus er der mange Boliger.«

Det er morsomt at se, hvordan en moderne fransk Forfatter *) — formodentligt dog vel upartisk — forklarer,

*) Paul Adam: »Vues d'Amérique«, 2ième Edition, Paris 1906, p. 369—70.

at Karakterlighederne mellem Yankeer og Jøder, bl. a. deres Følelse af at være et udvalgt Folk, som har en Verdensmission at udføre, deres Forretningsoptimisme, deres Selvtillid o. s. v. stammer fra en og samme »bibelske Opdragelse«. — Sandsynligvis har altsaa denne Understrøm i Folket ogsaa slaaet ham.

Men mod den nævnte Indflydelse stiller naturligvis ogsaa herovre mange og stærke Hindringer sig op, ligefra den æstetisk fine emersonianske Filosofi (efter Tænkeren Emerson), der forveksler Gud med Naturen, og ned til den krasseste Materialisme, der flourer saavel i Pengegudsdyrkelsens og Fornøjelsesjagets som i den populære Videnskabeligheds Former.

Alligevel gør den i Amerika yndede parisiske Skribent, Chas. Wagner *), Ret i blandt Amerikas »Fæstninger« allerforrest at nævne den religiøse Tro, som »præger Folkekarakteren saa dybt, saa hverken Irreligiøsitet eller Materialisme er i Stand til at udslette det«. — Det er med andre Ord, naar dette Mellemværende tages i sin yderste og tydeligste Form, Missionsmanden og Spotteren, som er i Totterne paa hinanden. — Ja, det er de tit i Amerika, og det giver Røre i Blodet og Ungdom i Folket.

Jeg vil til Slut nævne 3 Ting, som bl. a. er medvirkende til det før nævnte.

Det første er Amerikanerens Virkelighedssans, som paa religiøst Omraade viser sig i hans Respekt for Tro og for andres Overbevisning, naar den i Praksis viser sig lige saa god eller maaske bedre end hans egen. Det brede Folks Forstaaelse af Troslivet som en Virkelighed kommer f. Ex. frem i den nøje Overholdelse af Søndagen.

Det andet er den almindelige Ærefrygt overfor Bibelen, som af Pilgrimsfædrene bragtes til Landet som en af

*) Charles Wagner: »My impressions of America«. N. York 1906, p. 263.

deres dyrebareste Skatte; med Nutidens Emigranter har dette sig anderledes, men jeg har truffet mange blandt vort danske Folk rundt om, der efter deres Overrejse har lært at betragte den som saadan; den læses vist ogsaa mer blandt Kirkefolket dérovre end hjemme.

Den 3die Ting er Offerviljen, saadan som den ofte er og hyppigere skulde være et Resultat af religiøst Liv. Jeg minder blot om, at al ydre Gudsdyrkelse i Amerika er et privat Resultat af den. Staten har intet dermed at gøre. Selv i saadanne mindre Kirkesamfund som de danske maa den gode Vilje beundres. Foruden de mange, mange smukke Kirker og Præsteboliger rundt om ejer disse Samfund hver især deres Højskoler og en større Præsteskole, den forenede Kirkes i Blair, Nebr.: »Trinity College«, den danske Kirkes i Des Moines, Iowa: »Grand Wiew College«, hvor bl. a. unge Mænd uddannes til Præstegeringen. Foruden at have nydt Gæstfrihed paa alle Skolerne og desuden paa den forenede norske Kirkes Præsteskole i Minneapolis har jeg ligeledes haft den Glæde at tale i over 100 danske Kirker. Kirke og Skole er det danske Sprogs bedste Værn i Amerika.

Selv om de fleste Emigrantkirker naturligt lever ret afsondrede fra de større amerikanske Kirkesamfund, maa der altid i visse Henseender finde Paavirkning Sted og spores visse Fællestræk. Men netop de nævnte 3 Ejendommeligheder er mer eller mindre fælles for Amerikas religiøse Liv og væsentlige Bærere i hele »Nationen«s Aandsliv.

VIII.

Livet paa „Harvard“.

Harvard, 26. Juni 1911.

„Harvard« danner en hel lille Verden for sig selv, hvis Præg er internationalt. Her er Studenter fra alle Kanter af Unionen, det er de fleste. Saa er her en god Slump Canadiere, Meksikanere og Sydamerikanere; og endelig en Snes Hinduer, ca. 25 Japanere og ca. 30 Kinesere; fra Europa er der en Del.

Det er fortalt mig, at da Kina efter Bokseroprøret var i en vis økonomisk Afhængighed af de forenede Stater, benyttede »Onkel Sam« denne sin Indflydelse paa den Vis, at Kina forpligtedes til fornemmelig at sende sine unge studerende til amerikanske Universiteter og paa den anden Side fik visse Lempelser i det statslige Mellemværende. Det ligner i alt Fald udmærket den kloge Politiker, som »Onkel Sam« er. Han véd, at den unge »Chinaman« da vil rejse hjem med »et Stykke Amerika« i sig, hvilket i Fremtiden kan gøre sin Nytte.

Som Unionens ældste, berømteste og vel ogsaa nok bedste Universitet er »Harvard« Onkel Sams Hjertebarn. Dette kendes ogsaa paa Rigdommen af Stipendier, som sætter selv Amerikas fattigste Student i Stand til her at mødes med dens rigeste dito, naar blot han har ligesaa meget »Hoved«, som Kollegaen har »money«. Denne Udlignelse af social Forskel er det næste Præg ved Livet paa »Harvard«.

En tredie og sidste Ejendommelighed er Universitetets ukonfessionelle Stade, som er en simpel Følge af de religiøse Forhold i Landet. »Harvard« er ikke, som det ofte antages, unitarisk; dette kan endda kun delvis siges om Lærestaltens teologiske Afdeling, som forøvrigt er meget lille, for Tiden kun 52 Studenter, og hvis Fakultet

bestaar af »3 Unitar-, 3 Trinitar-Congregationalister og 1 Baptist.«

Saa vel de teologiske som de øvrige studerende er af meget forskellige Livssyn i religiøs Henseende, og »Harvard« bliver saaledes ogsaa i denne Henseende et Møde- og Brydningssted for Livsanskuelser. Universitetet stiftedes væsentligt af Unitarer og beholdt længe Præget deraf, men den unitariske Æra er nu »snart en saga blott«. (Unitar vil sige Bekender af kun det første Led i Trosbekendelsen).

Et sligt Midtpunkt for national, social og religiøs Forskel bliver selvsagt en Kulturfaktor af Rang i den nye Verden, og intet Under derfor, at mange af Unionens Førstemænd har været »Harvardianere«.

En fremmed Fugl maa her naturligt føle sig som »Spurv i Tranedans« i mange Henseender, saaledes naar man ser somme Studenter fra »Guldkysten« (Cambridge's fineste Studenterkvarter) køre til Forelæsninger i Selvejerbil (en enkelt Student ejer endog hele 6 »Tøf-Tøf'er), eller naar man for første Gang træder indenfor den Lysglorie af Luksus, som det officielle Studenterliv er omgivet af paa »Harvard«.

Den gennemsnitlige aarlige Udgift for et Universitetsophold kan med et rundt Tal sættes til lige saa mange Dollars som vi i København regner Kroner, nemlig 1000 (alt iberegnet). Somme nøjes vel med mindre, andre bruger langt mere; enkelte Rigmandssønner her siges f. Eks. at have 20,000 Dollars og derudover i aarlig Indtægt, men dem regner vi for »dandys« (Lapse). — De fleste Studenter faar Kosten paa selve Universitetets Spisesale, hvoraf der findes 2, »Memorial Hall« og »Randall Hall«. Jeg spiste snart i den ene, snart i den anden af dem.

»Memorial Hall« er den fineste i Bygning. En af mine Bekendte, som var nyankommen her ligesom jeg, troede, at det var en Kirkebygning og undredes over, saa flittige Studenterne var til at gaa i Kirke, 3 Gange dagligt,

og sommetider endda kunde »mase« hinanden for at komme ind. Indvendig er den endda finere end udvendig. Alene de ca. tredive store kulørte Vinduer og de 68 Malerier af gamle »Harvard«mænd (deriblandt Theodore Roosevelt) repræsenterer tilsammen en Værdi af 1 Million Dollars. Ca. en Snes Lysekroner med 18 elektriske Lamper i hver, som ved Aftentid spiller henover de lange Bordrækkers Service, oplyser det mægtige Spiserum. Marmorbuster af berømte Yankeer er opstillede langs Væggene (ca. 30). Opvartningen besørges her af 100 hvidklædte Negre. Prisen for fuld Kost er $5\frac{1}{2}$ Dollars pr. Uge.

»Randall Hall« bruger et andet System, idet man betaler særskilt for hver Bestanddel af Maaltidet (a la carte). Opvartningen besørges her af de mindre bemidlede Studenter, hvoraf mange paa den Vis faar Livsopholdet frit (»self made« men).

Bestiller Studenterne da ikke andet end at sporte, bile og spise? — Jo vist gør de det, men i alt Fald den første og sidste Ting anses paa »Harvard« for uundværlige. Arbejdet med Forelæsninger og Hjemmestudier er vanskeligere at beskrive, men jeg skal straks komme til det. Kun bemærker jeg forud, at der ved Universitetet eksisterer et lærerigt Vekselvirkningsforhold, mellem Arbejdet med Hovedet og Kroppen, idet en Student skal opnaa en vis Gennemsnitskarakter i sine Studier, før han faar Lov at deltage i Universitetets Idrætskonkurrencer.

Hvordan gaar det saa til i Universitetetshøresalene?

Omtrent som i Danmark med Undtagelse af, at det hele har et mere amerikansk Præg. En Professor bliver f. Eks. ofte afbrudt med en slig Bemærkning, som i Danmark vilde være uhøflig, men herovre falder meget ligefrem: »Mr. N. N. (der tituleres i Praksis sjældent med: »Professor«) jeg synes, den Udvikling dér falder udenfor Emnet« o. lign. Der eksisterer et meget jævnt og kammeratligt Forhold mellem Professoren og Studenterne, som,

naar ellers den første har tilstrækkelig personlig Dygtighed, langtfra skader hans Autoritet, men endda bringer ham til ogsaa udenfor Universitetstimerne at interessere sig mere for de sidstes hele Ve og Vel. Adskillige Professorers Hjem staar saaledes paa bestemte Søndagsaftener aabne for Studenterne, og Professorfruerne har i de sidste Aar gennem Vintermaanederne holdt ugentlige Teselskaber, hvortil alle Universitetets Medlemmer er indbudte. Denne Gæstfrihedens Aand gør et smukt Indtryk paa Besøgeren.

En stor Part af Studenterne bor i selve Universitetets Bygninger, andre bor i saakaldte »Broderselskaber« eller Klubber, atter andre bor privat. Hjemmestudierne kontrolleres gennem stadige skriftlige Indberetninger fra det læste Stof og gennem Samtaletimer.

Mens af de Universiteter, jeg har besøgt, Lincoln U. (Nebr.) og Minnesota-Universitetet i Minneapolis (her havde jeg den Ære efter Indbydelse at holde Foredrag for »den skandinaviske Studenterforening« i en af Universitetshallerne) forvaltes under Staten, er »Stanford« (Cal.) og »Harvard« selvejende Privatuniversiteter, som er stiftede og støttes af Rigmænd.

Medens nogle Universiteter har fælles Undervisning for mandlige og kvindelige studerende, har »Harvard« det ikke. Kvinderne har deres særlige Forelæsninger paa »Radcliff College« (ca. 800 i Antal). Første Aars »Studenter« kaldes: »Freshmen«, 2det Aars: »Sophomores«, 3die Aars: »Juniors«, 4de Aars: »Seniors«. Disse sidste alene har Ret til »Hue og Kappe« (sorte), hvilken Dragt ofte bæres saavel ved Morgenandagten i Kapellet og ved de daglige Forelæsninger som især til Processionerne ved de store Fester.

Som en væsentlig Forskel blandt meget andet mellem amerikansk og europæisk Universitetsliv bemærker jeg, at kun ca. 50 pCt. af Harvardstudenterne driver videregaaende Fagstudier; Resten søger blot almindelig Dannelse

for senere særlige Livsforholds Skyld (især Handels- og Forretningsliv).

»Harvards« officielle Blad hedder »Gazetten«. Foruden det udgiver Studenterne selv 5 Blade, nemlig et Dagblad: Crimson (det højrøde), 2 14-Dagsblade og 2 Maanedblade fra eget Trykkeri.

Ved Universitetet eksisterer en Masse mindre Studenterklubber (ca. 30) med græske Bogstavnavne; desuden nogle faa større, blandt hvilke »Harvard Union« er Favorit. Universitetets fineste Forening er »Colonial Club«, der kun er tilgængelig for Folk med »Grader«.

I disse Sammenslutninger dyrkes saavel selskabelige og kollegiale som politiske og videnskabelige Interesser — samt en god Del Studenterkommers. Ved en Middag i »filosofisk Forening« hørtes til Eks. følgende Historie: »Harvard«s naturvidenskabelige Studenter lavede en »Vidunder«bille ved at sammenklistre en hel Del forskellige Insekter til én Skabning, hvorefter den med Alvorsminer fremvistes for Professoren; denne undersøgte Dyret med grundig Lærdom og mumlede til Studenternes Forbavselse gentagne Gange, førend han oplyste Navnet: »Ja, ja, det er en meget almindeligt forekommende Bille (bug) i United States — dens almindelige Benævnelse er — »Hum«bug (!)

Universitetet ejer flere store Samlinger og Museer, bl. a. en »levende Blomstersamling«, som adskillige besøgende er gaaet igennem uden Mistanke (den findes i Glaskasser), indtil Foreviseren til sidst har oplyst, at »det hele er bare Glas« (udpustet, farvet Glasarbejde fra Brødrene Blaschka i Tyskland, transporteret over Atlanten som den eneste eksisterende Samling af denne Slags i Verden).

Min bedste Hjælper til at sætte mig ind i Harvards Forhold var Dr. Henry Goddard Leach, Lærer ved Universitetet; hans storartede Imødekommenhed overfor alt skandinavisk saavel som hans Interesse for at sprede Kendskab dertil bl. a. ved islandsk Sagalæsning med Studen-

terne fortjener Paaskønnelse og Tak. Han taler selv flydende Dansk.

Men jeg maa slutte.

Jeg var engang ude paa Colorados Prærier paa Jagt efter Præriehunde, nogle arrige smaa Skabninger, der sidder paa Halen ovenfor deres Jordhul og gør i et Væk, men altid smutter i Hullet, inden man kan tage dem paa Kornet. Jeg fik da af min Ledsager berettet det mærkelige, at en saadan »Køter« ofte har »Logerende«, nemlig en lille Ugle og en Slange. De bor alle i ét Hul; i Sandhed et Emne, som engang var digterisk Behandling værd, men jeg vil nu nøjes med at sætte det frem paa Prosa. Det er jo grangivelig et Naturens Symbol paa den aandelige Verdens Bestanddele, saasom alle de tre Skabninger har symbolsk Betydning. Uglen er Lærdomssymbolet. Mange Aandens Arbejdere har valgt Uglen som eneste og højeste Sindbillede for deres Livsstræben. Slangen er efter bibelsk-kristelig Tankegang Ondskabssymbolet, men efter græsk-hedensk Opfattelse (og det er den, jeg her vil benytte) netop Lægedommens Symbol. Dette vil andre Aandens Arbejdere helst overalt forene med hint, for at bringe Fred til vildfarne og syge Menneskesjæle. Lad saa den gøende Præriehund være deres Symbol, som altid kan sidde øverst og »gø« sidst og lave »Dum-Dum«, men hverken oplyse eller læge.

Adskillige vil dømme amerikansk Videnskab og Aandsliv og da særlig de amerikanske Universiteters Arbejde at være blot en Præriehund og saa et Hul i Jorden, som der endnu hverken er kommen Ugle eller Slange op af. Jeg vil blot sige: Selv om der i et saa nyt Land skulde være noget overfladisk ved Arbejdet, vil det lidet forslaa mod en slig Doms Overfladiskhed.

DRØM OG VIRKELIGHED.

Jeg ser i Michigansøens Bølger,
Hvordan vort Kølvand brat viskes bort.
Og ligervis vore Ord sig dølger —
Men Guds Ord bliver — og lever fort.

Saa mange blinde vel vover Drømmen
Om evigt Liv hist — foruden Tro;
Men man maa vove at gaa mod Strømmen,
Hvis man paa Ordet faar Sjælero.

I kære Landsmænd paa begge Sider
Af større Vandes raakolde Mur!
Se til, den Grundvold ej fra Jer glider!
Jag den Drøm bort, som alt staar paa Lur!

Saa styrer frem vi med Maal i Sigte,
Med tændt Lanterne mod samme Havn.
Ved Svig mod Gud vil os selv vi svigte.
Der lyser Fremtid

om Jesu Navn.

En Nat paa Michigan Sø, April 1911.

H. C. V.

YB 37142

E168

V4

522858

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

